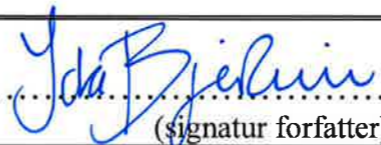

Universitetet
i Stavanger

DET TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram/spesialisering: Byutvikling og Urban Design	Vår.....semesteret, 20.12.. Åpen / Konfidensielt
Forfatter: Ida Bjerkreim	 (signatur forfatter)
Fagansvarlig: Ib Omland Veileder(e): Ib Omland	
Tittel på masteroppgaven: Sitterplassers betydning for gode byrom. Engelsk tittel: The importance of seating for successful urban spaces.	
Studiepoeng: 30 stp	
Emneord: Sitteplasser, oppholdssteder i byrom, suksessfulle offentlig rom	Sidetall: 65 + vedlegg/annet: ..1..... Stavanger, 29.05.12 dato/år

SITTERPLASSERS BETYDNING FOR GODE BYROM

Hvordan kan flere og bedre sitteplasser skape gode byrom?

I hvilken grad, og på hvilken måte, kan flere og bedre sitteplasser bedre byrommene i Langgata og sidegatene i Sandnes som gode oppholdssteder?

IDA BJERKREIM

Masteroppgave, Byutvikling og Urban Design
Universitetet i Stavanger

Våren 2012

Dette mastergradsarbeidet omhandler hvordan flere og bedre sitteplassers kan skape gode byrom. Først vises det generelt hvordan sitteplasser fungerer som et inviterende element i byrommet og kan bidra til å skape verdifulle oppholds muligheter. Deretter kartlegges dagens situasjon til Langgata og sidegatene i Sandnes sentrum for så å kunne beskrive i hvilken grad og på hvilken måte man kan bedre disse byrommene som gode oppholdssteder.

Utgangspunktet for denne oppgaven er Paul Korsbergs masteroppgave "Gater for livet" der han konkluderer med at det er mangel på oppholdssteder og mangel på kompetanse om hva som skal til for å skape attraktive gater og møteplasser som inviterer til opphold (Korsberg, 2011).

Jeg har funnet ut at mange og gode sitteplasser ofte fremstår som en kritisk og avgjørende faktor for at byrommet skal oppleves som et attraktivt oppholdssted eller ei. Byrom med få og dårlig sitteplasser gir ikke gode muligheter for å gjøre opphold. Blant annet sier Jan Gehl sier at: "Er siddemulighetene få eller dårlige, er det ikke megent andet at gjøre end at gå videre." (Gehl, J., 2007, s 147)

Gjennom dette arbeidet har jeg kommet frem til at for at sitteplassen skal være et effektivt middel til å skape gode byrom, med gode inviterende oppholdssteder kan det rettes noen krav til dens kvaliteter. Kravene som det legges størst vekt på i litteraturstudiet er fysisk komfort, sosial komfort og en god plassering.

Noen av resultatene fra analysen viser at Langgata og sidegatene i hovedsak mangler gode sosial sitteplasser. Å endre på plasseringen til noen av de eksisterende benkene gir gode resultater. I tillegg må det tilføres flere sitteplasser. Det er da viktig å fokusere på de overnevnte kriteriene. Det er foreslått flyttbare stoler, som følger bysykkelmodellen, som kan brukes i Langgata og sidegatene. Slike stoler har en god mulighet til å tilfredsstille kravene til fysisk komfort, sosial komfort og en god plassering.

SAMMENDRAG.....3

FORORD.....5

INNLEDNING.....6
 AKTULAITET 7
 PROBLEMSTILLING, HVA ER EN SITTEPLASS? 8

METODE.....9

TEORIER.....10
 GODE BYROM 11
 AKTIVITETER 13
 SITTESTEDER 14
 SITTEPLASSEN - LIVELIG BYROM 15
 ROMDIMENSJONER/ SITTEPLASSKATEGORIER 17
 ANTALL SITTEPLASSER 18
 PLASSERING 19
 FYSISK KOMFORT 20
 SOSIAL KOMFORT 23

DELKONKLUSJON.....24
 ANALYTISK MODELL 25

CASE STUDIE.....26
 BELIGGENHET 27
 BESKRIVELSE 28

ANALYSE INNLEDNING.....29
 SEKUNDÆRE SITTEPLASSER 30
 PRIVATE SITTEPLASSER 31

OFFENTLIGE SITTEPLASSER 32
 KOMMERSIELLE SITTEPLASSER 33
 ALLE SITTEPLASSKATEGORIER 34
 FYSISK KOMFORT 35
 EKSEMPLER PÅ FYSISK KOMFORT 36
 SEKUNDÆRE OG PRIVATE SITTEPLASSER 37
 OFFENTLIG OG KOMMERSIELLE SITTEPLASSER 38
 DÅRLIG, MIDDELS, GOD KOMFORT 39
 SOSIAL KOMFORT 40
 EKSEMPLER PÅ SOSIAL KOMFORT 41
 SEKUNDÆRE OG PRIVATE SITTEPLASSER 42
 OFFENTLIG OG KOMMERSIELLE SITTEPLASSER 43
 DÅRLIG, MIDDELS, GOD KOMFORT 44
 PLASSERING 45
 MIKROKLIMA 46
 OBERVASJONER OG REGISTRERINGER 47
 OPPSUMMERING - UNDERSØKELSE 54
 RESULTAT - UNDERSØKELSE 55
 EKSEMPLER PÅ PLASSERING 56
 SEKUNDÆRE OG PRIVATE SITTEPLASSER 57
 OFFENTLIG OG KOMMERSIELLE SITTEPLASSER 58
 RANGERING AV DE BESTE SITTEPLASSENE 59

RESULTAT.....61

DISKUSJON.....62

KONKLUSJON.....64

REFERANSER.....65

VEDLEGG 1.....66

Dette prosjektet belyser hvilke bidrag sitteplasser har som middel til å skape gode byrom. Jeg ser spesielt på Sandnes, i hvilken grad og på hvilken måte flere og bedre sitteplasser kan bedre byrommene som gode oppholdssteder.

Arbeidet med masteroppgaven avslutter mitt femårige studie på Byutvikling og Urban Design på det tekniske naturvitenskaplige fakultet ved Universitetet i Stavanger. Dette mastergradsarbeidet er utarbeidet fra 01.01.12 til 29.05.12

Jeg vil takke Landskapsarkitektene i Rambøll for gode samtaler og kontorplass. Jeg vil også takke veilederen min på UIS, Ib Omland, for god og konstruktiv veiledning. Jeg vil også takke Lucas Griffith, Lise N. Myhre, Kjell Harald Olsen, Cecilie G. Gjedrem for veiledning og tips gjennom oppgaven.

Som urban designer ønsker jeg å være med å forme gode byrom der menneskene er i fokus. Høsten 2009 studerte jeg ved Queensland University of Thecnology i Brisbane i Australia. Jeg ble mektig imponert og inspirert av denne byen, hvor byrommene fungerte svært bra. Jeg ønsker derfor å skrive en oppgave hvor gode byrom er i fokus.

Det varme klimaet i Brisbane har mest sannsynlig stor påvirkning på bruken av byrommene. Man kan derfor vanskelig sammenligne byrommene i Briabane med byrommene med det kalde klima her i Norge. Jeg tror at ved å bedre de fysiske kvalitetene i byrommene kan man skape bedre betingelser for liv og aktivitet som også påvirker menneskets bruk av byrommet. Denne antagelsen vil ligge til grunn for arbeidet. Jeg har valgt en type fysisk kvalitet som kanskje ikke i tilstrekkelig grad er å finne i byromene i Sandnes, - sitteplassen.

Ønsket for mitt mastergradsarbeid kan øke forståelsen av sitteplassens betydning for gode byrom.

AKTUALITET

Alle mennesker har nytte av gode byrom. Vi har alle en forbindelse til byen. Noen bor, andre jobber, noen besøker, shopper, selger, nyter bylivet om dagen eller natten, er turist, går på kafe, konserter eller andre aktiviteter der byrommene spiller en viktig rolle.

AKTUALITET

AKTUALITET I SANDNES

I Paul Korsberg sin masteroppgave "Gater for livet" fra 2011, og gjennom en rekke avisartikler i Stavanger Aftenblad publisert vinteren 2011/2012 belyses byromsproblematikken i Sandnes.

Paul Korsberg konkluderer blant annet med: "Nesten ingen av nybyggene tilført byen noen attraktive og offentlig tilgjengelige uterom som innbyr til opphold over lengre tid" (Korsberg, 2011, s101) Paul Korsberg mener at det er mangel på gode byrom som inviterer til opphold.

I artikkelen "Er byrommene i Sandnes ubrukelige?" i Stavanger Aftenblad kan vi lese at det blant annet blir pekt på mangel av "... benker, planter, fontener og andre ting som gjør at folk stopper opp og bruker gatene som mer enn transportsårer..." (Ådnøy, 2011) Videre sier Stavanger Aftenblad at "Grønne lunger, trær, vann og sitteplasser er svake punkter i Sandnes ... Dette har kommunen uheldigvis ikke tatt seg råd til å prioritere." (Ådnøy, 2012). Paul Korsberg mener at "Gatene i Sandnes sentrum bærer preg av at de er planlagt som steder for lineære bevegelser og ikke for opphold. I gatene prioriteres kjøretøyene fremfor fotgjengerne. Det finnes nesten ikke formelle eller uformelle sitteplasser." (Korsberg, 2011, s 97). Selv i Langgata som blir betegnet som "byens viktigste uterom for menneskelig opphold" peker Paul Korsberg på at det er mangler gode og komfortable sitteplasser (Korsberg, 2011, s 102). Diskusjonen om Langgata fortsetter i en avisartikkel i Stavanger Aftenblad hvor det påpekes at benkene i Langgata er lite funksjonelle. Begrunnelsen er at benkene i Langgata er plassert nær midten av gaten. Dette gjør at de mangler "ryggdekning", noe som mange vektlegger når de skal velge en sitteplass. I tillegg mangler flere av benkene armlen og rygg, noe som gjør dem ubrukelige for de som er avhengig av disse egenskapene (Ådnøy, 2012)

Paul Korsberg mener at kommunen mangler gode nok arbeidsverktøy "... for å kunne styre utviklingen i ønsket retning, slik at det gjennom å bruke dette kan skapes attraktive gater med gode steder for opphold." (Korsberg, 2011, s102) "I tillegg mangler både private planleggere, utbyggere og kommunale myndigheter tilstrekkelig kompetanse om hva som skal til for å skape attraktive gater og møteplasser som inviterer til opphold." (Korsberg, 2011, s5)

PROBLEMSTILLING

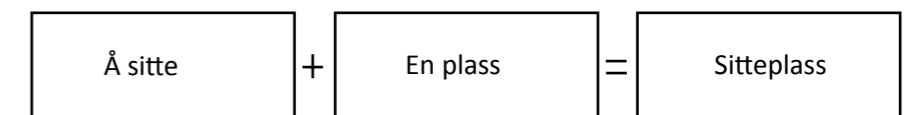
Hvordan kan flere og bedre sitteplasser skape attraktive byrom?

I hvilken grad, og på hvilken måte kan flere og bedre sitteplasser bedre byrommene i Langgata og sidegatene i Sandnes som inviterende oppholdssteder?

HVA ER EN SITTEPLASS?

En sitteplass er et sted man kan sitte og nyte solen. Sitteplassen kan være en redning for en eldre dame som trenger et sted å hvile. Det kan være et møtested der man møter en tilfeldig forbipasserende, eller et sted man velger å sette deg sammen med en venn. Det kan være en venteplass på bussen, et sted å være alene, utkikkspunkt, et sted og betrakte eller bli betraktet, et sted å lese eller passe på barna som leker. Det kan være kunst som vekker nysgjerrigheten og øker stedsidentiteten. En god sitteplass inviterer deg til å sitte. Man setter seg ikke et hvilket som helst sted, man velger sine sitteplasser nøye. Den gode sitteplassen blir alltid valgt først. En god sitteplass gjør deg trygg, gir deg utsikt, lar deg betrakte, isolere eller delta, gir deg kontroll, varme, velbehag og oversikt.

En sitteplass er mer enn en bybenk. Det er lett å tenke på sitteplassen som kun et møbel, en benk eller en stol, men en sitteplassen er et hvilket som helst sted hvor en kan sitte. Det er alt fra en benk eller kant til en utsmykning i fasaden. En sitteplass er noe å sitte på et bestemt sted - et sittested. Det handler altså om både stedet og møbelet der rumpa befinner seg.

MÅLET MED OPPGAVEN

Målet med dette mastergradsarbeidet er å komme frem til noen anbefalinger som kan bidra med å skape gode byrom, der jeg viser hvordan dette kan gjøres generellt og i Sandnes spesielt. Gode byrom er i dette arbeidet først å fremst å forstå som attraktive byrom, sosialt inviterende steder og gode oppholdssteder. Det finnes flere faktorer som må være på plass og fungere for å skape gode byrom. Sitteplassen, som jeg har valgt å se på, er kun en faktor.

AKTUALITET

Valget av problemstilling er aktualisert av Paul Korsberg sin masteroppgave fra 2011. Han konkluderer med at Sandnes mangler offentlig tilgjengelige uterom som innbyr til opphold, og en generell mangel på kunnskap om hva som skaper gode byrom med gode møte- og oppholdssteder (Korsberg, 2011). I mitt arbeid ønsker jeg å gå inn i dette problemet først for å se hvordan sitteplasser kan bidra med å skape gode byrom, dernest for å utvikle en måte å måle disse forholdene på og presentere resultatene som tydeliggjør disse kvalitetene.

PROBLEMSTILLINGENS Plass I URBAN DESIGN TEORI

Den teoretiske bakgrunnen er hentet fra urban design klassikeren William H. Whyte som i 1977 skrev boken "The sosial life of small urban spaces". Hans studier av byrom i New York tok sikte på å finne ut hva som gjør at noen byrom har flere mennesker, mens andre nesten står tomme. Hans konklusjon om at sitteplasser er en kritisk faktor er utgangspunkt for arbeidet med denne oppgaven. Gjennom studier av tidligere arbeider, litteratur og teorier som omhandler, diskuterer og beskriver sitteplasser og sitteplassers betydning for gode byrom, er Whytes tanker om byrom bekreftet og komplettert.

VALG AV CASESTUDIE

Ettersom arbeidet er inspirert av Paul Korsberg oppgave er Sandnes med Langgata og sidegatene det relevante området for mitt arbeid. Langgata blir beskrevet som gjerne det viktigste sentrumsområdet i Sandnes. Dagens fokus i Sandnes sentrum er på den motsatte siden av jernbanen, som deler sentrum i to. Det er derfor viktig å rette et større fokus på det valgte området for å opprettholde gode, livlige byrom der oppholdsaktiviteter kan finne sted.

ANALYTISK MODELL

Litteraturstudie resulterte i en avklaring av hvordan flere og bedre sitteplasser kan skape gode byrom. Resultatene fra litteraturstudiet er gjort målbare med sikte på å få et testgrunnlag som kan anvendes. Dette er fremstilt i en analytisk modell. Den analytiske modellen er brukt for å avdekke kvalitet og kvantitet til sitteplassene i et byrom. Den analytiske modellen er en generell modell og det er mulig å bruke den på byrom i andre byer. I dette tilfellet blir den brukt for å gi svar på om sitteplassene i case område har dårlig, middels eller god kvalitet.

INNSAMLING AV DATA

Innsamling av data har skjedd ved registrering og observering. De fysiske forholdene er nøye studert og kartlagt. De stasjonære- og bevegelsesaktiviteter er kartlagt med 10 minutters observasjoner i hvert byrom over tre dager. Dette har gitt et inntrykk av gatens bruk.

ANALYSE

Kartinformasjon, foto, observasjoner, intervjuer og registreringer er input i analysen.

RESULTAT, DISKUSJON OG KONKLUSJON

Resultatet av analysen er presentert i tabeller, skjemaer med forklarende tekst som blir diskutert. Med bakgrunn i diskusjonen kommer jeg frem til en konklusjon som viser noen anbefalinger om hvordan flere og bedre sitteplasser kan skape bedre byrom, og noen konkrete anbefalinger for Langgata og sidegatene i Sandnes.

VALIDITET

Det vil alltid foreligge en form for subjektivitet i et slikt arbeid. Tolkningen av dataen er også påvirket av de sekundære dataene som er valgt for denne oppgaven. Ellers kommer det tydelig fra hvilke beslutninger som er min og hvilke som er andres i dette arbeidet.

I teorikapitlet vil jeg presentere noen teorier som problematiserer og keemplifisere betydningen av gode sitteplasser og som utleder ideer om hva gode oppholdsrom kan være. Jeg presenterer teorier fra klassikere og fra nyere forskning. Meningen med teorikapitlet er å få en forståelse av andres tanker om hvordan man bør skape gode byrom.

“Det har vært sagt at “den gode by” kan måles i antall benker.”

(Bettum & Butenschøn, 1997, s 2.21)

LIVLIGE BYROM

Noen byrom bruker vi kun i våre daglige gjøremål, mens andre velger vi å oppsøke. Menneskers bruk av byrommet kan derfor indikere om byrommet er godt. Man ville ikke frivillig gjort opphold i byrommet om byrommet var dårlig. Byrom som ikke blir brukt til opphold er trolig “ubrukelige”. Ofte gjenkjenner man gode byrom med at det finnes liv og aktivitet og mange oppholds aktiviteter.

ØKONOMI

At noen finner byrommet godt og velger å oppholde seg der kan være med på å generere liv og aktivitet. Liv og aktivitet er ofte også bra for butikkens økonomi. Liv og aktivitet kan dermed i mange sammenhenger være med på å opprettholde kunder i sentrumsgatene. Flere og flere bysenter i Norge har blitt utkonkurrert av kjøpesenteret. For å unngå at sentrumsgatene dør ut kan det være viktig å skape gode byrom der folk ønsker å oppholde seg.

ATTRAKTIVITET

Globaliseringen og interurban konkurranse har gjort at byer er blitt mer og mer like. Man spiser på mc. Donalds, handler på IKEA og bor i blokker. Man bruker de samme materialene, de samme byggeteknikkene som i økende grad fører til de samme funksjonelle og estetiske formene. Byer mangler i økende grad særpreg og identitet. Gode byrom med særpreg og identitet gjør byer mer attraktive. Å være en attraktiv by er viktigere en noen gang. Vi reiser og flytter oftere, og da velger vi de mest attraktive byene. Globaliseringen har ført til en interurban konkurranse, hvor byer er i konkurranse med hverandre nasjonalt og på tvers av landegrenser. Hver by ønsker å tiltrekke seg de beste og største bedriftene, turister og nye innbyggere, og attraktive byer har et stort konkurransefortrinn. At byer har gode byrom er viktig for å kunne fremstå som en attraktiv by. Det er i byrommene vi opplever byen.

”Alt som gjøres for å invitere mennesker til å få lyst til å gå, sykle og oppholde seg i byens rom, bidrar også til større trygghet.”

(Gehl, J., 2010, s 111)

MØTESTEDER

Gode byrom tilrettelegger for gode møtesteder og muliggjør deltakelse i samfunnet. Byrommet er en arena der en kan møte folk. Her kan man planlegge møter eller møtes tilfeldig. Her finnes møte mellom kjente og ukjente sted. Møtene kan være uformelle eller formelle. I byrom med liv og aktivitet skjer disse møtene oftere og genererer en større mulighet for sosialisering og deltagelse i samfunnet. Deltagelsen kan både være passiv eller aktiv. Å sitte å betrakte folk som går, sykler eller oppholder seg i byrommet er en form for passiv deltagelse. Aktiv deltagelse er alle former for aktivitet sammen eller for andre mennesker i byrommet. Det kan være å involvere seg i protester, være gatemusikant, skate, snakke eller gå sammen med andre. Slike møtesteder har en økende betydning i dagens samfunn. Livene våre blir mer og mer privatisert. Vi er mer alene. Dette kan skyldes mer bruk av sosiale medier, hjemmekontor, bilen, gamle må bo hjemme lenger og ikke minst at familiesituasjonen er endret. Hver boenhet har færre mennesker i dag enn tidligere og mange bor alene. For alle disse menneskene vil møtesteder være viktigere en noen gang. Mulighetene det offentlige rom gir for å møte andre mennesker vil bare bli viktigere. Derfor er det også viktig å planlegge og være bevisst på betydningen av disse stedene.

MILJØ

Gode byrom kan være godt for miljøet. Fokuset på miljøet er økende og behovet for å bevare miljøet er stort. Gjennom en robust og bærekraftig byutvikling hvor man fortetter og lager gode byrom kan man spare matjorden, øke kundegrunnelaget for kollektivtransporten og bedre leve- og oppvekstvilkår.

SIKKERHET

Gode og livlige byrom skaper sikkerhet. Blant annet gir aktivitet og liv i gatene økt sikkerhet. Tilstedeværelsen av andre mennesker skaper trygghet, og øker den sosiale kontrollen.

Utviklingen av trygge byer kan også gå i “feil” retning og kan føre til at vi får for trygge og sterile byer. Resultatet av et “overdesignet” byrom kan noen ganger skape sterile byer som kan ha en tendens til å ekskludere noen mennesker fra byrommet. Byrom som blir “overdesignet” kan føre til et eksklusivt uttrykk der ikke alle i samfunnet er velkommen. Dette strider mot sosial bæredyktighet byer som er et begrep for å gi lik mulighet for alle til å ferdes i byen. “*Den social bæredyktighet omfatter også en væsentlig demokratisk dimensjon, der prioriterer likeverdige adgang til at møte ”andre” i byens rum.*” (Gehl, 2010, s 119) Eksempler for å oppnå sosialt bæredyktige byer kan blant annet være å skape nok gode sitteplasser slik at også gamle og folk med nedsatte funksjoner kan ferdes i byen på lik linje med alle andre. Byrommene må heller ikke ekskludere noen med å være “overdesignet”.

HELSE

Gode byrom inviterer til bevegelse og aktivitet. Flere og flere har en stillesittende hverdag, og man har gjerne ikke råd, nok tid eller motivasjon til å trene. Dette kan gå utover helsen. Gode byrom gir mulighet for å kunne ivareta helsen både enkelt og gratis. I byrommet kan man sykle eller gå til jobben eller andre nødvendige aktiviteter man foretar seg i løpet av en dag. Da sparer man både tid og penger, og det blir en del av hverdagen samtidig som man er med å opprettholde en offentlig kultur i byrommet.

SAMFUNNET

En viktig kvalitet byrommet har er å være offentlig. Wikipedia definerer et offentlig rom slik: “Et offentlig rom er rent juridisk et fysisk territorium som alle har tilgang til. Et absolutt offentlig rom er et rom som ikke ekskluderer noen, som er åpent for alle som måtte ønske det” (Wikipedia, 2012a) Det offentlige byrommet gir derfor samfunnet en viktig area. En arena hvor vi kan møte andre uavhengig av klasse, kultur og kjønn. En arena hvor vi kan møtes i hverdagslivet, på festdager eller i krise. En arena hvor vi kan uttrykke oss i glede eller gjennom en demonstrasjon. Offentlige rom er med å bygge samfunnet, som på svensk heter “samhelle” - å holde sammen.

Om oppholdsaktiviteter/ stasjonære aktiviteter:

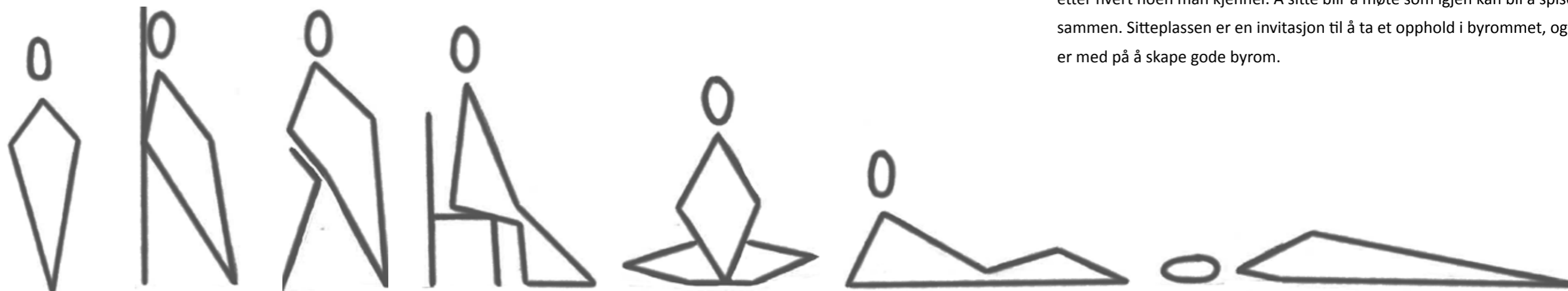
“Så væsentlige er disse aktiviteter for den samlede kvalitet af byen eller bebyggelsens fællesrum, at tilstedeværelse eller mangel på gode siddemuligheter må anses for at være en helt afgørende faktor for vurderingen av det offentlige miljø i et givet område”

(Gehl, J., 2007, s 147).

HVILKE AKTIVITETER FOREGÅR I GODE BYROM?

Jan Gehl forteller om nødvendige, rekreative og sosiale aktiviteter. Å vente på bussen, gå til jobben og hente barn i barnehagen er eksempler på nødvendige aktiviteter som finner sted i byrom. Disse aktivitetene finner sted uavhengig av byrommets kvaliteter. Man venter ikke mer på bussen eller henter barn oftere i barnehagen i gode byrom enn i dårlige. Derimot når man skal slå av en prat med en venninne, nyte solen eller leker velger man sine steder med omhu. Når man gjør rekreative aktiviteter velger man de stedene med de beste kriteriene for opphold. De sosiale aktivitetene kaller Jan Gehl "som følger av" aktiviteter. De sosiale aktivitetene oppstår som en følge av en annen aktivitet. Venter man på bussen møter man gjerne noen kjente og slår av en prat. De rekreative og de sosiale aktivitetene foregår derfor ofte i gode byrom. Det er disse aktivitetene som gjør byrommene attraktive. (Gehl, J., 2007)

Illustrerer forskjellige oppholdsaktiviteter:

STÅ

LENE

SITTE/LENE

SITTE

SITTE

SITTE/LIGGE

LIGGE

BEVEGELSESAKTIVITETER OG STASJONÆRE AKTIVITETER

Bevegelsesaktiviteter er for eksempel å gå, sykle og løpe. De stasjonære aktivitetene kan deles inn i stå, sitte og ligge. Det er utydelige grenser mellom å stå, sitte og ligge. (Se fig under.) Jan Gehl mener at det er de stasjonære aktivitetene som genererer mest liv i byrommet. De stasjonære aktivitetene mulighet til å tilby lange opphold er en viktig kvalitet. Det er spesielt sitteplassen som inviterer til lange opphold. Å stå er som regel ikke en langvarig aktivitet. Det er begrenset hvor lenge man orker eller kan stå. Å sitte er derimot en oppholdsaktivitet som kan være langvarig. Om forholdene i et byrom er gode kan man bli sittende i timesvis. Ved å skape gode sitteplasser inviterer man også til opphold. Gehl mener at folk velger å oppholde seg i gode byrom. Aktiviteten å sitte er derfor en svært viktig del i å gjøre byrom livlige. (Gehl, J., 2007) Å ligge er ikke så vanlig i byrom, og stedet skal ha svært gode kriterier for at noen skal legge seg ned. Å ligge er mer vanlig på en strand eller i en

park. Byrom hvor man kan sovne har svært gode kriterier. Stedet må være behagelig og man må føler seg trygg, det må ikke være vind eller forurensing av luft eller lyd osv skriver (Akexsander, C. 1977)

Jan Gehl er av den oppfatning at atferd og aktiviteter er et resultat av de fysiske rammene. Om de fysiske rammene er gode vil det øke aktiviteten og bruken av et område. Han sier i undersøkelsen av Melbourn "Places for people" at: "A good city is like a good party - people stay for much longer than really necessary, because they are enjoying themselves" (Gehl Architects, 2004, s 12)

Oppholdsaktivitetene øker sansynligheten for at andre aktiviteter, som ellers ikke ville ha funnet sted, vil finne sted i byrommet. (Gehl, J., 2010) Om man setter seg på en benk for å nyte utsikten møter man gjerne etter hvert noen man kjenner. Å sitte blir å møte som igjen kan bli å spise sammen. Sitteplassen er en invitasjon til å ta et opphold i byrommet, og er med på å skape gode byrom.

“Choosing good spots for outdoor seats is far more important than building fancy benches. Indeed, if the spot is right, the most simple kind of seat is perfect.”

(Alexander, C., 1977, s 1120)

“A PATTERN LANGUAGE” - CHRISTOPHER ALEXANDER

“A pattern language” er en bruksanvisning på hvordan byer og bygninger skal kunne bli levende. Boken som ble utgitt i 1977 beskriver flere “mønster” som byer, bygninger og konstruksjoner består av. Et mønster i seg selv er ikke et fullstendig design, men et skissert minimum av det absolutt nødvendige. Mønsteret beskriver en løsning på et problem. Det er noen grunnleggende instruksjoner og grove skisser. Christopher Alexander sier at mønstrene er som ord, de sier det samme, men kan bli satt sammen på forskjellige måter og danne forskjellige setninger. Når en bygger noe danner man et språk. For eksempel vil språket til en by bestå av “ord” altså mønster om blant annet offentlig og private steder, biler, forgjengere og parkering. Meningen med disse mønstrene er å få deg som designer til å tenke på hva som virkelig vil gjøre deg komfortabel. “A pattern language” gjør det mulig for en urban designer til å måle suksessen i hvordan bruken og aktiviteten av stedeene er, i stedet for å måle suksessen kun gjennom den fysiske formen.

Her beskrives det flere mønstre som omhandler byrom og dets sitteplasser. Sitteplassene kan på forskjellige måter bidra til å skape gode byrom. (Alexander, C., 1977)

SMALL PUBLIC SQUARES

De må ikke være for store. 45-60 feet across (= 13.7 - 18.2 m.). Denne dimensjonen gjør det mulig å se å høre ting som foregår i rommet og man trenger ikke mange mennesker for at rommet skal virke livlig. Blir det for stort virker det fort tomt. Man må ha 300 square feet per person. = 91.44 m² per person. Altså tilnærmet lik 100 m² per person. Alexander sier at man må finne ut hvor mange som vil komme til å bruke rommet før man bestemmer størrelsen. (Alexander, C., 1977)

SEAT SPORT

Stedet hvor sitteplassen står er svært viktig. Han poengterer: “Where outdoor seat are set down without regard for view and climate, they will almost certainly be useless”. (Alexander, C., 1977, s 1119)

Når man skal finne en passende plass for en utendørs sitteplass anbefaler Alexander å lette etter et sted med disse tre kriteriene:

1. Rettet mot menneskelig (pedestrian) aktivitet.
2. Rettet mot sør for å få sol.
3. Må ha en vegg som skjermer for vinden .

“Choosing good spots for outdoor seats is far more important than building fancy benches. Indeed, if the spot is right, the most simple kind of seat is perfect.” “Inn cool climates, choose them to face the sun, and to be protected from wind”. (Alexander, C., 1977, s 1120)

STREET CAFE

“the street cafe provides a unique setting, special to cities: a place where people can sit lazily, legitimately, be on view, and watch the world go by.” (Alexander, C., 1977, s 437)

Mange kan føle at man trenger en grunn for å sette seg ned i byen. En kafe gir deg en grunn til å sitte. Her kan man kjøpe noe å spise eller drikke, alene eller sammen med andre. Kaféen danner en trygg ramme som gjør at man føler seg trygg, og man kan sitte der timevis. Kaféen gir deg mulighet til å oppleve noe. Det er en plass man kan møtes, til og med uten et planlagt møte. En kafe gir identitet til nabolaget.

SITTING WALL

En mur man kan sitte på tilfredsstillende både muligheten for å sitte samtidig som den skiller to områder fra hverandre. Muren må ikke være for høy, da blokkerer en kontakten mellom de to sidene. En lav mur er god å sitte på og den er nok til å skille to områder fra hverandre. (Alexander, C., 1977)

STAIR SEATS

Trapper har mange gode kvaliteter som et offentlig rom bør ha. Trapper kan være med å gi rommet en definert ramme og en følelse av lukkethet. De mest inviterende sitteplassene er steder der en kan betrakte andre mennesker. Stedet bør være høyt nok til å gi folk noe utsikt og lavt nok slik man kan involvere seg i det som foregår. Folk vil til en viss grad delta i det som foregår, men ha muligheten for å trekke seg tilbake uten å bli blikkfang. Dette er en av grunnene til at folk ønsker å sitte litt høyere over den aktiviteten som foregår. Disse kvalitetene har ofte trapper og er derfor ofte en god sitteplass. Alexander oppfordrer til å lage trapper i kanten av et område hvor folk kan henge ut. Trappen bør lages av et materiale som over tid vil få slitemerker. Slitemerke markerer hvor folk pleier å gå, samtidig som slike materialer er behagelig å sitte på. F.eks er tre et slik materiale. Tiden kan da sette sine spor, og overflaten vil kunne fortelle en historie. (Alexander, C., 1977)

RAISED FLOWERS

Opphøyde bed og plantekasser gjør at man kan oppleve blomstene i stedet for å trække på dem. Man kan kjenne lukten, føle ved dem når man sitter ved siden av dem. Bygges det opphøyde bed og plantekasser bør det derfor også gis muligheter for å sitte. Lag blomsterkassen i en behagelig sittehøyde slik de kan gi byrommet flere gode kvaliteter. (Alexander, C., 1977)

SLEEP IN PUBLIC

Å kunne sovne i det offentlige er et tegn på at stedet er godt.

FRONT DOOR BENCH

En slik benk er et sted hvor man kan sitte i grensen mellom det private og det offentlige. Her kan man sitte lenger å se på hva som foregår på gaten, og gjerne få kontakt med noen som spaserer forbi. Denne sitteplassen kan også være med på å definere inngangspartiet. (Alexander, C., 1977)

Raised Flowers

Street Cafe

Sitting Wall

Seep in Public

Front Door Bench

Stair seats

Willian H. Whyte sier at den første anbefalingen for å skape mer liv og aktivitet i byrommet er å lage stedet sittbart.

(Whyte, W.H., 2011)

“THE SOCIAL LIFE OF SMALL URBAN SPACES” - WILLIAM H. WHYTE

I 1980 gjorde William H. Whyte et forskingsprosjektet i New York der hensikten var å finne ut hvorfor noen byrom fungerer for mennesker, mens andre ikke. Han så på en rekke forskjellige faktorer som kunne påvirke bruken av byrommene. Den første faktoren han fant, som kunne tyde på å påvirke hvordan byrommene ble brukt var sitteplasser. Det viste seg at de mest populære byrommene hadde flere sitteplasser enn de byrommene som ikke var så populære. (Whyte, W. H., 2011)
De gode byrommene fungerte som møtesteder og hadde mange gode oppholdssteder.

For å finne ut mer om selve sitteplassen så han nærmere på hvordan den ble brukt, hvilke kvaliteter den hadde og hvor mange som egentlig var nødvendig. Han fant at *“People tend to sit most where there are places to sit”* (Whyte, W. H., 2011, s 28). De kunne til slutt konkludere med at sitteplassenene måtte ha fysisk komfort, men at det kanskje er enda viktigere at de er sosialt komfortable. Sosialt komfortable sitteplasser er sitteplasser som gir mange valg. Men kan velge å sitte foran, bak, til siden, i solen, skyggen, sammen eller alene. (Whyte, W. H., 2011)

Han fant at folk satt på steder med en høyde fra 1 til 3 fot. (30,48 cm og 91,44), men at de også kunne sitte på lavere og høyere steder under spesielle forhold. Sitteplasser med en dybde på 76,2 cm er bra og fungerer, men om man øker den til 91,44 gir sitteplassen enda flere muligheter. Det er da mulig sitte fra begge sidene og man har fordoblet antallet sitteplasser ved hjelp av noen få centimeter. I tillegg øker den sosiale komforten siden man da kan velge hvilken vei man vil sitte. (Whyte, W. H., 2011)

Han konstaterer med at benker er ikke gode sitteplasser. Arkitekter bruker ofte den samme modulen, i uvisse om at denne ikke fungerer bra. Det er for få av dem, og de er ofte isolert fra andre benker eller aktiviteten som foregår i rommet. Stasjonære stoler og benker gir få valg og er ikke helt riktig for noen. Flyttbare stoler er mye bedre og gir mange valgmuligheter. Å sette ut stoler gi mer liv til stedet.

Sitteplassen kan skape livlige byrom fordi:

”Er siddemulighetene få eller dårlige, er det ikke megent annet at gjøre end at gå videre.”

(Gehl, J., 2007, s 147)

“JUST A COMFORTABLE PLANCE TO SIT: DAVIS SITTABLE SPACE STUDY” - MARK FRANCIS

Denne rapporten er et resultat av 25 års observasjoner av fotgjengeres bruk av bysenteret i Davis og Davis central campus. Rapporten fokuserer på hvordan mennesker bruker offentlige rom, med spesiell fokus på å få en bedre forståelse av sitteplasser og hvordan disse tilfører liv og opplevelser i det offentlig rom. De fant blant annet ut: *“Seating is a critical part of daily social life of the downtown and campus.”* (Francis, M., 2010, s 4) Sittestedet bør ha tilgang, komfort, utsikt, sol og skygge, mobilitet og gi muligheten for å være sammen eller alene. For at sitteplassen ska være komfortabel trengs det beskyttelse fra sol, regn og vind i tillegg til muligheten for å sitte i grupper eller alene. Et viktig poeng i denne rapporten er: *“... comfortable seating is an essential ingredient of successful downtowns.”* (Francis, M., 2010, s 9)

SITTEPLASSER SKAPER OPPHOLDSAKTIVITETER

Bosson sier at sitteplasser og ly er muligens det mest avgjørende urban design egenskaper som bidrar til sosial aktivitet. Kombinasjonen av mat og sosial aktivitet er en meget viktig egenskap for å støtte det sosiale liv på gaten, som også gjør at folk oppholder seg lenger. Det er flere som har prøvd å finne ut hva som får folk til bruke å være et byrom, og hva som trekker folk. Bosson har sett på hvordan forretninger kan bidra for å skape slike byrom. Han kommer frem til fire fysiske karakterer som støtter menneskelig bruk og sosial interaksjon i byrom:

1. Personliggjøring av gaten
2. Permeabilitet
3. Sitteplasser
4. Ly

”Sitteplasser er blitt identifisert som en av de viktigste karakterene i å få mennesker til å oppholde seg i offentlige rom og muligens støtte sosial atferd.” (Metha, V. & Bosson, J. K., 2009 , s 5)

“LIVELY STREETS – DETERMINING ENVIRONMENTAL CHARACTERISTICS TO SUPPORT SOCIAL BEHAVIOR” - V. METHA

Denne undersøkelse ser på om folks atferd svarer til de fysiske egenskapene og bruk av nabolaget. Gode offentlige urbane steder er nødvendige for både sosialt og psykisk i det moderne samfunnet. Undersøkelsen vil finne ut hvilke fysiske karakterer og bruk som kan skape oppholdsaktiviteter og sosiale aktiviteter i nabolag. Forskningen ønsker å finne svar på hva som gjør opplevelsen komfortabel, interessant og meningsfull for oppholds- og sosiale aktiviteter.

Det påpekes at livlighet og mangfoldighet i “mixed use” nabolag er de viktigste karakterene mennesker ser etter.

Et av resultatene fra forskningsprosjektet var at nabolag med mulighet for stasjonære aktiviteter gav også mulighet til flere sosiale aktiviteter.

Det ble undersøkt 11 faktorer som kan påvirke gaten til å bli mer livlig. Et av resultatene var at offentlige sitteplasser var en faktor som alene kunne støtte livligheten i gaten. Samsvaret mellom offentlige sitteplasser og livlige gater var det mest betydningsfulle funnet. Offentlige sitteplasser var en viktig karakter i å støtte livligheten i gaten.

“GERAT STREETS” - ALLAN B. JACOBS

“Benches help people stay on the street; they invite our presence by permitting rest, conversation, waiting for a friend, passing the time. They help us make community” (Jacobs, A.B., 1993, s 300).

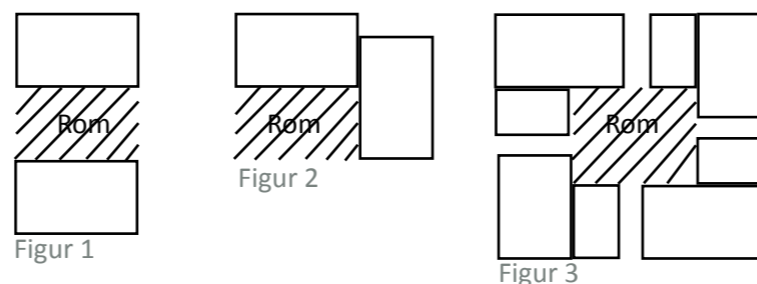
”Et stilstrækkeligt og variert udbud af siddepladser i byen kan etableres med en kombinasjon af primære og sekundære siddepladser”
 (Gehl, J., 2010, s 151)

ROMDIMENSJONER

Et byrom blir skapt av at noe definerer rommet. Området rundet den enkelte bygningen blir da formløs og er ikke målbar, og blir definert som “negative space” (Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. 2003, s 138). Man trenger to eller flere bygninger som står i forhold til hverandre for å definere et rom. En rom trenger en form for lukkethet. Dess større grad av lukkethet rommet har dess sterkere form av “positive space” har rommet. To bygninger kan stå vinkelrett på hverandre eller ovenfor hverandre (figur 1 og 2) og danne “positive space”. Den sterkeste opplevelsen av rommet får man om bygningsveggene runder hjørnene. (fig. 3) Dette gjør at synet blir begrenset til rommet alene og siktlinjene ut av rommet er begrenset. Både gater og plasser kan ha “positive space”. For at en område skal bli definert som gate må bredde til lengde forholdet være mindre enn 1:3. Har området et større forhold blir det oppfattet som en plass (Carmona. et al, 2003). Lukkethet har ikke bare med formen

på de omkringliggende bygningene, men det har også med høyde og bredde og gjøre. Et bygningens høyden i riktig forhold til bredden mellom bygningene får gaten en riktig grad av lukkethet. Den beste dimensjonen er mellom 1:2 og 1:2.5. Gaten er da dobbelt så bred som bygningen, eller litt mer. Forholdet 1:1 gir en sterk grad av lukkethet, men gir også et minimum av hva et urbant område trenger av lys. (Carmona et al, 2003). Innredningen i miljøet har innvirkning på opplevelsen. Innredning kan være gatemøblering som benker, plantekasser, trær, søppelbøtter. Det kan også være utstillinger, reklameskilt, varetraller og lignende.

Romdimensjoner:

Sitteplasskategorier:

	OFFENTLIG	PRIVAT	KOMMERSIELLE	SEKUNDÆRE
PRIMÆR				
SEKUNDÆR				

“Skal kvaliteten af udemiljøet I et område forbedres med enkle midler, vil det I næsten alle tilfælde være en særdeles god ide at skabe flere og bedre siddemuligheder”

(Gehl, J. 2007, s 147)

AKER BRYGGE - OSLO

Jan Gehl har blant annet forsket på sitteplassene på Aker Brygge i Oslo, og kommet frem til at sitteplasser har positiv innvirkning på bruken av byrommet. I undersøkelsen hans ble de gamle benkene byttet ut og dobbelt så mange benker ble plassert. Registreringer etter fornyelsen viste at også bruken av benkene var blitt fordoblet. (Gehl, J., 2010)

MELBOURNE - AUSTRALIA

Den samme type undersøkelse ble også gjort i Melbourne. Her resulterte det i en 88 % økning i sitteaktivitetene med en 100 % økning i sittemulighetene. (Gehl, J., 2007)

“Apart from thenumber of public benches, other factors such as views,shade and comfort, location on important pedestrian links,and orientation to street activities are important in order toprovide a good seating ambience.” (Gehl Architects, 2004, s32)

Denne forskningen så også på hvor folk satt, og de fant at de stasjonære aktivitetene er en god indikator på byrommets kvaliteter.

“However a high number of people choosing to spend time in the city indicates a lively city of strong urban quality” (Gehl Architects, 2004, s73)

WILLIAM H. WHYTE

Han ønsket også å finne ut hvor mange sitteplasser som var nødvendig. Etter å ha sett på flere muligheter kom de frem til at mengden sitteplasser skulle tilsvare *“one linear foot of sitting space for every thirty square feet og plaza”*(Whyte, W. H., 2011, s 39) som tilsvarer ca 9m2.

ER MANGE GODE SITTEPLASSER ALLTID BRA?

Mange og gode sitteplasser kan ofte være en kvalitet i byrommet. Men er det alltid slik? Ofte inviterer man også folk som man ikke ønsker skal slå seg ned i byrommet til å ta et opphold. Komfortable sitteplasser kan føre til at blant annet uteliggere, tiggere og narkomane oppholder seg på uønskede plasser. Er det mulig å bare invitere noen og samtidig

ekskudere andre fra å gjøre opphold? Problemet løses uheldig nok ofte med å fjerne sitteplassene. Dette resulterer i at ingen kan gjøre opphold i byrommet.

Et annet problem med sitteplasser er at de må rehabiliteres. De blir gamle, slitt eller ødelagt. Noen ganger blir det gjort hverværk med byens benker. Peter Butenchøn skriver i boken *“gode byrom”* at benker som er utformet med omhu, kanskje gir større motstand mot hardhendt bruk. Dette er fordi benken tror godt om folk. (Bettum, O. & Butenchøn, P., 2007) Dette kan også være tilfelle i de parkene som har flyttbare stoler. I et slikt tilfelle vet en at stolene kan bli stjelt. Ofte fungerer denne løsningen ganske bra. Kanskje parkens brukere får et slags eierforhold til stolene. Kostnadmessig er det kan det være billigere å bestille noen nye stoler til et område enn å reparere eller kjøpe nye benker. En benk er som regel mye dyrere en en stol.

“Kort beskrevet er generelle ønsker til gode siddepladser et behagelig mikroklima, en god plassering gerne i kanten af rum, hvor ryggen er dækket og udsynet best...”

(Gehl, J., 2010, s 150)

Beskyttelse fra sol er viktig i Istanbul.

Sitteplass med utsikt til mennesker

SITTEPLASSENS PLASSERING

Jan Gehl mener at det er stor sammenheng mellom menneskers bruk av byrom om byrommets kvaliteter. En levende by har mange mennesker fordi byen har gode betingelser. Byrom med gode kvaliteter blir brukt mer en dårlige byrom. Er omgivelsene gode og pene ønsker mennesker å bruke dem. Derfor må byrommet invitere til bruk. En måte å invitere til bruk er møblering. Å slenge ut noen tilfeldige benker her og der resulterer ikke alltid i god møblering. Ofte er det slik at det finnes flere benker i byen som aldri blir brukt. Hva skal til for at en benk blir brukt? To helt like benker har ikke samme forutsetning for å bli brukt. Stedet benken er plassert er svært viktig. Sitteaktiviteter forekommer kun der betingelsene er virkelig gode, og vi velger våre sitteplasser med omhu. De høye kravene til sitteplassen plassering, kvalitet, fysisk og psykologisk, understreker viktigheten av en god beslutning når stedet og utformingen skal velges. (Gehl, J., 2007)

Christopher Alexander sier mye om sitteplassens plassering - sittestedet. Han nevner blant annet sitteplasser som definerer midten av et rom, hjørner, et sted med et godt mikroklima med ly fra regn og vind og behagelige temperaturer, og sist med ikke minst en plassering med utsikt til andre mennesker. Christopher Alexander sier: *“The life of a public square forms naturally around its edge. If the edge fails, than the space never becomes lively.”* (Alexander, C., 1977, s 600) Han sier også *“Outdoors, people always try to find a spot where they can have their backs protected, looking out toward some larger opening, beyond the space immediatly in front of them”* (Alexander, C., 1977, s 558). Han mener at midten av et rom er svært viktig. *“A publis space without a middle is quite likely to stay empty.”* (Alexander, C. 1977, s 606)

Gode steder til å plassere en benk er i følge project for public spaces hvor folk venter, utenfor kontorbygninger, nær steder man kan kjøpe mat, og andre steder folk kan se på andre folk. (Project for Public Spaces, u.å. b) Dårlige steder er steder som har lite aktivitet, *“such in front of banks that close early”*, (Project for Public Spaces, u.å. b) bygninger uten vinduer

eller steder som er gjemt. Benker bør som sagt plasseres med utsikt til aktivitet, men de bør også stå noe bort fra gangtrafikken men ikke for langt bak. I følge Project for Public Spaces, er en avsand på 24 inches god avstand. Benkene bør plasseres sammen og sammen med annen gatemøblering, og ikke stilles direkte mot hverandre. Man ønsker ikke å sitte ansikt til ansikt med en fremmed. Benkene bør ikke plasseres i en rekke, fordi dette gjør det vanskelig for dem som ønsker å ha en samtale. Untaket er vis det er en fantastisk utsikt eller hvor det er mange som passerer. Benkene bør gi folk en mulighet til å velge mellom å sitte i solen eller i skyggen. De bør også være beskyttet mot sterk vind. (Project for Public Spaces, u.å. b) Trapper er ofte gode sitteplasser: *“Steps afford an infinity of possible groupings, and the excellent sight lines make all the seating great for watching the teatre of the street”* (Project for Public Spaces, u.å. c)

KRITERIER FOR SITTEPLASSKVALITET - JAN GEHL

For det første må stedet ha et behagelig mikroklima. Plassering av sitteplasser må skje ut i fra en analyse av stedet. For det andre er plassering svært viktig. Plassering som fungerer bra er ved kanten av et rom hvor ryggen er dekket og utsikten er best. Han sier også at byens kanter, altså fasadene er gode sitteplasser. Det er som oftes kantene vi velger først. Her er man ikke i veien for gåtrafikk, man har rommet foran seg, og ryggen er dekket og gir fysiske og psykologiske støttemuligheter. Her har man utsikt til byrommet, det er enkelt å oppleve. For det tredje bør sitteplassen ha en form for beskyttelse. Et passende lavt støynivå, slik at samtaler er mulig, og at de sittende ikke umiddelbart er sjenert av støy eller andre former for forurensing. For det fjerde er utsikten til naturlige elementer og mennesker avgjørdene. *“... udsikten til byliv og mennesker har en særstatus som hovedattraktion”* (Gehl, J., 2010, s 151) Folk ønsker å sitte hvor det er en strøm av forgjengere. (Whyte. W.H. 2011)

“Benker som ikke blir brukt er gjerne kalde, harde, ukomfortable eller har feil plassering.”

(Project for Public Spaces, u.å a)

Forskjellige aldersgrupper bruker sitteplassen forskjellig. Eldre stiller strengere krav til sittestedet en barn og unge, som nesten kan sitte på hva som helst.

Bildet under viser Stern grove park i San Francisco hvor det er utformet et område der bevegelseshemmede kan parkere rullestolen. De som har mulighet kan løfte seg ut av stolen og ha picnic på gresset sammen med de andre.

FYSISK KOMFORT

I følge Project of Public Spaces er tilgjengelige, komfortable, godt vedlikeholdt og godt lokaliserte sitteplasse er et kritisk element i utviklingen av suksessfulle steder. Flere hevder at om man øker antallet sitteplasse i et byrom øker man også kvaliteten på byrom, og flere tilbringer tid sin tid her. Project of Public Spaces hevder også at det ofte ikke er mangel på sitteplasser som utgjør et problem for stedet, men kvaliteten på sitteplassen. (Project for Public Spaces, u.å. a) Gode sitteplasser er komfortable, gjerne med rygg og armlen. (Gehl, J., 2010) I tillegg til ryggstøtte og armlener gjør riktig sittehøyde stolen eller benken lett å bruke. (Statens vegvesen Vegdirektoratet, 2011)

UNIVERSELL UTFORMING

Jan Gehl sier at det bør være hvilebenker hver 100 m. Da kan de eldre ta seg en tur i byen, og med jevne mellomrom ta seg i pust i bakken. (Gehl, J., 2007) *“Muligheter for å hvile for hver 50 – 100 meter gir økt brukbarhet, og dette bør tilstrebes på strekninger med stor gangtrafikk.”* (Statens vegvesen Vegdirektoratet, 2011, s 17). I tillegg bør en gi muligheter for å hvile hvor det kan være kø, i lange gangpassasjer, i knutepunkter og i lange trapper.

William H. White mener at minst 5% av alle sitteplasse bør være universelt utformet. Universelt utformede benker stiller større krav til fysisk komfort. Mangler på de fysiske kvalitetene kan føre til at benkene blir ubrukelige for mange. (White, W. H., 2011)

Project of Public Spaces sier at for å ta hensyn til universell utforming bør der være mulig å plassere en rullestol mellom benkene eller i framkant av benkene. De må være på en slik måte at de i rullestolen kan snakke med de andre som sitte på benkene uten å være i veien for forbipasserende. De som har gåstol trenger også en plassering til denne mens de tar seg en hvil på benken. (Project for Public Spaces, u.å b)

Bilde 1)

”Komfortable og formålstjenlige sitteplasser er også en viktig faktor for nærmere alle suksessfulle byrom.”

(Carr, et al., 1992, s231)

Sandnes: Her har noen tatt med et sitteunderlag for å kunne sitte mer komfortabelt

MÅL OG UTFORMING

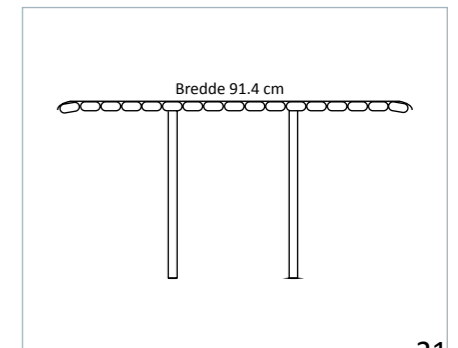
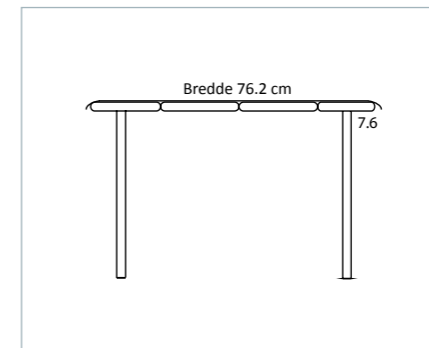
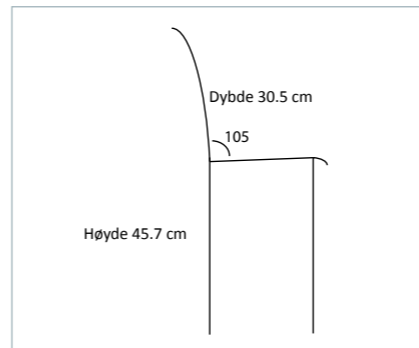
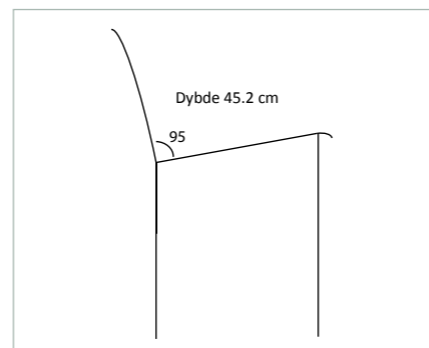
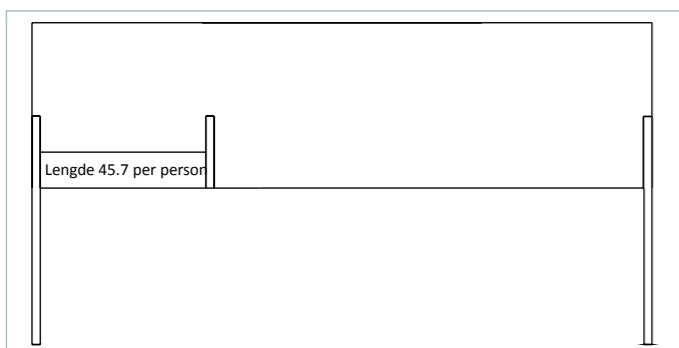
Project of Public Spaces beskriver en del retningslinjer for utforming av sitteplasser. For at sitteplassen ska være god og komfortabel å sitte på bør det være en vinkel mellom sete og ryggen på 95-105 grader. Ryggen bør ha en vinkel bakover og være svakt kurvet. Høyden på ryggen bør være ca 50 cm for å ivareta rygg og skuldre. Setet bør være 2-10 grader fra å være vannrett. Dybden på setet anbefales mellom 30-45 cm og lengden en sitteplass krever som oftest ca 46cm. Den beste sittehøyden er ca 45 cm. Tuppen av sete bør rundes av i stedet for en rett kant. Føttene bør være noe intrukket for å unngå å spark i dem. Minimum 7-8 cm. Armlen er godt for å komme seg opp av sitteplassen og til å dele sitteplassen inn i individuelle sittesoner. (Som bilde nede til venstre) Ved hjelp av armlenet danner en da et privat område, og mennesker kan da sitte tettere sammen uten at det føles ukomfortabelt. Armlenet bør følge hele bredden på sitteplassen og være lette å holde i. (Project for Public Spaces, u.å b)

Bilde 2)

MATERIAL

De beste sittematerialene er tre, som ikke blir like kaldt som stein. Jan Gehl sier at komfortable sitteplasser er utformet i komfortable materialer, dvs. materialer som ikke er kalde, eller våte. Marmor og granit er materialer som ikke fungerer bra til sitteplasser. Disse materialene er altfor kalde, og vil ikke bli brukt. (Gehl, J., 2010) Project of Public Spaces mener at sitteplasser laget av smale lekter er bedre en brede lekter. Benker uten rygg tillater å sitte fra begge sidene. (Project for Public Spaces, u.å. b)

”The choice allows people to exercise their options to sit near an event, or away in the quiet, wherever they may feel more comfortable.”

(Carr, S., et al., 1992, s231)

Prags Boulevard i København

Bilde 3)

Briant Park i New York

Bilde 6)

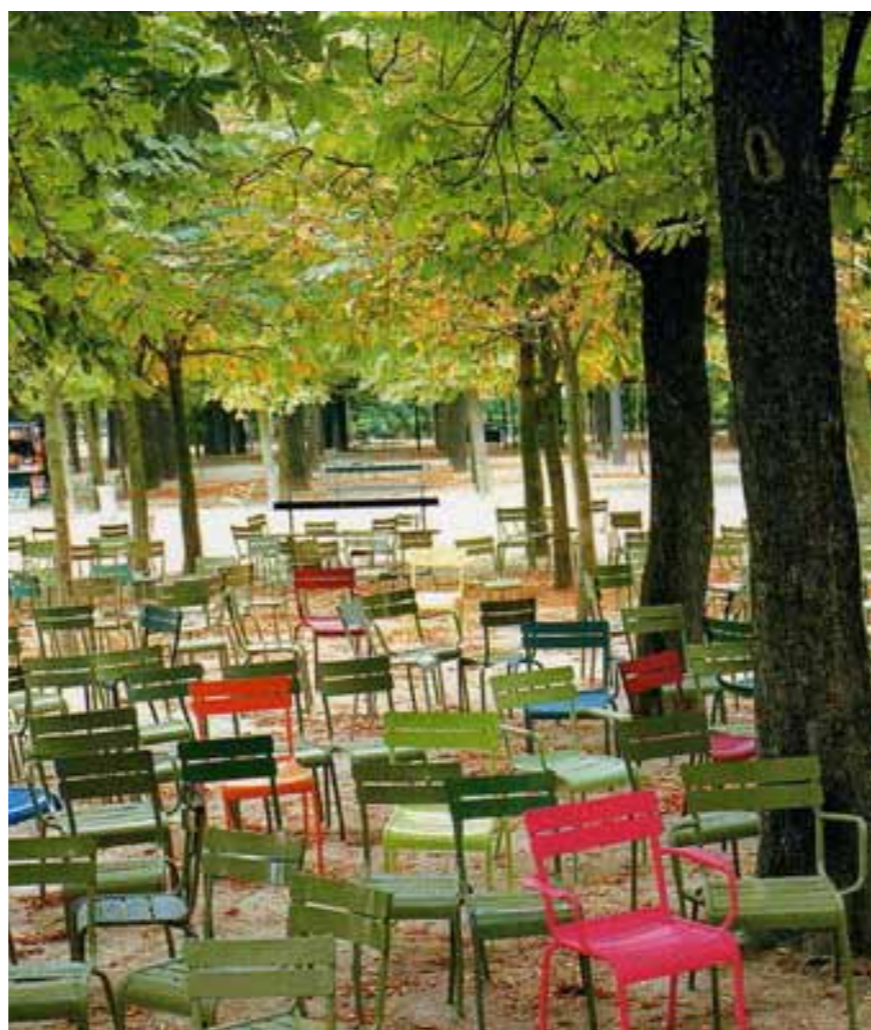

Bilde 4)

High Line i New York

Bilde 5)

Jardin du Luxembourg i Paris.

Bilde 7)

SOSIAL KOMFORT

Jan Gehl sier at sitteplassen kan være en møteplass, og at *”byrommets møblering kan ligesom selve rummene, bidrage værdifuldt til møder i byen rum.”* (Gehl, J., 2010, s 165) Det er derfor viktig at sitteplassen er sosial komfortabel. Det finnes flere måter å utforme benkene på slik at de blir gode møteplasser, og gir mulighet til en mangfoldighet av samtalemuligheter etter ønsker og behov. En møteplass bør ha kvaliteter som å utsikt og det å kunne snakke sammen. Det er sitteplassens utforming og plassering som bestemmer om dette er mulig eller ei. Flere valgmuligheter gir oss større sosial komfort. Vi ønsker å kunne velge hvor vi sitter, hvordan vi sitter og hvem vi sitte med. I følge undersøkelsen *”Needs in public spaces”* ønsker vi å sitte med ansiktet mot den menneskelige aktiviteten, og ofte på hjørner. Og slik som flere konkluderer med vil vi ikke sitte delvis eller helt med ryggen til den menneskelige aktiviteten. (Carr, S., et al., 1992) Project of Public Spaces: Når sitteplassen har oppnådd sosial komfort kan den øke den spontane sosiale interaksjonen og aktiviteter i et område. Dette viser at sosiale sitteplasser er viktig for gode byrom.

FLYTTBARE STOLER

William H. Whyte sier at den beste formen for sitteplasser er stoler. (Whyte, W. H., 2011) Fordelene med stoler er mange. Stoler er mer komfortable enn benker, samtidig som de er billigere. Folk kan plassere dem etter eget ønske. Den flyttbare stolen gir fleksible muligheter. Ved fleksible muligheter vil sitteplassen tilfredsstillte mange forskjellige behov. Man kan sette stolene sammen, man kan finne et sted alene, finne en utsiktsplass, osv. Ulempen er at de kan bli stjålet, men det viser flere steder at dette underlig nok ikke er et problem. (Project for Public Spaces, u.å. b)

"I tillegg til fysisk komfort, bør sitteplasser utformes slik at de gir sosial og psykologisk komfort."

(Carr, S., et al., 1992, s231)

(Bilde 8)

"Modified Social Benches" Den Danske kunstneren Jeppe Hein har forsket på urban arkitektur og sosial atferd og i prosjektet "Modified Social Benches" har han designet 10 benker. Den tradisjonelle benken er endret på for å kunne fungere på nye sosiale måter.

(Bilde 14)

Denne sitteplassen fra Out - Sider gir noen av de samme mulighetene som benken til Antonio Gaudi.

(Bilde 17)

Parc Guell i Barcelona av Antonio Gaudi. Disse sitteplassene er utformet av sirkler langs kanten av rommet. Sitteplasen åpner derfor for å kunne sitte alene og sammen med andre.

(Bilde 9)

"Bench Around the Lake" Hain har også i dette prosjekter designet benker på et mer utradisjonelt vis. Benkene skal vekke interesse og lede gående rundt vannet. De skal også aktivere forskjellige aktiviteter som lek og forskjellig sosial interaksjon mellom brukerne.

(Bilde 15)

Out-Sider har også utformet et sittemøbel som kan brukes i mange varianter. Her er det bare fantasien som setter begrensninger for de forskjellige sittemulighetene.

(Bilde 16)

(Bilde 18)

Kanten på rommet gir mange godt kvaliteter, og det er ofte her folk ønsker å sitte.

(Bilde 10)

(Bilde 11)

(Bilde 12)

(Bilde 13)

Benker i par bør plasseres med en vinkel på 90 til 120 grader. Dette denner gode sitteplasser for dem som ønsker å sitte alene eller sammen med andre.
(Project for Public Spaces, u.å a)

HVORDAN KAN FLERE OG BEDRE SITTEPLASSER SKAPE GODE BYROM?

Sitteplasser er et fysisk element i byrommet

Det er i stor grad enighet om at sitteplasser er et element som kan bidra til å skape gode byrom. Noen teorier går så langt at de sier at sitteplassen i seg selv kan skape gode byrom. De fleste er enige om at en forbedring av de fysiske elementene i et byrom i noen grad kan øke menneskers interesse og ønske om å bruke byrommene. Andre mener at sitteplasser i kombinasjon med andre fysiske elementer eller aktiviteter kan skape gode byrom.

Sitteplasser er en invitasjon til å gjøre et opphold

I tillegg til at sitteplassen er et fysisk element i byrommet kan sitteplassen skape gode byrom ved å inviterer til opphold. Oppholdsaktiviteten "å sitte" er en aktivitet som ofte tilrettelegger for enda flere rekreative og sosiale aktiviteter i byrommet. Fra sitteplassen kan man blant annet nyte bylivet, høre på alle lyder fra byen, kjenne uktene fra blomster, bakerier, mennesker, spise nisten eller drikke en kaffi. På sittestedet kan man møte andre mennesker, kjente eller ukjente. Oppholdsstedet blir i mange tilfeller også et møtested.

Oppholdsaktiviteten å sitte krever ofte gode sitteplasser

For at sitteplassen skal være et effektivt middel til å skape gode byrom med gode inviterende oppholdssteder kan det rettes noen krav til dens kvaliteter. Kravene som i størst grad legges vekt på litteraturstudiet er fysisk komfort, sosial komfort og en god plassering.

Å sitte krever nok sitteplasser

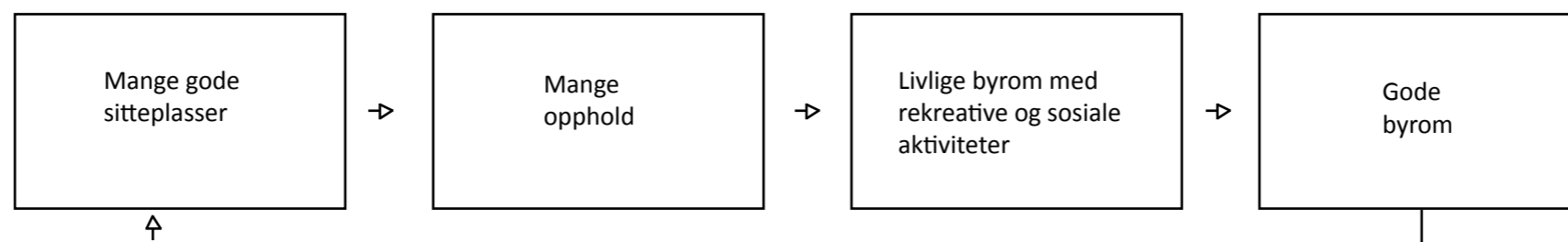
I tillegg spiller mengden sitteplasser en rolle. For å muliggjøre mange

opphold må det være nok sitteplasser å velge i. Vi leter etter den sitteplassen som tilbyr oss de riktige kvalitetene. Noen ønsker å nyte utsikten til byrommet, mens andre ønsker gjerne å sitte sammen med venner. Byrommet må kunne tilby mange nok sitteplasser for å skape gode inviterende byrom der mange opphold kan finne sted. Når dette er tilfredsstillt skapes det mulighet for mange opphold i byrommene, som igjen kan fører til at flere mennesker bruker byrommene. Livlige byrom kan vært et resultat av mange gode sitteplasser. Livlige byrom er svært ofte også gode byrom.

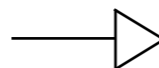
"However a high number of people choosing to spend time in the city, indicates a lively city of strong urban quality" (Gehl Architects, 2004, s 73)

Illustrasjonen viser nettopp dette at mange gode sitteplasser inviterer til mange opphold, som skaper livlig byrom med rekreative og sosiale aktiviteter, som igjen ofte kun foregår i gode byrom.

Flere og bedre sitteplassen skaper gode byrom ved at de er med å forme bylivet. Dette gjøres ved å øke menneskers interessen og ønsket om å bruke byrommet samtidig som sitteplassen muliggjør rekreative og sosiale aktiviteter i byrommet. Sitteplassens mulighet til å invitere mennesker til byrommet gjør at den har mulighet til å skape gode byrom.

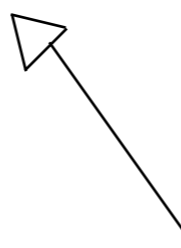
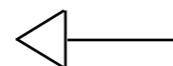
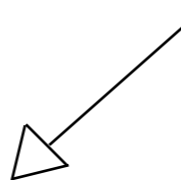

For å finne ut om et sted har nok gode sitteplasser og om det er mulighet for forbedring for å skape bedre byrom må klunklusjonene det er redegjort for, gjøres målbare. Dette er gjort på følgende måte:

Kriterier for å måle hvor gode de beste sitteplassene er:

Skårer bra på god fysisk komfort
Skårer bra på god sosial komfort
Skårer bra på god plassering

Kriterier for fysisk komfortable sitteplasser:

Sitte høyde og bein	God og komfortabel sittehøyde er ca. 45cm. Willian H. Whyte obeserverte folk som satt i en høyde fra ca 30 til 90 cm.
Sitteflaten	Sitteflatens bredde bør være 46 cm på benk med rygg og ca. 90 cm. på benk uten rygg. Sitteflatens dybde bør være ca 30 til 45 cm. En komfortabel sitteflate bør har buede kanter
Rygg	Ryggens høyde bør være ca 50 cm. Ryggens utforming bør være i en vinkel mellom 95 til 105 grader
Armlen	Armlen er viktig for at mange skal komme seg opp fra sitteplassen
Materialer	Varme og myke materialer som f. eks tre. Det bør være smale tre bord.

Kriterier for sosialt komfortable sitteplasser:

Vinkel	Sitteplasser som står sammen eller har en vinkel på 90 til 120 grader gir mulighet for å sitte sammen men bekjente eller ukjente. Man kan velge i hvor stor grad man ønsker kontakt.
Form	Sitteplasser med en form som gir mulighet til å velge måter å sitte på.

Kriterier for godt plasserte sitteplasser:

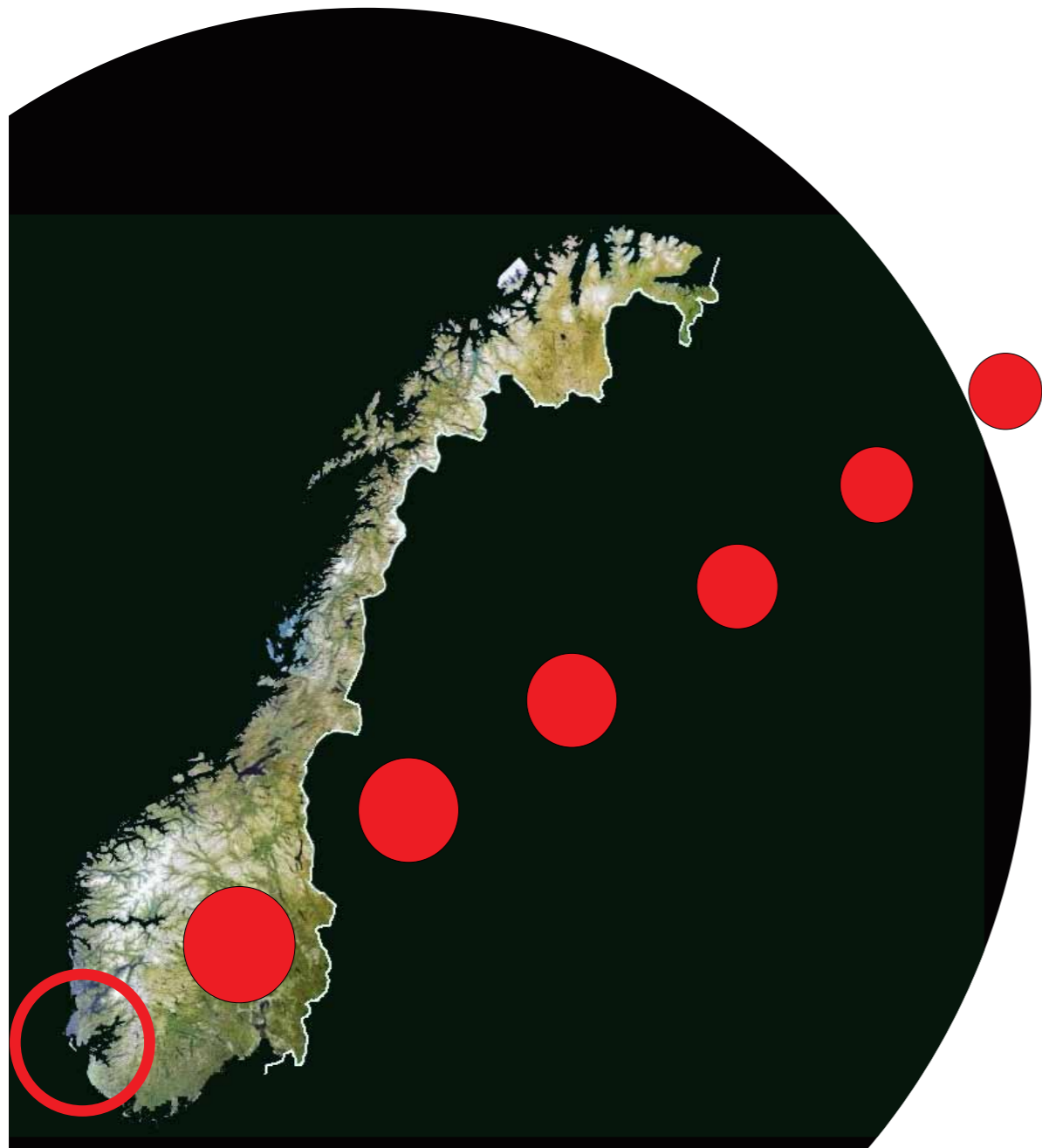
Bra mikroklima	Komfortable sitteplasser har ofte et godt mikroklima. Dvs beskyttelse mot regn og vind og en komfortabel temperatur. Et bra mikroklima gir også beskyttelse fra forurensinger.
Med utsikt til mennesker	En god plassering gir god utsikt til mennesker.
Langs kanten	Gode komfortable sitteplasser finnes ofte langs kanten av byrommet.
På hjørner	En god plassering er på et hjørne. Her kan man se i mange retninger og oppleve mye.
I midten - med "ryggdekning"	Folk trekker inn til midten om man har noe å forholde seg til som for eksempel fontener. Steder med noe i midten er ofte gode sitteplasser.

LANGGATA OG SIDEGATENE I SANDNES SENTRUM

Sandnes ligger i Rogaland flyke på vestlandet i Norge. Sandnes er Norges 8. største by. Sammen med Stavanger, Randaberg, Sola og Sandnes er dette det 3. største byområdet i Norge. (Wikipedia, 2012b)

Sandnes er i stor vekst (1.9% årlig) og nærmer seg 70.000 innbyggere. Sandnes er den byen i Norge som vokser raskest, og byen vil med stor sansynlighet fortsette med den samme veksten. Den første bebyggelsen i Sandnes sentrum er registrert fra 1664. Sandnes ble grunnlagt ved Norestraen. Det var teglverk og pottemakerindustrien som la grunnlaget for byens vekst (Sandnes kommune, 2012).

Sandnes har Norges lengste gågate, Langgata, som er 475 meter. Gaten ble anlagt i 1847. *“Langgata er definitivt det mest brukte gaterommet i byen til å gjøre nødvendige, valgfrie og sosiale aktiviteter. I så måte underbygger dette min påstand om at gatene er byens viktigste uterom.”* (Korsberg, 2011, s 50)

MITT CASEOMRÅDE

Mitt caseområde ligger helt sentralt i Sandnes sentrum og inneholder Langgata, gågaten og handlegaten i Sandnes, og noen av de tilhørende sidegatene til Langgata avgrenset et kvartal opp og et kvartal ned: Olav Kyrres Gate, Industrigaten, Kirkegaten, Flintergaten, Erligs Skjalgsongate, Solaveien/Gjesdalveien. Disse gatene, med unntak av Solaveien/Gjesdalveien, har til felles at de inngår i det fremtidige gågatenettet i Sandnes sentrum. Solaveien/Gjesdalveien er definert som hovedgangdrag i sentrumsplanen. Torggata også definert som en del av gågatenettet. Jeg har valgt å se bort i fra denne i og med at den er definert som et av utviklingsområdene i sentrumsplanen.

Jernbanen deler sentrum i to. På østsiden ligger rutebilstasjonen og togstasjonen, og på vestsiden ligger Langgata. Begge deler blir definert som kjernen i Sandnes sentrum.

I dag foregår det flere store endringer i sentrum, og mye har blitt bygd de siste årene. Det er flere store planer som er under planlegging og prosjektering. I dag er det største fokus på østsiden av jernbanefyllingen. Det er viktig å ikke glemme vestsiden av sentrum. Ønsket til Sandnes kommune er å binde de to områdene tettere sammen og skape et helhetlig sentrum. Flere av de nyeste byrommene har fått kritikk for å være "ubrukelige", og fokuset bør derfor være stort på hvordan de nå kan lage gode byrom.

Sidegatene består i dag for det meste av parkering, som til sammen tilsvarer 83 parkeringsplasser. Det finnes flere butikker og restauranter. Å fjerne parkeringen og dedikere gaten til forgjengere gir mulighet for å planlegge flere gode sittepalsser som kan bidra med liv og aktivitet i byen.

Den sentrale plasseringen til Langgata og sidegatene øker også viktigheten av byrommene. Til sammen med Rutebilstasjonen, Vågen VSG, Kjøpesenteret "Ruten 33", Høyskolen i Sandnes, sjøen og alle de andre aktivitetene i sentrum kommer det daglig mange mennesker til sentrum. Det finnes flere store boligområder i nær tilknytning til sentrum som litt kan nås til fots eller på sykkel.

INNLEDNING

Gjennom analysen skal jeg prøve å finne svar på om sitteplassene i Langgata og sidegatene har god, middels eller dårlig kvalitet. Jeg skal også finne ut hvor mange sitteplasser det i dag finnes. Analysen skal beskrive hvordan sittemulighetenes kvalitativt og kvantitativt er i case - området.

Analysen går ut på å kategorisere sitteplassene etter dårlig, middels og god fysisk og sosial komfort, og om sitteplassen har en gode plassering. For å kunne bestemme om sitteplassen er plassert et godt sted er det blitt observert og registrert antall mennesker som går, sitter og står. Sol og skyggeforholdene er også en avgjørende faktor når plasseringen bedømmes.

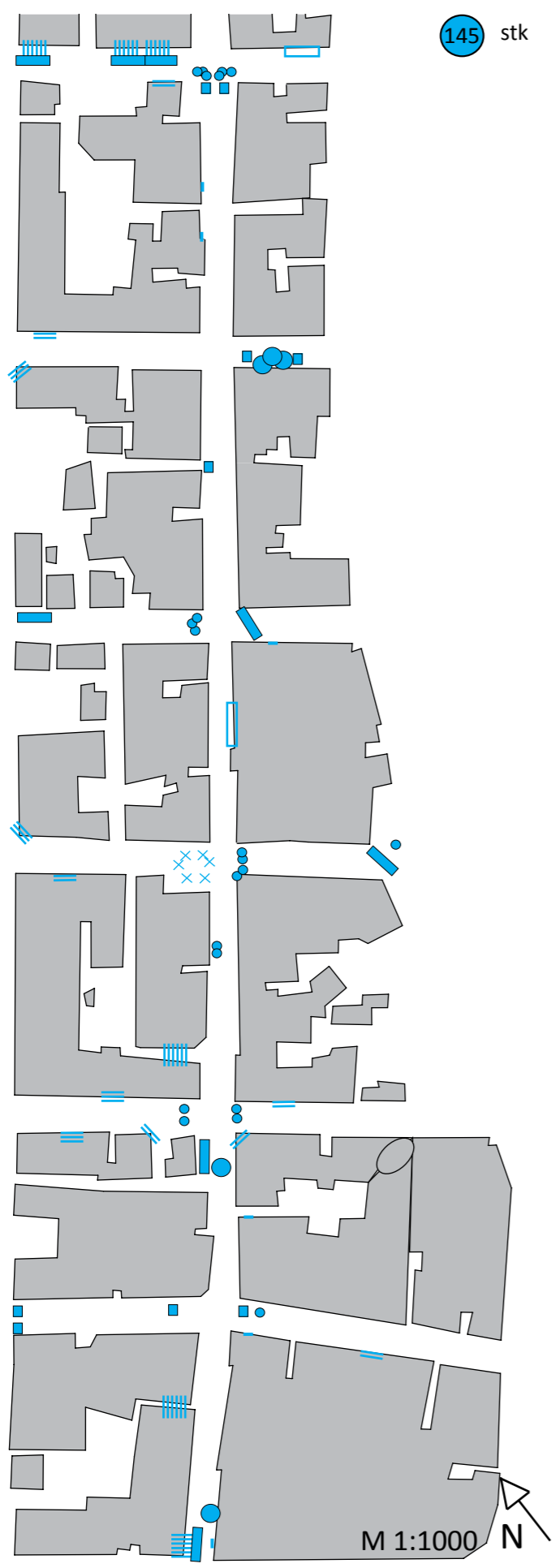
Har området få gode sitteplasser kan man i stor grad ved hjelp av flere og bedre sitteplasser bedre byrommene som gode oppholdssteder. Har området mange gode sitteplasser kan man i liten grad ved hjelp av flere og bedre sitteplasser bedre byrommene som gode oppholdssteder.

Den første delen av analysen beskriver forholdene til de sekundære, private, offentlige og kommersielle sitteplassene. Her kartlegges de forskjellige typene, plasseringen og antall. Grupperingen synliggjør i noen grad hvem som har ansvaret for de forskjellige sitteplassene. På denne måten kommer det frem hvilke typer sitteplasser som mangler og hvordan man eventuelt kan være med å skape bedre byrommene i Langgata og sidegatene som gode oppholdssteder. Deretter beskrives sitteplassene etter fysisk komfort, sosial komfort og plassering og rangeres etter dårlig, middels og god.

Bedre er et relativt begrep som må stå i forhold til noe annet. I denne oppgaven står "bedre" i forhold til dagens situasjon i caseområdet. Jeg må derfor gjøre observasjoner og registreringer for å finne ut hvordan sitteplassene og byrommene er i dag.

En sitteplass er i denne analysen beskrevet med en bredde på ca 45 cm. Dvs. at en benk på 170 cm er 3 sitteplasser. Også fittstående smalere sitteplasser er medregnet.

En optimal sitteplass gir både fysisk og sosial komfort og har en god plassering.

145 stk

1 Fasaden:

2 Plantekassen:

3 Trappen:

4 Lanteren:

5 Pullerten:

6 Transformatorbokser:

8 Skulpturer:

7 Kanten:

Gulvet:

SEKUNDÆRE SITTEPLASSER - GENERELLT

I byer er det sekundære sitteplasser. Sekundære sitteplasser er sittemuligheter som ikke alltid er planlagt som sitteplasser, men som ofte fremtrer som sittemuligheter. En av de største fordelene med de sekundære sitteplasser er at de ikke fremstår som tomme selv om de ikke er i bruk. Registrerte sekundære sitteplasser i Sandnes er:

1. Langgata og sidegatene har to fasader som gir sittemuligheter. Å sitte i fasaden kan gi flere fordeler som blant annet utsikt til det som foregår i byrommet. Man sitter med ryggen til veggen. Fasaden har tilbyr også noen steder et behagelig mikroklima.
2. Plantekassen gir deg nærhet til blomster og lukter.
3. Trapper gir ofte gode sittemuligheter. I Langgata og sidegatene finnes det flere trapper. En trapp kan være med å avgrense et område samtidig som den tilbyr muligheten til å sitte i flere høyder. Ofte ønsker man å sitte i nærheten av det som foregår, men ikke i direkte kontakt. Denne muligheten kan trapper tilby.
4. Lanteren er for mange et landemerke i Sandnes. Det gjør den lett å orientere etter, og kan være et naturlig møtested. "Føttene" til lanteren gir noen sittemuligheter. Lanteren har godt materiale og gode dimensjoner, samtidig som den tilbyr tak over hodet.
5. Det finnes flere pullertene i Langgaten og sidegatene. Pullerten avgrenser ofte to områder, og kan gi utsikt til byrommet.
6. Noen ganger kan transformatorboksen brukes som oppholdsplass. Transformatorboksene har alle en plassering langs fasadene.
7. Kanten deler ofte et område i to. Ved å gi byens kanter en god sittehøyde kan de innby til opphold.
8. Langgata og sidegatene har også noen skulpturer. De blir flittig brukt av barn og unge. Det virker som at skulpturene er et fengende element hvor barn kan utfolde seg i lek eller gi sittemuligheter.

En type sekundære sitteplasser som ikke er medregnet i denne analysen er gulvet. Å sitte på gulvet er mest vanlig i parker og på strender, men forekommer også i byen hvor mikroklimaet er godt.

21 stk

PRIVATE SITTEPLASSER - GENERELLT

Private sitteplasser kan være med på å gjøre byrommet mer interessant og kan bidra til stasjonære og sosiale aktiviteter.

“Sitteplasser som er tilført av forretninger eller myndighetene som befinner seg på offentlige steder, personifiserer gaten og sidegatene med særskilt bidrag til stasjonære og sosiale aktiviteter.” (Metha, V. 2007)

De private sitteplassene er stadig i endring og antall og plassering varierte fra registreringsdag til registreringsdag. Det er blitt gjort intervjuer av butikkene (vedlegg 1) som hadde private sitteplasser utenfor butikken.

Dette avklarte at sitteplassene, men unntak av to, var ment til dekorasjon eller for å trekke oppmerksomhet.

● = 2-6 sitteplasser ● = 1 sitteplass

Eksempler på sitteplasser som var en del var butikkers dekorasjon:

Flere ganger var det mennesker som hadde medbrakte stoler til Langgata og sidegatene. Dette kan indikere at det er mangel på sitteplasser eller at de har feil plassering.

De rosa stolene fra butikken “Villa Rosa” var ment for å markere seg og trekke oppmerksomhet og for å gjøre kundene interessert.

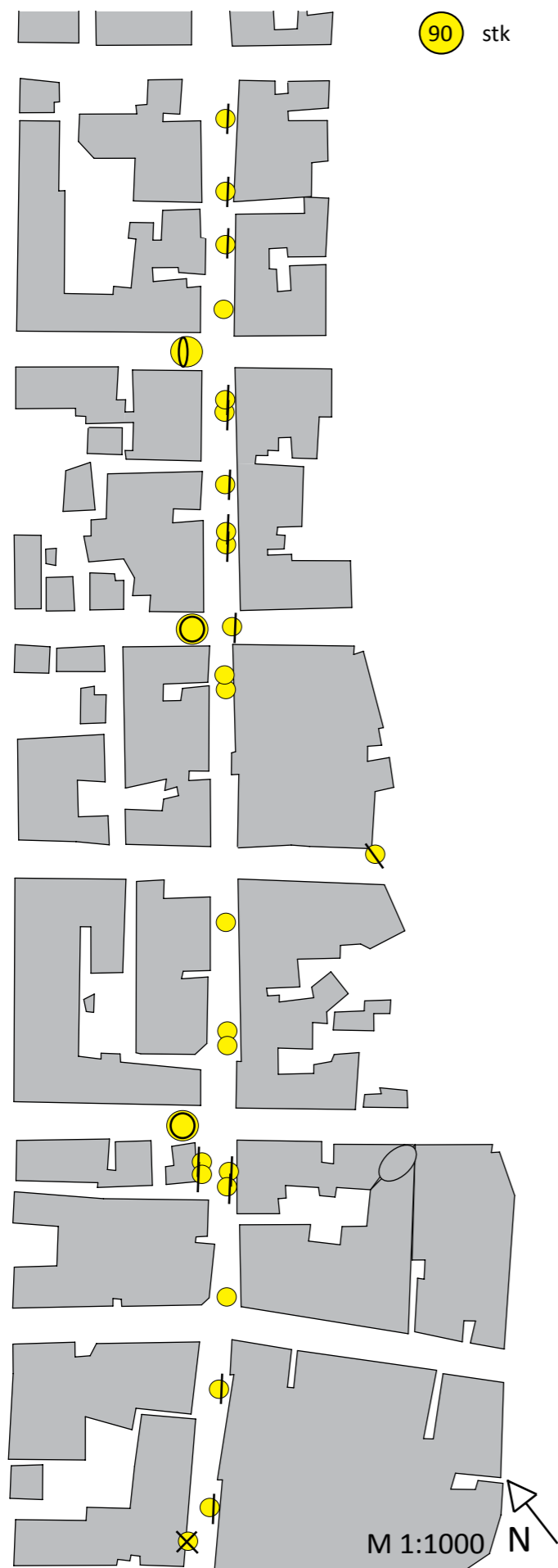
Under er eksempel på sitteplasser som var ment å tjene kunden. Utsagn fra butikkene var som følger: *“Ja, de er for mine kunder. Menn som leser avisen mens konene er inne og handler. Jeg ser også gamle damer som tar en pust i bakken” (Garbo)* og på spørsmålet om sitteplassen blir ofte brukt svarte en: *“Ja, det burde vært flere benker” (Garmen)*

Da det ble spurt om butikken hadde tenkt på å sette ut flere sitteplasser var et av svarene: *“Nei, det blir en kommunal oppgave.” (Krossen kjøkkengleder)*

Benen utenfor Garbo ble godt mottatt av disse tre karene. Det ble sagt: *“Fordi kona er inne å handler. Da setter vi gutter oss på utsiden. Slik er det alltid. Det burde vært flere sitteplasser i sentrumsnære områder”* Og selv om den rosa stolen ikke var ment for opphold ble den noen ganger brukt.

1:

2:

3:

4:

OFFENTLIGE SITTEPLASSER - GENERELT

Det er i dag 26 offentlige benker i Langgata og sidegatene . 19 av disse er plassert i en rett linje gjennom Langgata. Plasseingen er er godt eksempel på en situasjon Project for Public Places beskriver: "En annen feil er at benkene ofte er plassert i en lang rekke med regelmessige intervaller langs en gate i stedet for å plassers på gode steder, og steder der de ville blitt brukt." (Project for Public spaces, n.d a)

● = 3 sitteplasser ● = 6 sitteplasser

Benkene består av fem forskjellige typer.

1. ● Den første benken er en svakt buet benk med tilhørende plantekasse. Plantekassen gir god ryggdekning, og benkens form gjør at det er enkelt å sitte sammen. Lengden gjør at det er mulig å sitte flere på benkene uten at de nødvendigvis sitter sammen. Det finnes bare en slik benk i dette område. I tillegg får man nærhet til blomstene.
2. ● Den andre typen er en rund benk. Benken slyger seg rundet en plantekasse med et tre i midten. Sitteplassen har ryggdekning, og flere kan bruke benken samtidig uten å sitte sammen. Dette er positivt for den som ønsker å sitte alene å nyte bylivet, og samtidig ha kontakt med andre, men bakvendt for dem som vil sitte sammen å snakke.
3. ● Den tredje typen er en del av "benkerekken" i Langgata. Benken har gode materialer og former, men mangler armlene og ryggdekning. Det finnes kun 4 benker av samme type som ikke er plassert i henhold til rekken i Langgata.
4. ● Den fjerde typen er også en del av rekken i Langgaten, og ligner benken over, men har ikke rygg.
5. ✗ Den siste typen er en benk sør i Langgata. Case området har kun en slik benk. Benken har blå stålramme og brede treplate.

KOMMERSIELLE SITTEPLASSER - GENERELLT

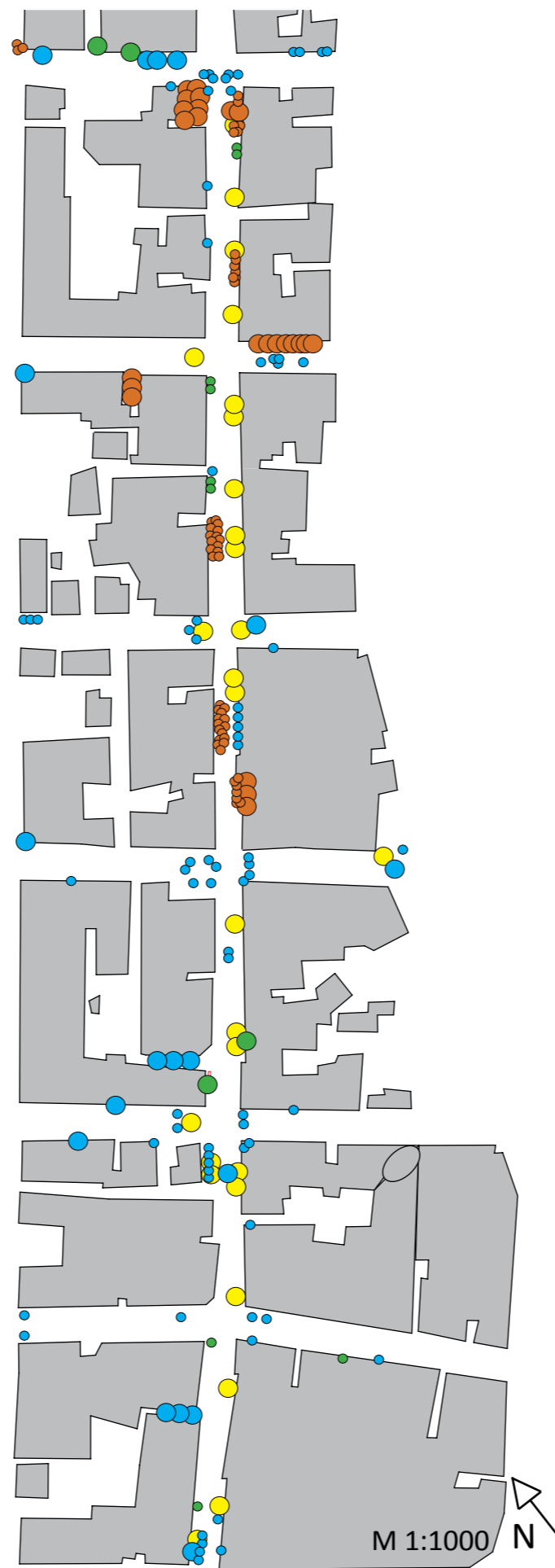
Sitteplassene til de mange restauranter, barer og kafeer utgjør ca halvparten av sitteplassene i Langgata og sidegatene. Disse sitteplassene består for det meste av flyttbare stoler. Andre typer er bord med tilhørende sittebenker, eller frittstående benker. Kommersielle sitteplasser gir deg en grunn til å sette deg. Her kan man kjøpe en kaffi og bare studere bylivet. For å skape sitteplasser med et god mikroklima er det i mange tilfeller brukt tepper, gassvarme, parasoller, tak og elementer som skjermer for vinden. Sitteplassen er ofte utformet med gode romdimensjoner, dimensjonert for sansene. Under er noen eksempler.

Det er kun Industrigaten og Olav kyrres gate av sidegatene som har kommersielle sitteplasser. Kartet over spisesteder viser steder hvor man har eller kunne hatt uteserveing i Langgata eller sidegatene.

Med unntak av fire steder består sitteplassene av flyttbare stoler.

● = benker eller benker med tilhørende bord eller frittstående benker. 2-6 sitteplasser. ● = 1 flyttbar stol.

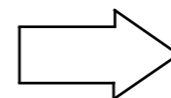
Illustrasjonen i midten viser alle sitteplassene i Langgata og sidegatene inndelt i de fire kategoriene: Sekundære-, primære-, offentlig- og kommersielle sitteplasser. Det er til sammen 416 sitteplasser i dette området. 271 er primære. 145 er sekundære. Figuren under beskriver antall og prosentvis mengde sitteplasser som finnes innen for det forskjellige kategoriene.

Totalt 416 Sitteplasser	Sekundære Sitteplasser	Private Sitteplasser	Offentlige Sitteplasser	Kommersielle Sitteplasser
Prosentvis og antall	35% 145	5% 21	22% 90	38% 160

Ut i fra litteraturstudiet har jeg kommet frem til kriterier som er med på å bestemme om sitteplassen har god fysisk komfort eller ei. Inndelingen etter dårlig, middels og god fysisk komfort legger dette til grunn:

Kriterier for fysisk komfortable sitteplasser:

Sitte høyde og bein	God og komfortabel sittehøyde er ca. 45cm. Willian H. Whyte observert folk som satt i en høyde fra ca 30 til 90 cm.
Sitteflaten	Sitteflatens bredde bør være 46 cm på benk med rygg og ca. 90 cm. på benk uten rygg. Sitteflatens dybde bør være ca 30 til 45 cm. En komfortabel sitteflate bør har buede kanter
Rygg	Ryggens høyde bør være ca 50 cm. Ryggens utforming bør være i en vinkel mellom 95 til 105 grader
Armlen	Armlen er viktig for at mange skal komme seg opp fra sitteplassen
Materialer	Varme og myke materialer som f. eks tre. Det bør være smale tre bord.

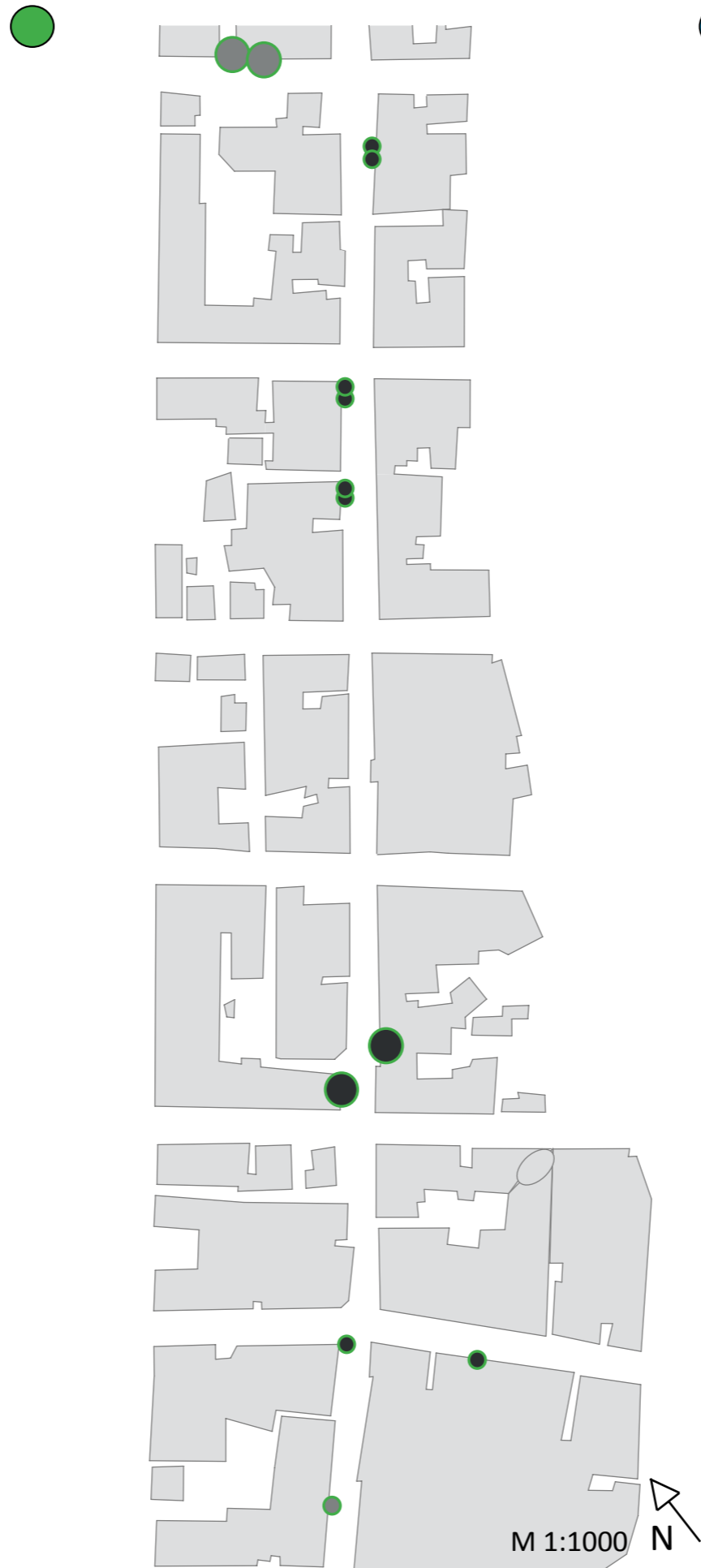
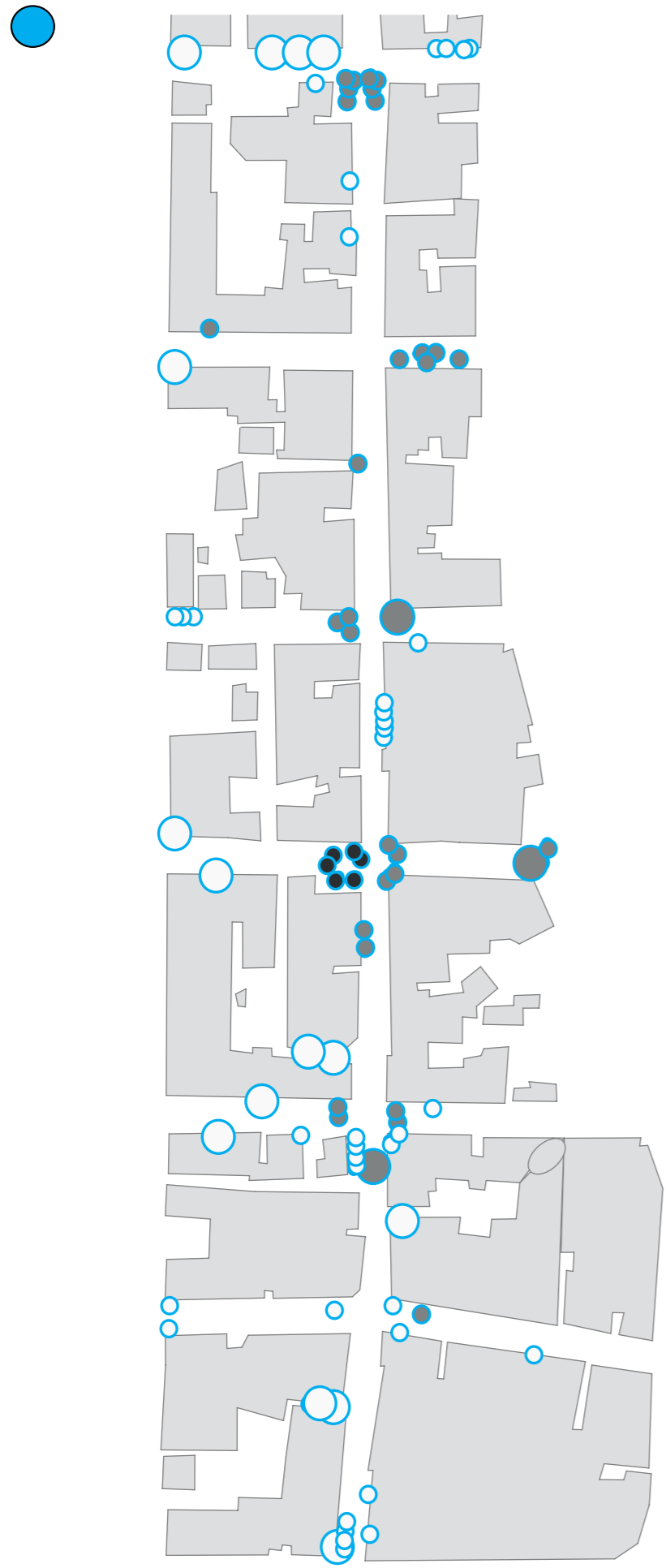

Måleinstrument for fysisk komfortabel sitteplasser:

☐ Dårlig	☐ Middels	☒ God
Sitteplassene definert med dårlig fysisk komfort oppfyller ingen eller ett av kriteriene	Sitteplassene definert med middels god komfort oppfyller to til tre av kriteriene	Gode sitteplasser oppfyller kravene til minst fire av kriteriene

EKSEMPLER PÅ FYSISK KOMFORT:

	○ Dårlig	● Middels	● God
<p>● Sekundære sitteplasser</p>			
<p>● Private sitteplasser</p>			
<p>● Offentlige sitteplasser</p>			
<p>● Kommersielle sitteplasser</p>			

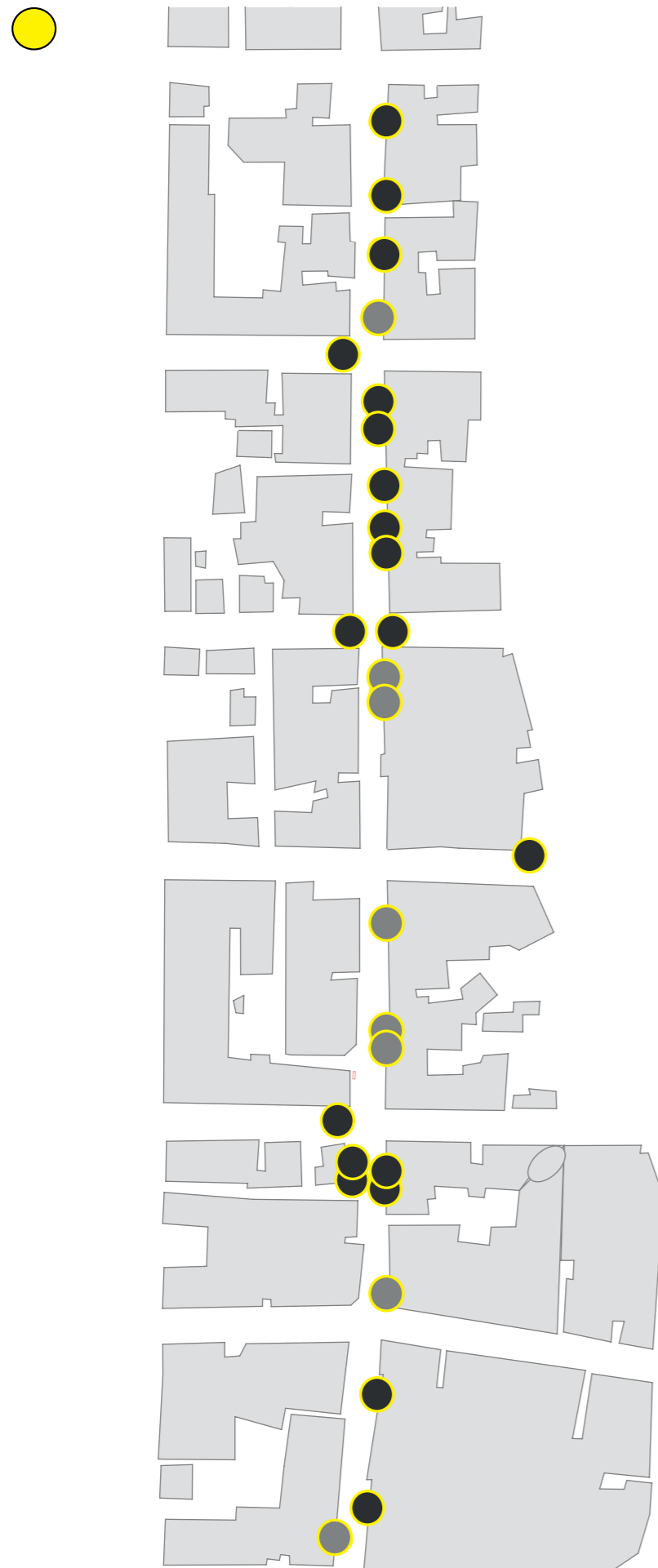
● SEKUNDÆRE SITTEPLASSER
 64% av de sekundære sitteplassene har dårlig kvalitet. Dette er naturlig siden de sekundære sitteplassene ikke opprinnelig er utformet som en sitteplass. De aller fleste er laget av kalde materialer som stein og stål og det er stor variasjon i sittehøyden. Sitteflatens bredde og dybde er sjelden optimal og det er også ingen av de sekundære sitteplassene som tilfredsstiller krav til rygg og armlen. Det er kun 4 % sitteplasser med god fysisk komfort. Føttene til "Lanternen" som så vidt kan beskrives som god fysisk komfort. Den har et godt materiale, rygg, sittehøyde og god sitteflate. Ingen av de sekundære sitteplassene har helt optimale former.

- 2-6 dårlige sekundære sitteplasser
- 2-6 middels gode sekundære sitteplasser
- 1 dårlig sekundær sitteplass
- 1 middels god sekundær sitteplass
- 1 god sekundær sitteplass

● PRIVATE SITTEPLASSER
 67 % av de private sitteplassene har god fysisk komfort. Rygg, sittehøyden, sitteflaten og materialene er i de fleste tilfeller gode og sitteplassen er også laget av behagelige materialer. Antall sitteplasser varierte fra observasjonsdag til observasjonsdag. Noen dager var det medbrakte stoler. I hovedsak var de private sitteplassene en del av butikkens utstillinger. Utstillingene ble endret over tid og tatt inn etter stengt tid.

- 2-6 middels gode private sitteplasser
- 2-6 gode private sitteplasser
- 1 middels god privat sitteplass
- 1 god privat sitteplass

M 1:1000 N

OFFENTLIGE SITTEPLASSER
 73 % av de offentlige benkene har god fysisk komfort. Selv om så mange av benkene har fått god fysisk komfort mangler alle de offentlige benkene armlen, som for flere kan være avgjørende i valget av sitteplass. De åtte benkene som har fått middels god komfort er benkene uten rygg og benken som står utenfor DNB. Den har stålkantene og store treplater, noe som blir beskrevet som mindre godt.

- 2-6 middels gode offentlige sitteplasser
- 2-6 gode offentlige sitteplasser

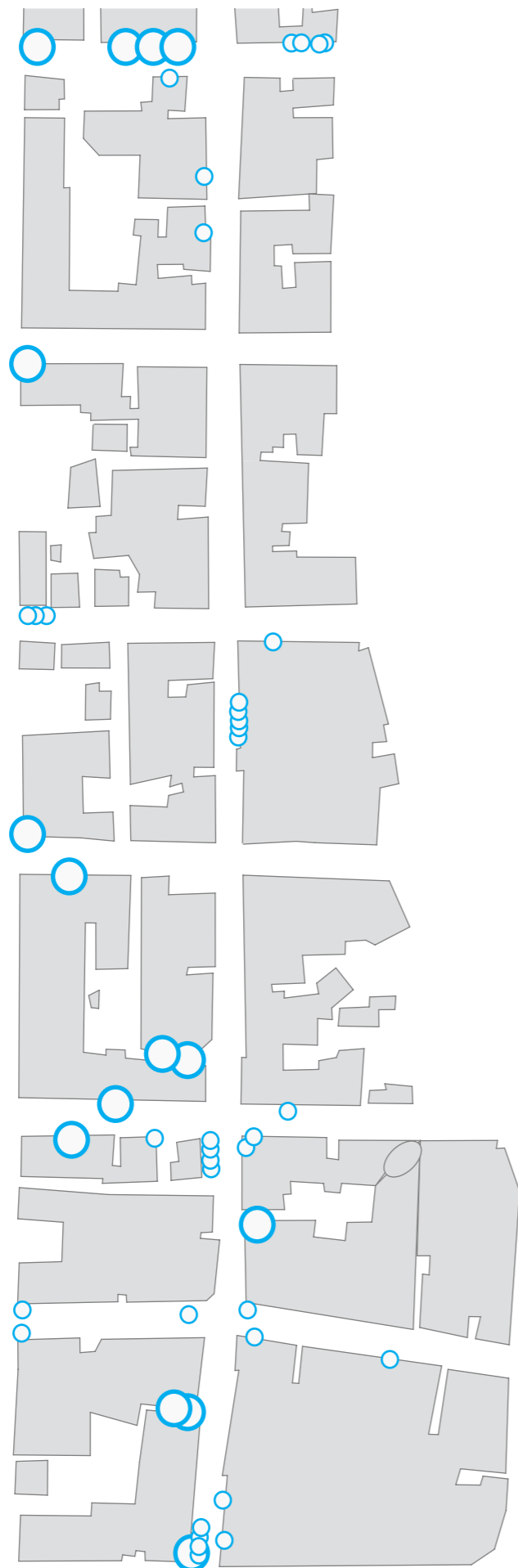
KOMMERSIELLE SITTEPLASSER
 43 % av alle sitteplassene i Langgata og sidegatene er de kommersielle. De som har blitt karakterisert med middels god fysisk komfort mangler rygg og armlen eller har dårlige materialer. 65 % av de kommersielle sitteplassene har god fysisk komfort. Ulempen er at de tas inn etter stengt tid og, og er trolig bare utplassert i sommerhalvåret.

- 2-6 middels gode kommersielle sitteplasser
- 2-6 gode kommersielle sitteplasser
- 1 middels god kommersiell sitteplass
- 1 god kommersiell sitteplass

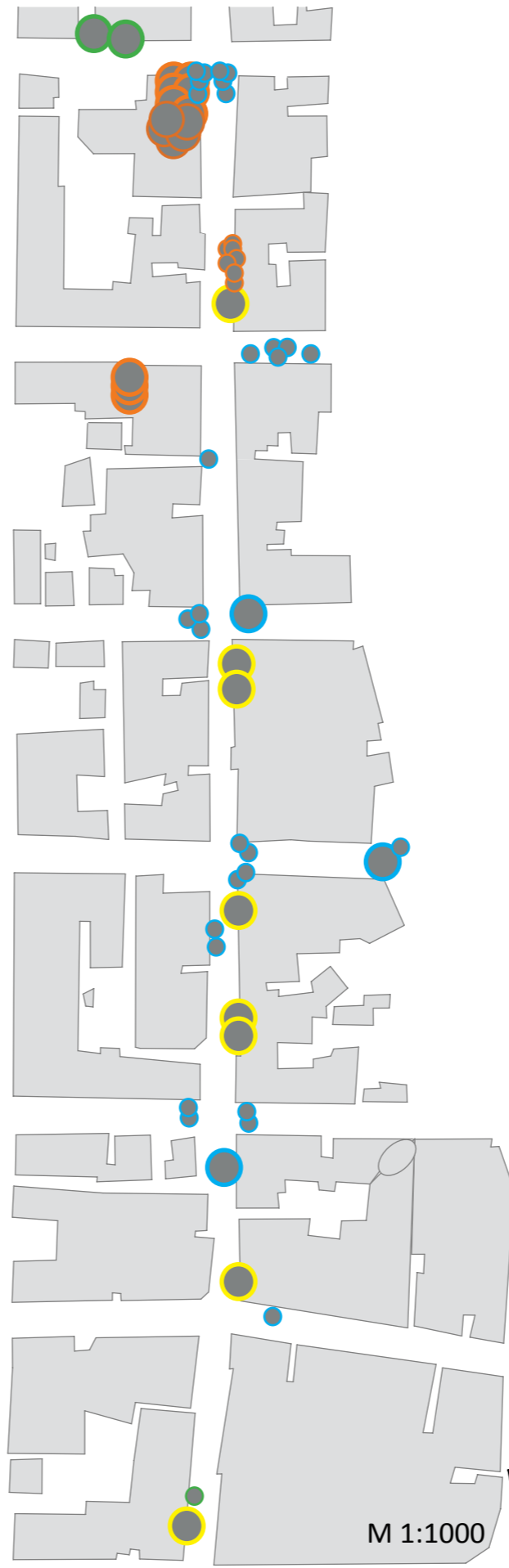
FYSISK KOMFORT RESULTAT

Her er det illustrert hvor mange av de sekundære, private, offentlig og kommersielle sitteplassene som har dårlig, middels og god fysisk kvalitet.

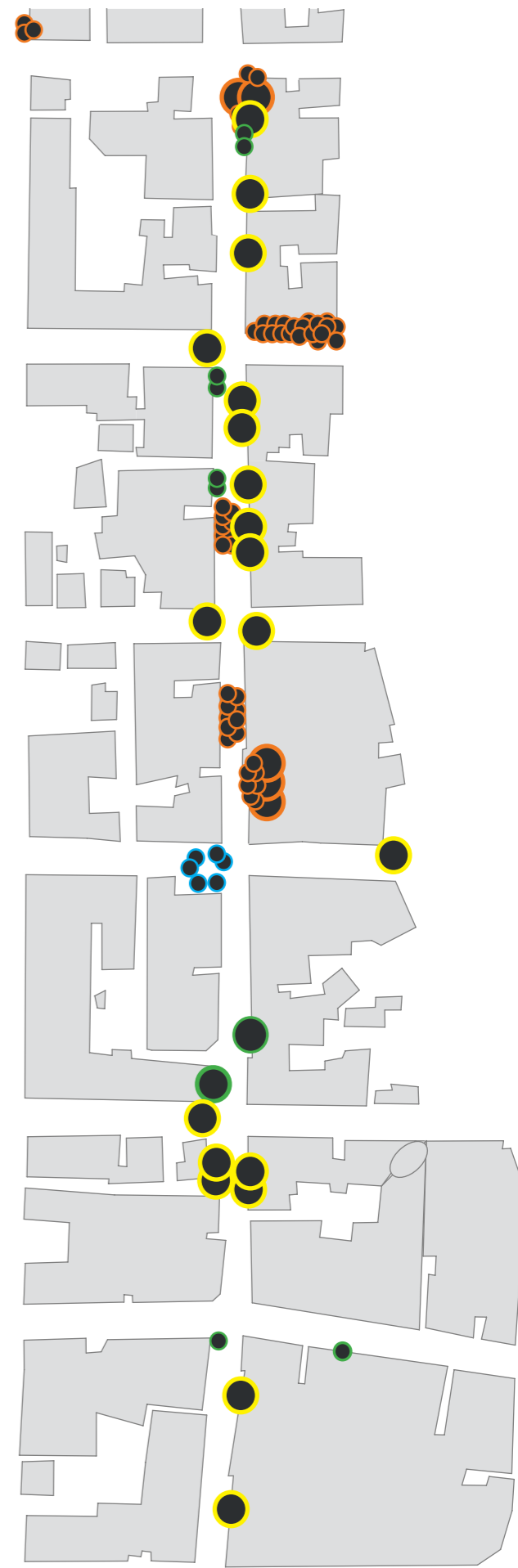
Dårlig
○
23%

Middels
●
40%

God
●
37%

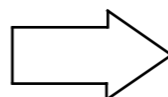

M 1:1000 N

Ut i fra litteraturstudiet har jeg kommet frem til kriterier som er med på å bestemme om sitteplassen har god sosial komfort eller ei. Inndelingen etter dårlig, middels og god legger dette til grunn:

Kriterier for sosialt komfortable sitteplasser:

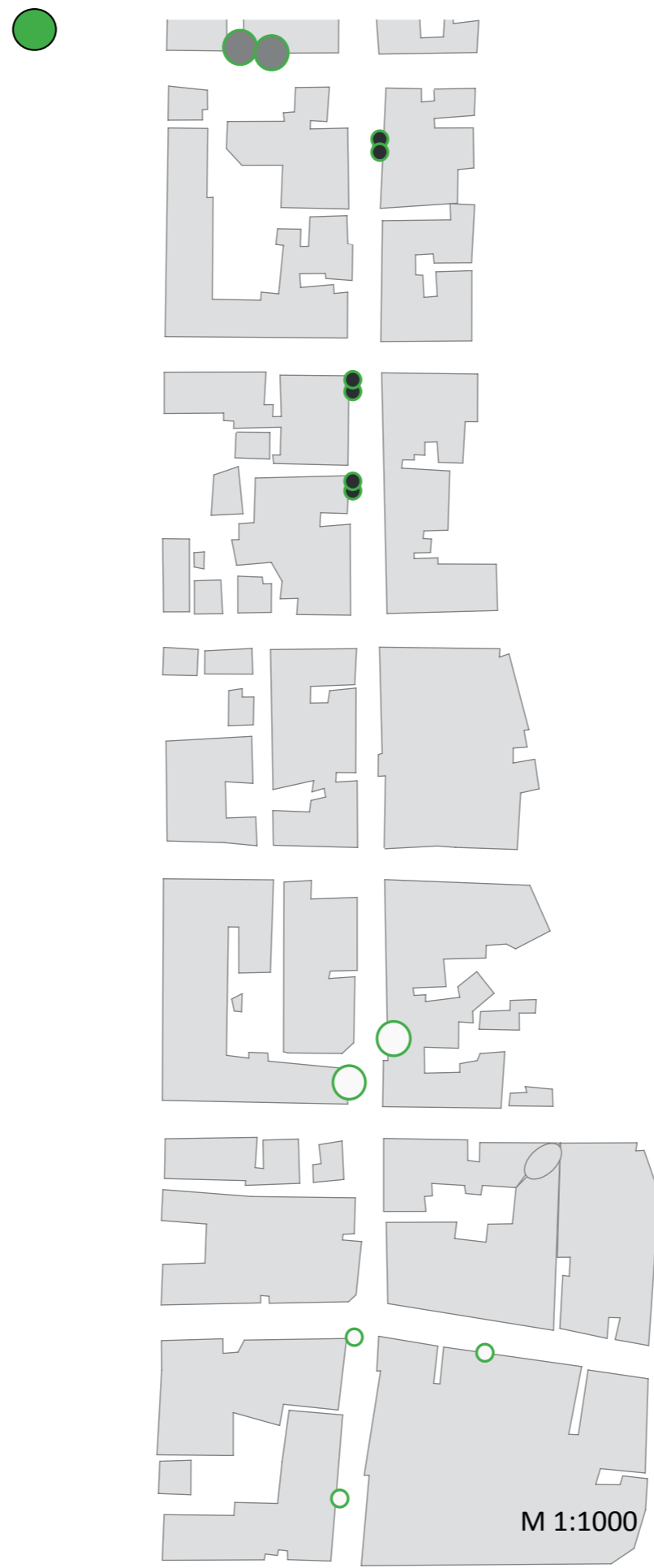
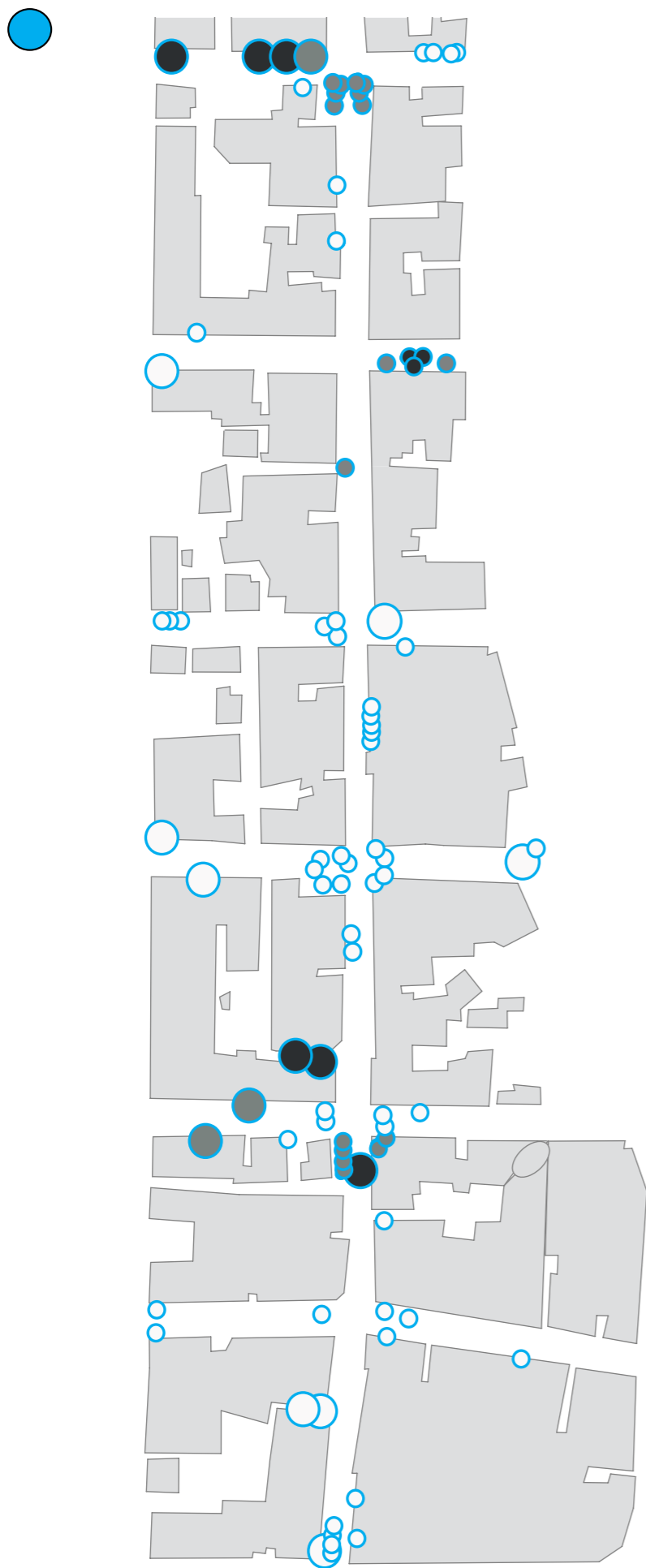
Vinkel	Sitteplasser som står sammen eller har en vinkel på 90 til 120 grader gir mulighet for å sitte sammen men bekjente eller ukjente. Man kan velge i hvor stor grad man ønsker kontakt.
Form	Sitteplasser med en form som gir mulighet til å velge måter å sitte på.

Måleinstrument for sosialt komfortabel sitteplasser:

Dårlig 	Middels 	God
Sitteplasser definert med dårlig sosial komfort tilfredsstillt ingen av kriteriene.	Sitteplasser definert som middels god sosial komfort tilfredsstillt ett av kriteriene.	Gode sosiale sitteplasser tilfredsstillt minst to av kriteriene.

	○ Dårlig	● Middels	● God
Sekundære sitteplasser 			
Private sitteplasser 			
Offentlige sitteplasser 			
Kommersielle sitteplasser 			

SEKUNDÆRE SITTEPLASSER

18 % av de sekundære sitteplassene har god sosial komfort. Noen av trappene gir mulighet for å velge å sitte sammen eller alene. Skulpturene har god sosial komfort. Her kan man velge måte å sitte på.

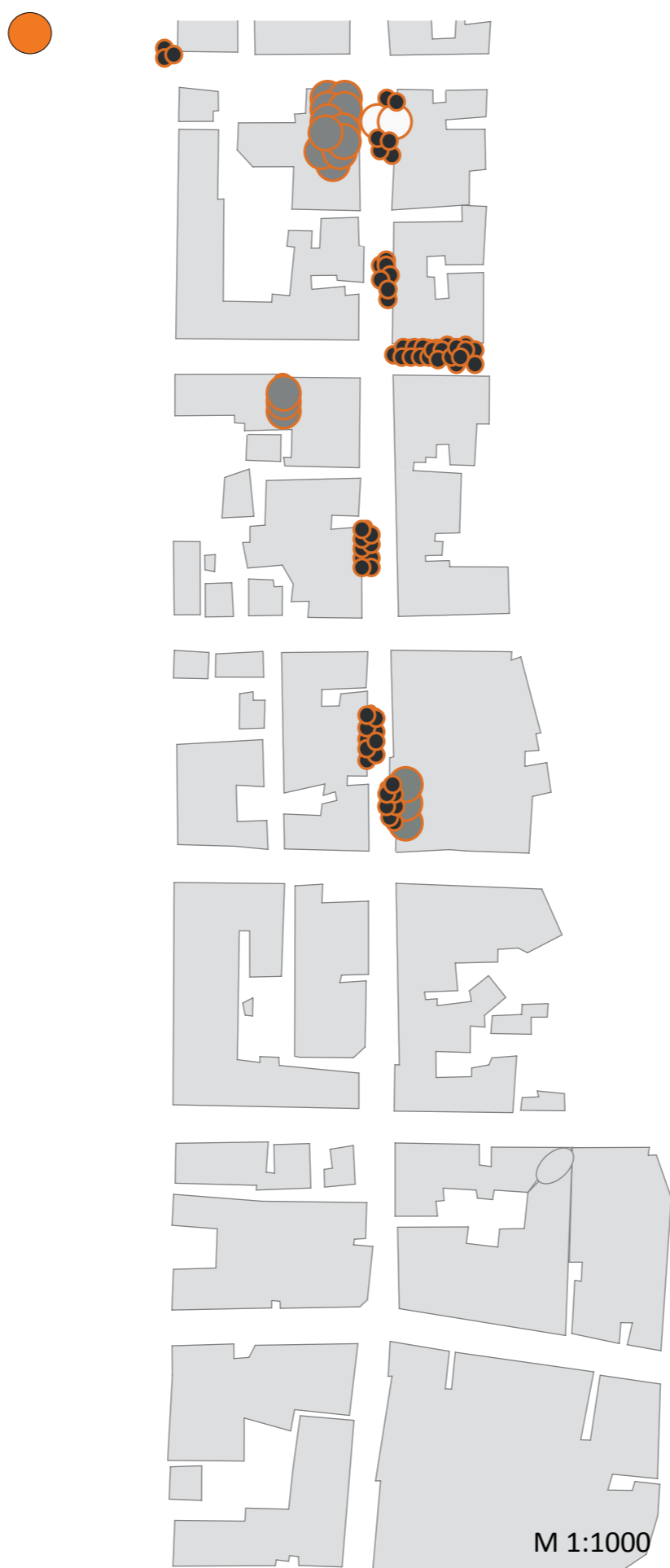
- 2-6 dårlige sekundære sitteplasser
- 2-6 middels gode sekundære sitteplasser
- 2-6 gode sekundære sitteplasser
- 1 dårlig sekundær sitteplass
- 1 middels god sekundær sitteplass
- 1 god sekundær sitteplass

PRIVATE SITTEPLASSER

29 % av de private sitteplassene har god sosial komfort. Sitteplassene i den sørlige delen av gaten har dårlig sosial komfort. Her kan man kun sitte alene og sitteplassen muliggjør ikke valg i sittemåter. De to benkene lengst nord i området har middels god komfort i og med at det er mulig å flytte benkene slik at de får en sosialt god vinkel.

- 2-6 dårlige private sitteplasser
- 2-6 middels gode private sitteplasser
- 1 dårlig privat sitteplass
- 1 god privat sitteplass

M 1:1000 N

OFFENTLIGE SITTEPLASSER

Det er kun tre av de offentlige benkene (18 sitteplasser) som har god sosial komfort. Den rette benken gjør at det er vanskelig å sitte sammen å snakke. Når man er to, går det bra. Da kan man vri seg litt mot hverandre. Men når man er tre må den som sitter i midten hele tiden snu på hodet for å ha kontakt med begge. På de runde benkene føleste det normalt å sette seg, selv om det allerede sitter noen man ikke kjenner der fra før. Om benkene uten rygg hadde vært 25 cm bredere ville de, i følge William H. Whyte, gitt de samme muligheten som den runde benkene.

- 2-6 dårlige offentlige sitteplasser
- 2-6 gode offentlige sitteplasser

KOMMERSIELLE SITTEPLASSER

De sitteplassene som er beskrevet med middels god sosial komfort er de som har bord med tilhørende benker, og tre benker helt sør i gaten. De benkene som står direkte ovenfor hverandre (nord i Langgata) har dårlig sosial komfort. Det er fordi at det ofte ikke føles ok å sitte direkte ovenfor en fremmed. Det er mer behagelig om man har et bord mellom seg. Her kan man i tillegg velge hvilken vei man ønsker å sitte.

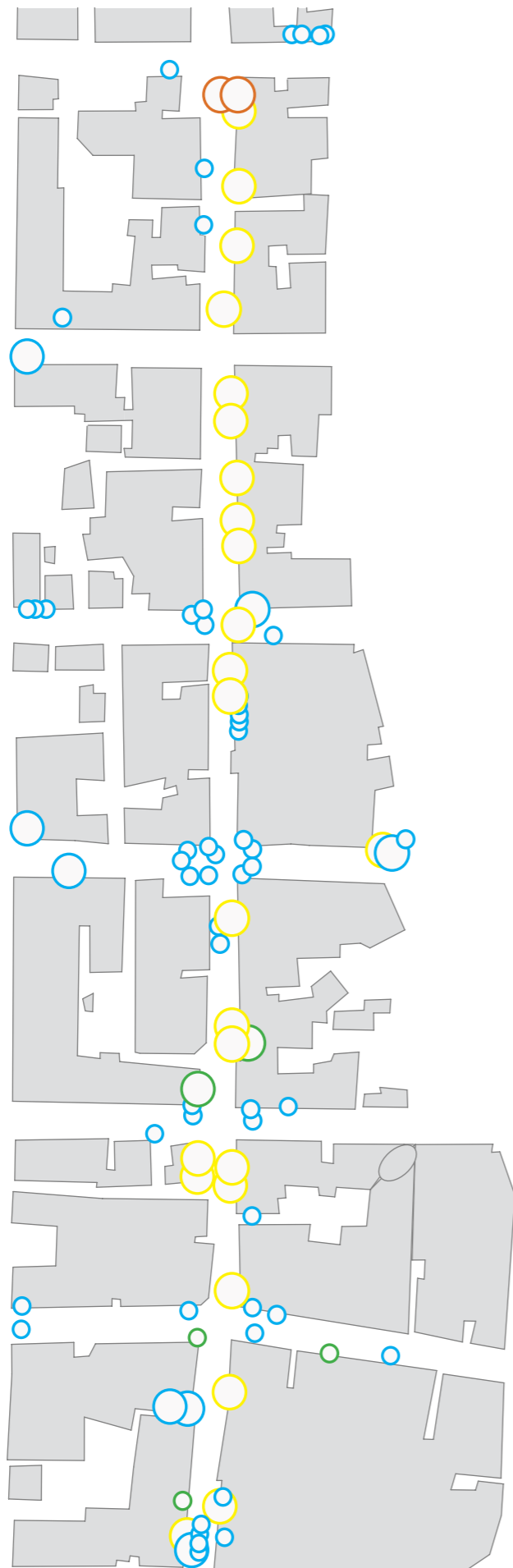
- 2-6 dårlige kommersielle sitteplasser
- 2-6 middels gode kommersielle sitteplasser
- 2-6 gode kommersielle sitteplasser
- 1 god kommersiell sitteplass

M 1:1000 N

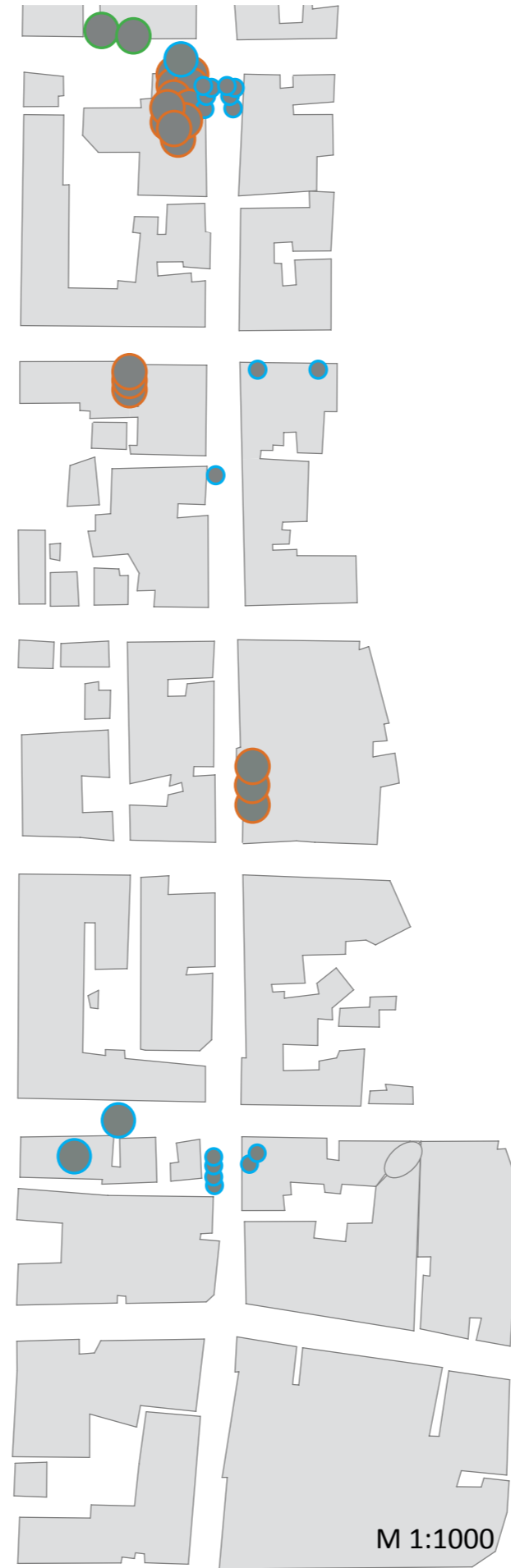
RT SOSIAL KOMFORT RESULTAT SOSIAL KOMFORT SOSIAL KOMFORT SOSIAL KOMFORT SOS

Her er det illustrert hvor mange av de sekundære, private, offentlig og kommersielle sitteplassene som har dårlig, middels og god kvalitet.

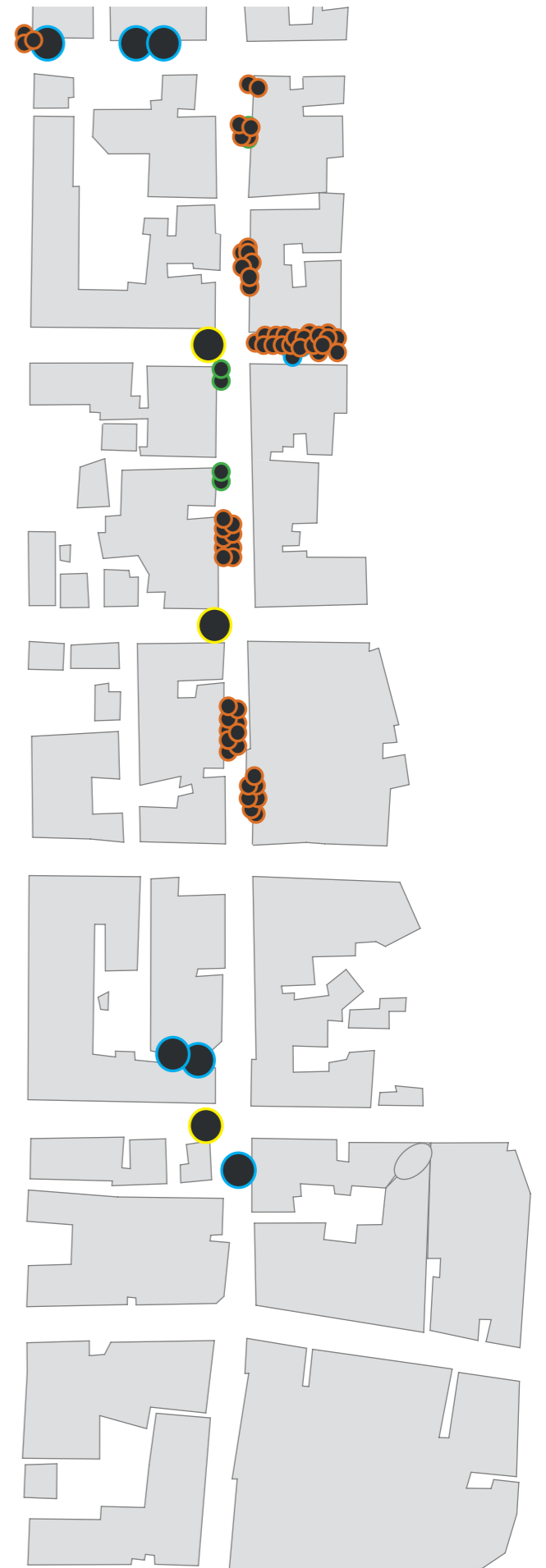
Dårlig
○
41%

Middels
●
24%

God
●
35%

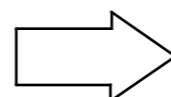

M 1:1000 N

Ut i fra litteraturstudiet har jeg kommet frem til kriteriene som er med på å bestemme om sitteplassen har en god plassering. Inndelingen etter dårlig, middels og god legger dette til grunn:

Kriterier for godt plasserte sitteplasser:

Bra mikroklima	Komfortable sitteplasser har ofte et godt mikroklima. Dvs beskyttelse mot regn og vind og en komfortabel temperatur. Et bra mikroklima gir også beskyttelse fra forurensinger.
Med utsikt til mennesker	En god plassering gir god utsikt til mennesker.
Langs kanten	Gode komfortable sitteplasser finnes ofte langs kanten av byrommet.
På hjørner	En god plassering er på et hjørne. Her kan man se i mange retninger og oppleve mye.
I midten - med "ryggdekning"	Folk trekker inn til midten om man har noe å forholde seg til som for eksempel fontener. Steder med noe i midten er ofte gode sitteplasser.

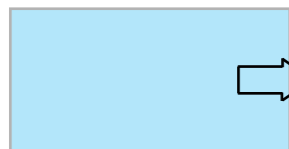
Måleinstrument for godt plasserte sitteplasser:

Dårlig ○	Middels ●	God ●
Sitteplasser definert med dårlig plassering tilfredsstillter ingen av kriteriene	Sitteplasser definert med middels god plassering tilfredsstillter 1 av kriteriene	Sitteplasser definert med god plassering tilfredsstillter minst to av kriteriene

Før inndelingen av sitteplasser i de forskjellige kategoriene kan finne sted er det gjort noen nærmere observasjoner og registreringer.

For å finne ut hvilke områder som har et bra mikroklima er det laget en 3D modell av langgata og sidegatene. 3D modellen viser hvordan skyggen beveger seg gjennom gaten i Sandnes i løpet av en valgt dag i året.

For å finne ut hvilke områder som gir god utsikt til mennesker er menneskene observert og registrert over tre dager i 10 minutter i hvert "gaterom".

PLASSERING

MIKROKLIMA

For å finne ut hvilke sitteplasser som har god plassering må sitteplassenes mikroklima avdekkes. Dette er gjort i en 3D modell som viser hvordan byggets skygger beveger seg i et av den øverste delen av området i løpet av en dag i april.

For at sitteplassen skal være komfortabel må sitteområdet ha et behagelig mikroklima. I Norge vil det neste til alle tider si beskyttelse fra vind og regn med mulighet for gode solforhold eller god temperatur.

For å løse dette problemet har flere av sitteplassene i Sandnes enten tak eller parasoll som beskytter mot regn, vindskjerminger og tepper og varmelamper som kan skape komfortable temperaturer. I tillegg til dette har solen mye å bety for et godt mikroklima.

Som sol/skygge modellen viser at sitteplassene på vestsiden av langgata har de beste solforholdene på formiddagen, mens sitteplassene på vestsiden må vente på solen til kl. 14.30 kl. Benker med sol blir i mye større grad bruke enn benker i skyggen.

Kl 10.00 er det skygge på østsiden av Langgata

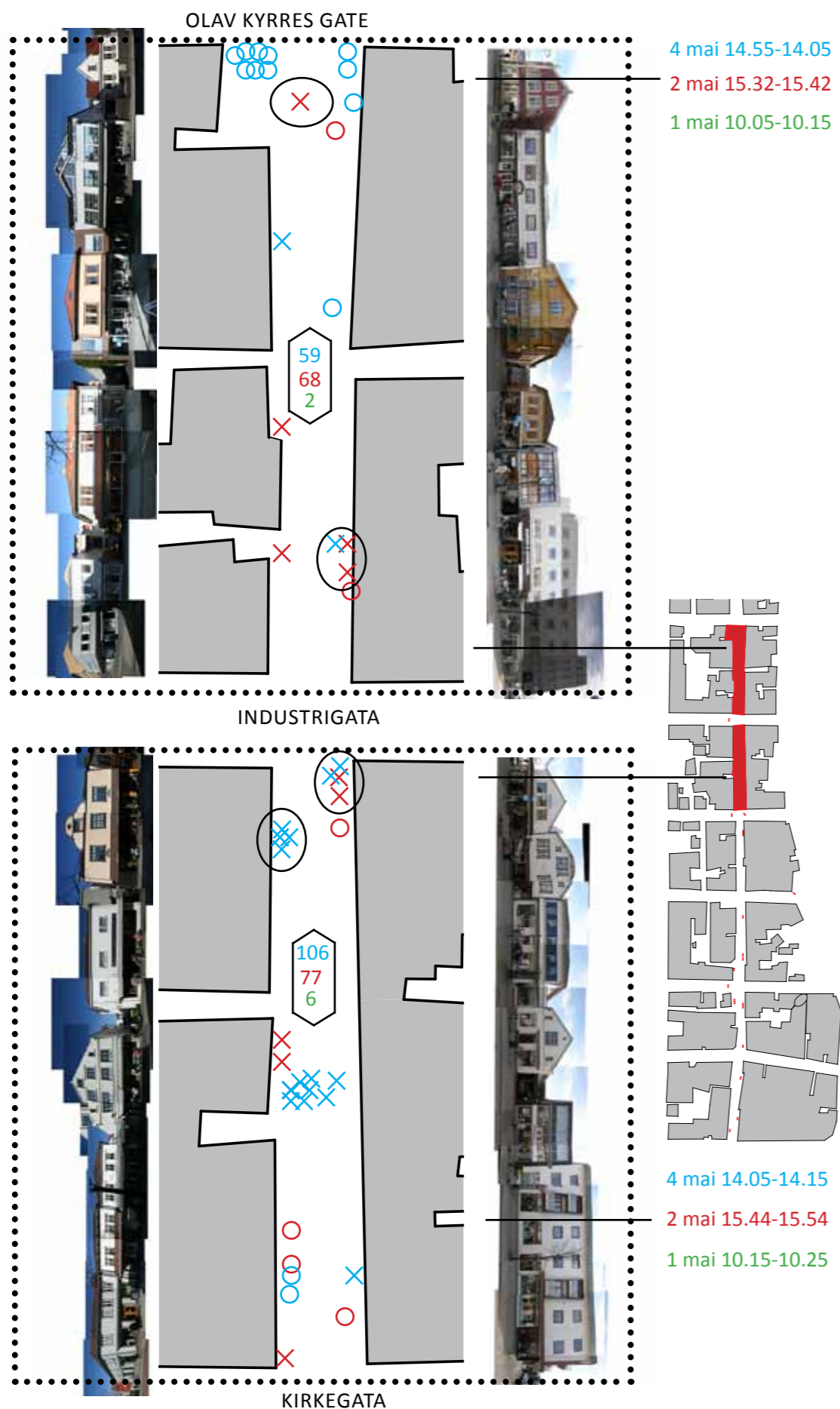
Kl 15.00 er det står sola rett på Langgata

Kl 16.00 er det skygge i hele Langgata

OBSERVASJONER OG REGISTRERINGER I LANGGATA

GENERELT OM UNDERSØKELSEN

Analysen viser i hvilken grad de forskjellige byrommene i Langgata og sidegatene blir brukt. Det er kartlagt hvor folk går, sitter og står. Grunnen til at også de mobile aktiviteter er kartlagt, er for å avdekke hvilke byrom som har best utsikt til mennesker. Utsikt til mennesker er en viktig faktor når man skal velge sitteplass. Hvilke gaterom som blir mest besøkt, hvor mange som går, hvor folk sitter og står er derfor viktig informasjon. For at sitteplassen skal ha optimal komfort er det viktig at den i tillegg til fysisk og sosial komfort også har en god plassering.

I tillegg til de mobile aktivitetene er det også gjort observasjoner på hvilke oppholdsaktiviteter som finner sted i byrommene. 1. mai skiller seg klart ut fra de andre observasjonsdagene med langt færre aktiviteter. Dette er trolig fordi dette er en fredag og butikkene er stengt. Allikevel er det folk i gatene. Disse observasjonene viser at byrommene blir brukt til rekreative og sosiale aktiviteter selv når butikkene er stengt.

Analysen viser også at det er Langgata som er mest brukt. Sidegatene har et stort potensiale til å utvikle seg til gode byrom for oppholdsaktiviteter når parkeringen forsvinner

Registreringen er gjort 1., 2. og 4. mai 10 minutter i hvert byrom. Været var fint med sol og 13-16 grader. Det var varierende vindforhold.

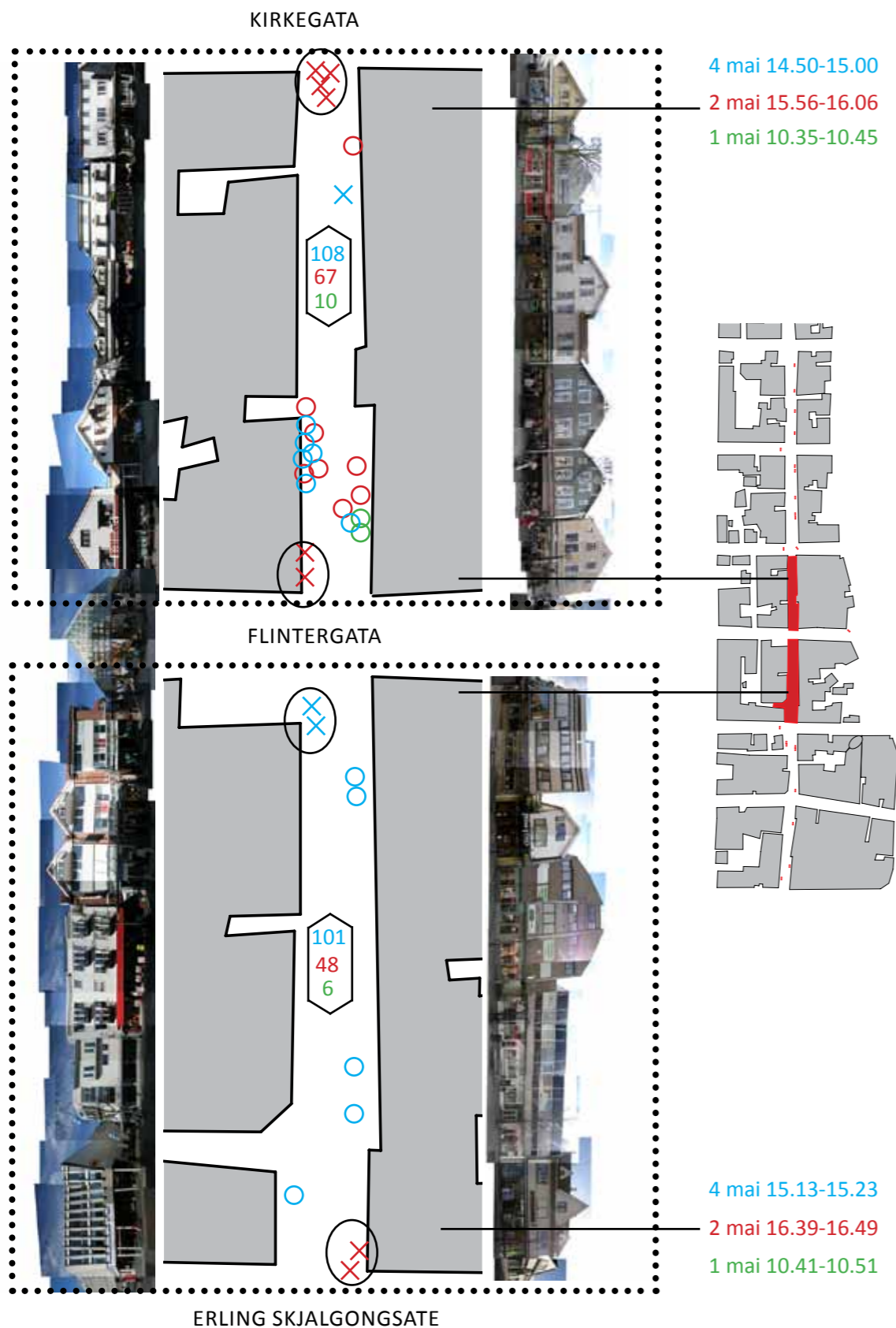
TEGNFORKLARING

- en som sitter 4. mai
- × en som står 4. mai
- tall gående 4. mai
- en som sitter 2. mai
- × en som står 2. mai
- tall gående 2. mai
- en som sitter 1. mai
- × en som står 1. mai
- tall gående 1. mai
- viser gåendes retning
- møtested

Bilder fra området

OBSERVASJONER OG REGISTRERINGER I LANGGATA

KANTEN

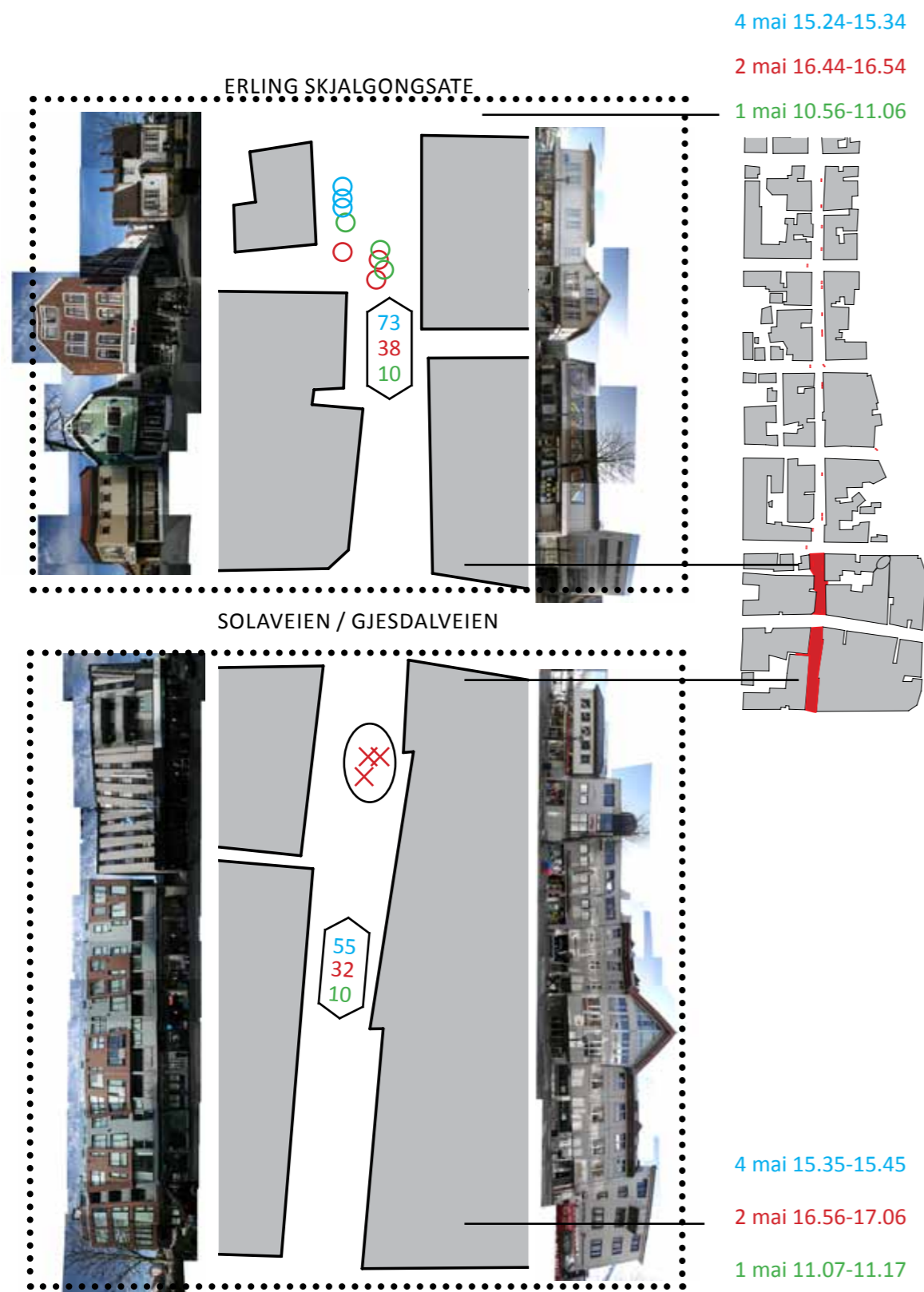
Verken Langgata eller sidegatene har mange gode sitteplasser langs kantene. Kanten kan beskrives som fansader og andre vertikale “vegger”. Kanten av et rom er svært viktig. Å skape gode sitteplasser lang kanten er viktig for å skape gode byrom. Her er det et stort potensiale for å skape flere og bedre sitteplasser. Kafeenes sitteplasser gir mulighet til å selv flytte stolen inntil kanten, noe som ofte ble gjort.

HJØRNENE

Undersøkelsen viser at hjørnene er viktige punkter i byen. Det er her folk stopper opp. I nesten alle tilfellene hvor folk stod var det i nærheten av et hjørne. Tiden de stod var kort, og en sitteplass kunne gjort at oppholdet ble noe lenger. Det er ikke mange av byområdets hjørner som har sitteplasser. Noen har gjerne et trappetrinn eller to som leder inn i en butikk.

Bilder fra området

I MITDEN

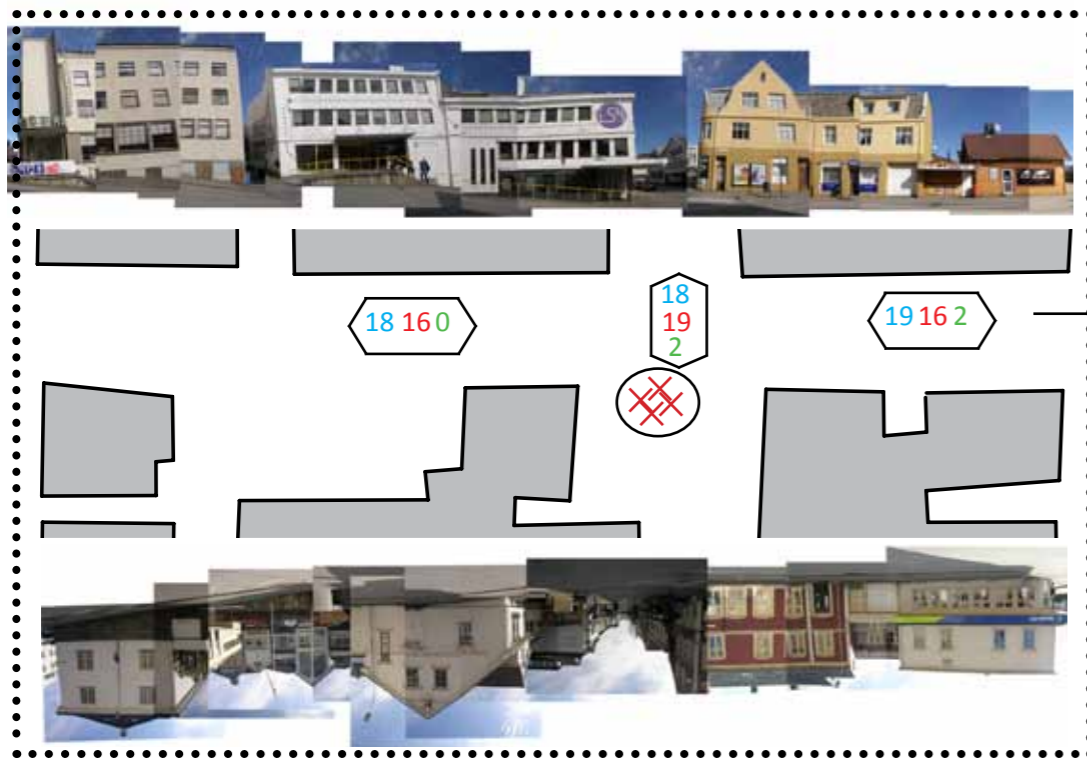
I Langgata mellom Erlig Skjalgsonsgate og Solaveien/Gjesdalveien står en skulptur i stein i midten av gateløpet. I dette området sitter det ofte folk. Plasseringen av skulpturen i midten gjør at man også kan sitte i midten av gaten. Skulpturen beskytter ryggen. Som Chrstopper Alexander sier er det viktig å ha noe som definerer midten av et rom for å gjøre midten brukbar. Ingen oppholder seg i midten av et rom uten å ha noe å forholde seg til. Skulpturen aktiverer barn og unge. Den blir flittig brukt av barn og unge mens foreldrene sitter på de nærmeste benkene. Benkene på den ene side av skulpturen har også god plassering langs gjerdet, som gjør at de har ryggdekning. Mannen på bildet under velger å sitte på gjerdet i stedet for benken kanskje for å ha bedre kontakt med barna.

Bilder fra området

OBSERVASJONER OG REGISTRERINGER I SIDEGATENE

OLAV KYRRES GATE

4 mai 13.42-13.52
 2 mai 15.10-15.20
 1 mai 09.24-09.52

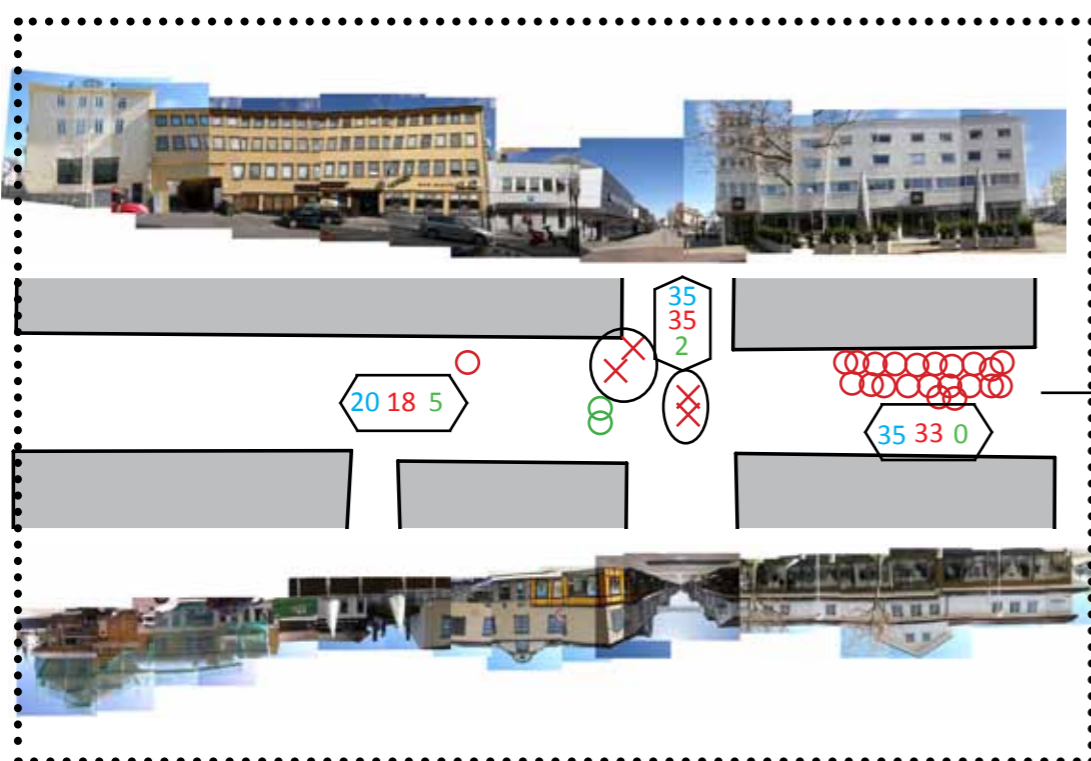
GODE ROMDIMENSJONER

Fasadene som er illustrert sammen med plantegningene til venstre er med på å beskrive romdimensjonene. Romdimensjonen kan være avgjørende for hvor en ønsker å oppholde seg. Romdimensjonen bestemmes av gatens bredde i henhold til bygningenes høyder. En for bred eller for smal gate er ikke gunstig.

De offentlige benkene, trærere og søppelbøttene som er plassert i en lang rekke gjennom Langgata, deler rommet slik at gaten opplevs som noe smalere.

Gatekryssene i Kirkegata, Industrigata og Erling Skjalgongsgate har sitteplasser som er med på å definere et mindre rom i rommet. Sitteplassene danner et liten rom i krysningen mellom disse gatene. Disse sitteplassene blir ofte brukt. Lanternen skaper også et rom i flintergaten. Lanternen gir tak og rommet har tydelige vegger. Det er ikke mange som bruker lanternen til oppholdsplass. Kafeene er også gode på å lage gode romdimensjoner.

INDUSTRIGATA

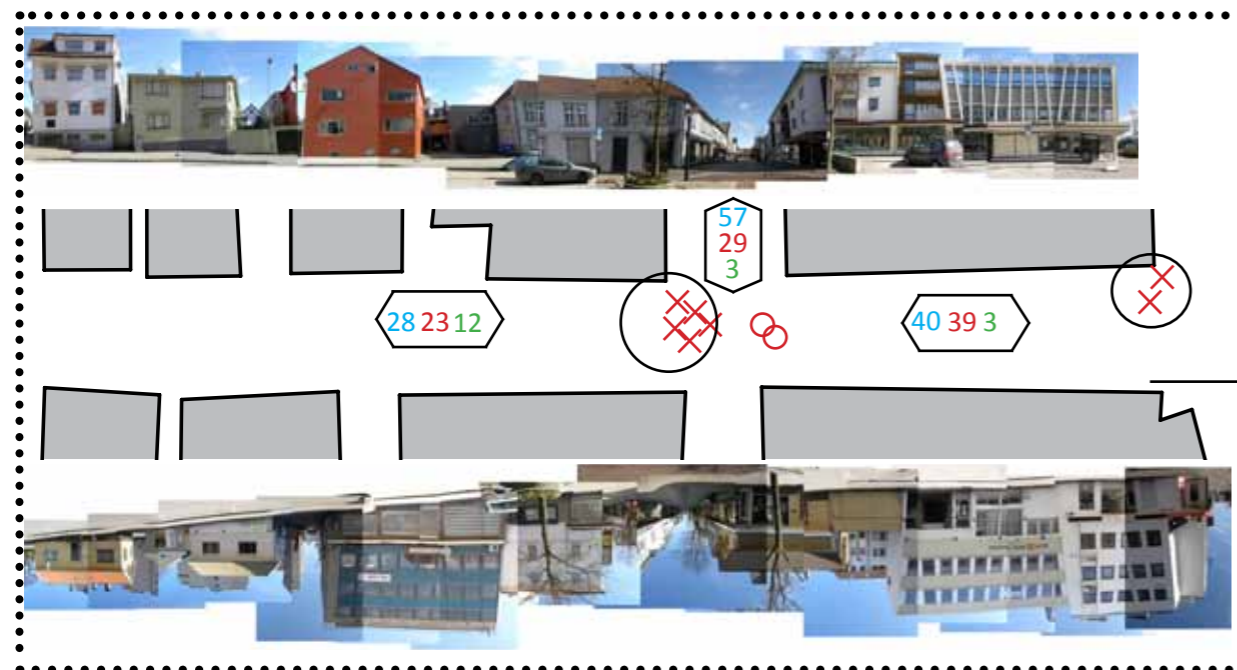

4 mai 14.17-14.27
 2 mai 14.53-14.56
 1 mai 09.54-10.04

OBSERVASJONER OG REGISTRERINGER I SIDEGATENE

KIRKEGATA

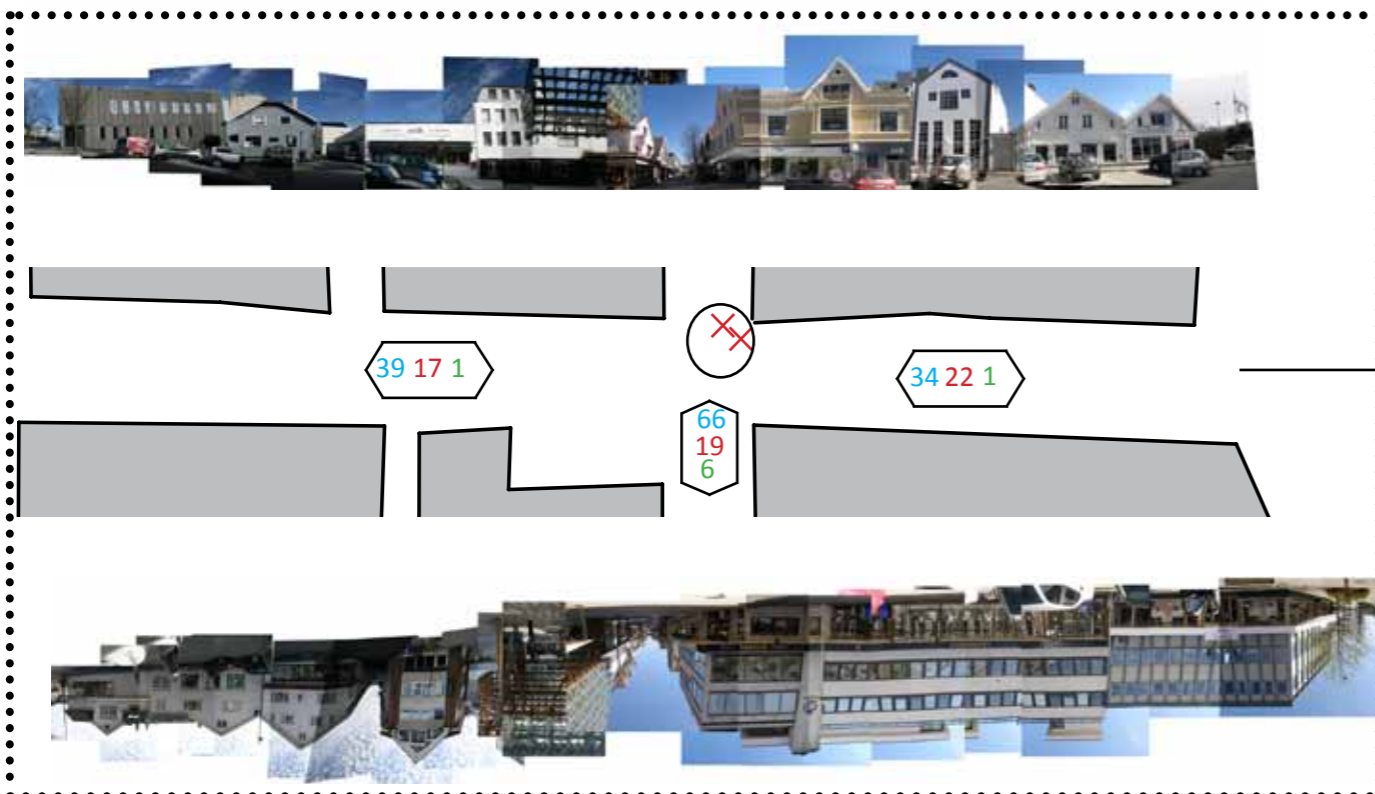
4 mai 14.40-14.50

2 mai 16.07-16.17

1 mai 10.25-10.35

FLINTERGATA

4 mai 15.03-15.13

2 mai 16.18-16.28

1 mai 10.45-10.55

OBSERVASJONER OG REGISTRERINGER I SIDEGATENE

ERLING SKJALGONSGATE

- 4 mai 15.24-15.34
- 2 mai 16.44-15.54
- 1 mai 10.56-11.06

SOLAVEIEN / GJESDALVEIEN

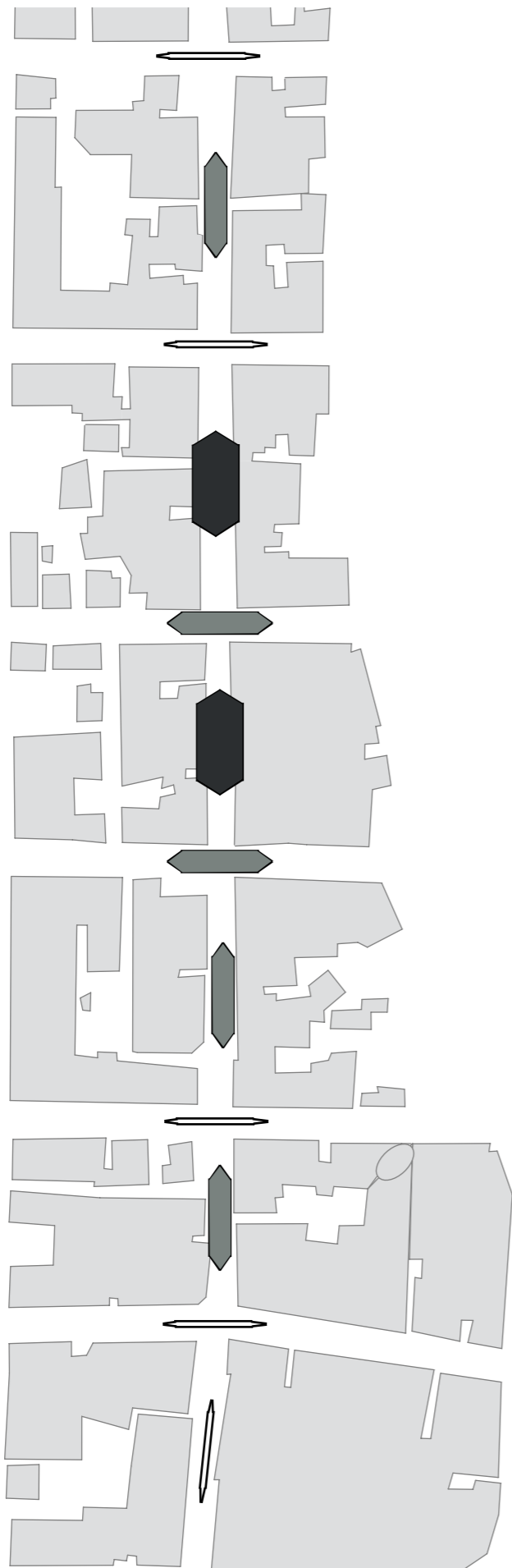

- 4 mai 15.35-15.45
- 2 mai 16.56-17.06
- 1 mai 11.07-11.17

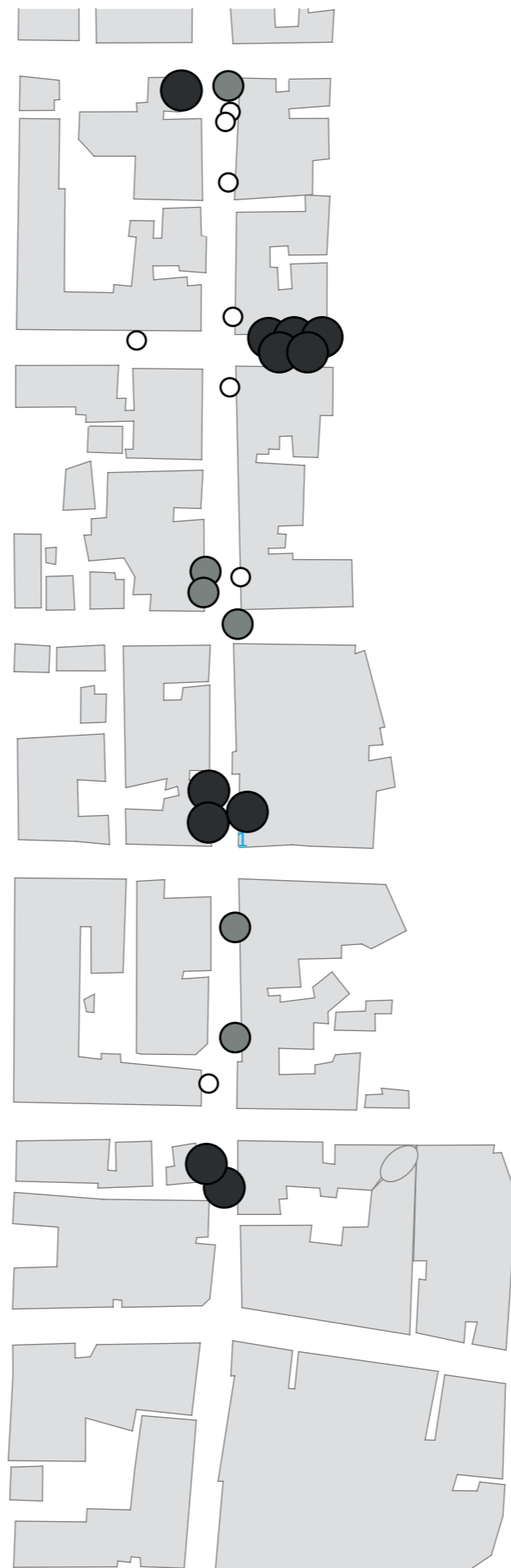
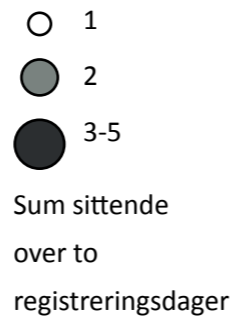
OPPSUMMERING

Illustrasjonene viser i hvilken grad de ulike byrommene har utsikt til mennesker. De mørke pilene og sirklene indikerer hvor det var flest folk.

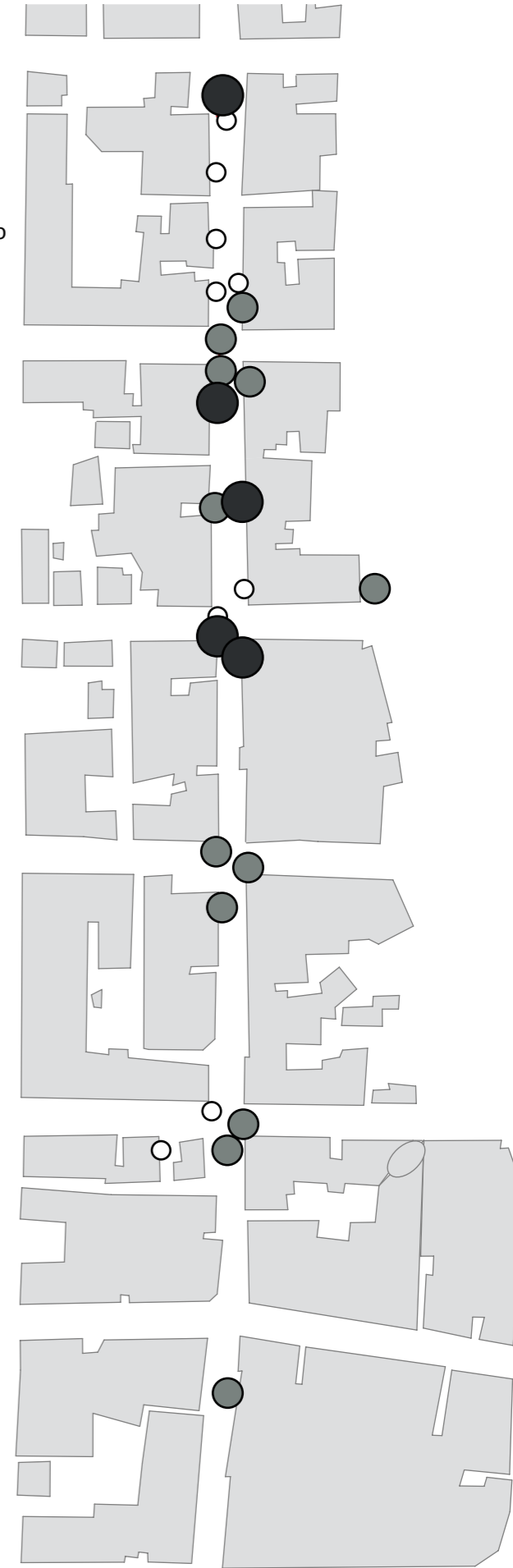
GÅ:

SITTE:

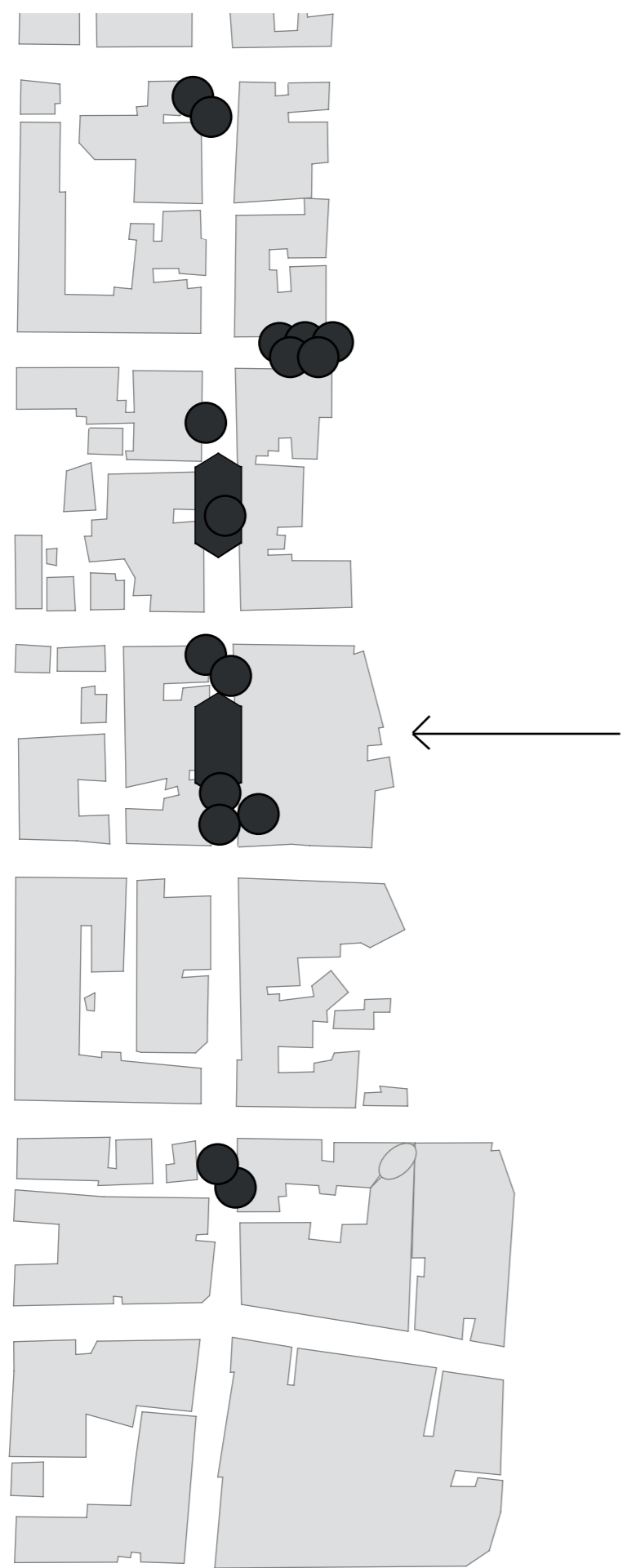
STÅ:

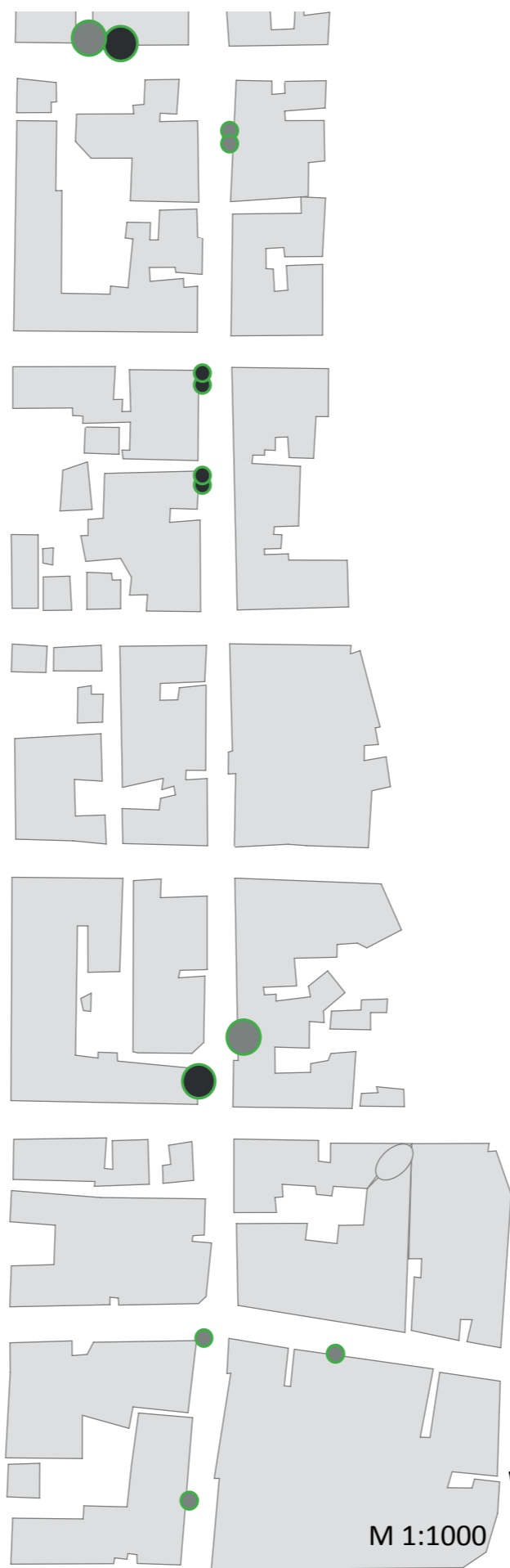
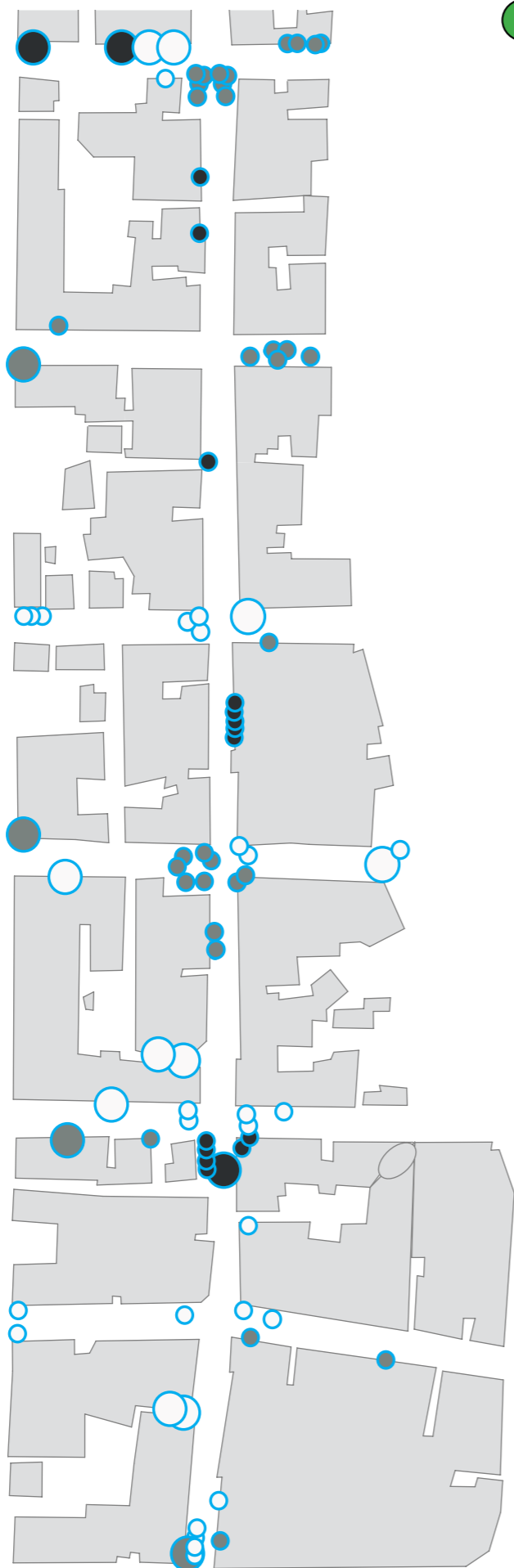
PLASSERING

RESULTAT

Illustrasjoene viser hvilke byrom som gir best utsikt til mennesker.

	○ Dårlig	● Middels	● God
Sekundære sitteplasser 	 	 	
Private sitteplasser 		 	
Offentlige sitteplasser 	 	 	
Kommersielle sitteplasser 			

SEKUNDÆRE SITTEPLASSER

De sitteplassene som har god plassering kan i Langgata og sidegatene har enten en plassering langs en kant, i trapper, hvor det er utsikti til mange mennesker eller i midten. De sekundære sitteplassene har svært varierte forhold, men en del av dem skårer godt på plasseringen. Selv om disse sitteplassene gjerne har vært dårlig fysisk komfort, blir de til tider brukt.

- 2-6 dårlige sekundære sitteplasser
- 2-6 middels gode sekundære sitteplasser
- 2-6 gode sekundære sitteplasser
- 1 dårlig sekundær sitteplass
- 1 middels god sekundær sitteplass
- 1 god sekundær sitteplass

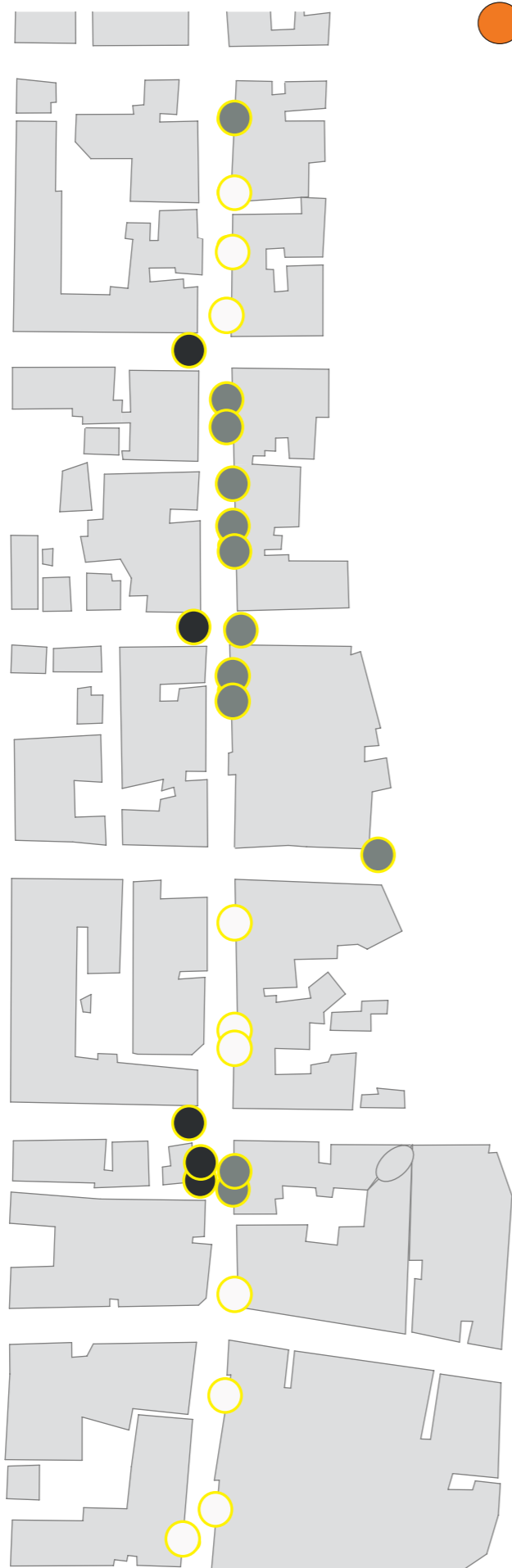
PRIVATE SITTEPLASSER

Med unntak av 11 sitteplasser var sitteplassene flyttbare stoler, som har størst fleksibilitet i plassering. Ulempen er at man i utgangspunktet ikke har mulighet til å flytte disse sitteplassene i noen særlig grad. Noen kan eller bør man ikke flytte i det hele. Butikkene har hver sin "sone" utenfor butikkvinduene, og stolene er ofte en del av dekorasjonene. Dette gjør at det ikke er naturlig å flytte dem. Ellers har de fleste private sitteplasser utsikt til mennesker og god mulighet for sosial kontakt.

- 2-6 middels gode private sitteplasser
- 2-6 gode private sitteplasser
- 1 middels god privat sitteplass
- 1 god privat sitteplass

M 1:1000

OFFENTLIGE SITTEPLASSER

26.6% av de offentlige sitteplassene har en god plassering. Benkene med middels god plassering står på skyggesiden fra morgenen av. De med dårlig plassering oppsyller ingen av betingelsene for en god plassering.

- 2-6 dårlige offentlige sitteplasser
- 2-6 middels gode offentlige sitteplasser
- 2-6 gode offentlige sitteplasser

KOMMERSIELLE SITTEPLASSER

99% av de kommersielle sitteplassene har en god plassering. Dette er svært bra. De alle fleste kommersielle sitteplassene består av flyttbare stoler. Disse kan man flytte hvor man vil innefor kafeens areal. Da har man mulighet for å finne et sted langs kanten. Kafeneene er gode til å tilby et godt mikroklima. Ofte har de varmelamper og tepper for å skape en behagelig temperatur. De bruker en form for tak for å beskytte mot regn, og i mange tilfeller har de kommersielle sitteplassene også gode solforhold. Noen har til og med noe som skjermer for vinden. Sitteplassen som har dårlig plassering er vent bort fra gaten. Den er verken plassert på et hjørne eller langs kanten, med utsikt til mennesker eller har et godt mikroklima. Den står heller ikke i forbindelse med noe i midten.

- 2-6 dårlige kommersielle sitteplasser
- 2-6 middels gode kommersielle sitteplasser
- 2-6 gode kommersielle sitteplasser
- 1 dårlig kommersiell sitteplass
- 1 middels god kommersiell sitteplass
- 1 god kommersiell sitteplass

M 1:1000

PLASSERING RESULTAT

Her er det illustrert hvor mange av de sekundære, private, offentlig og kommersielle sitteplassene som har dårlig, middels og god plassering.

Dårlig

24%

Middels

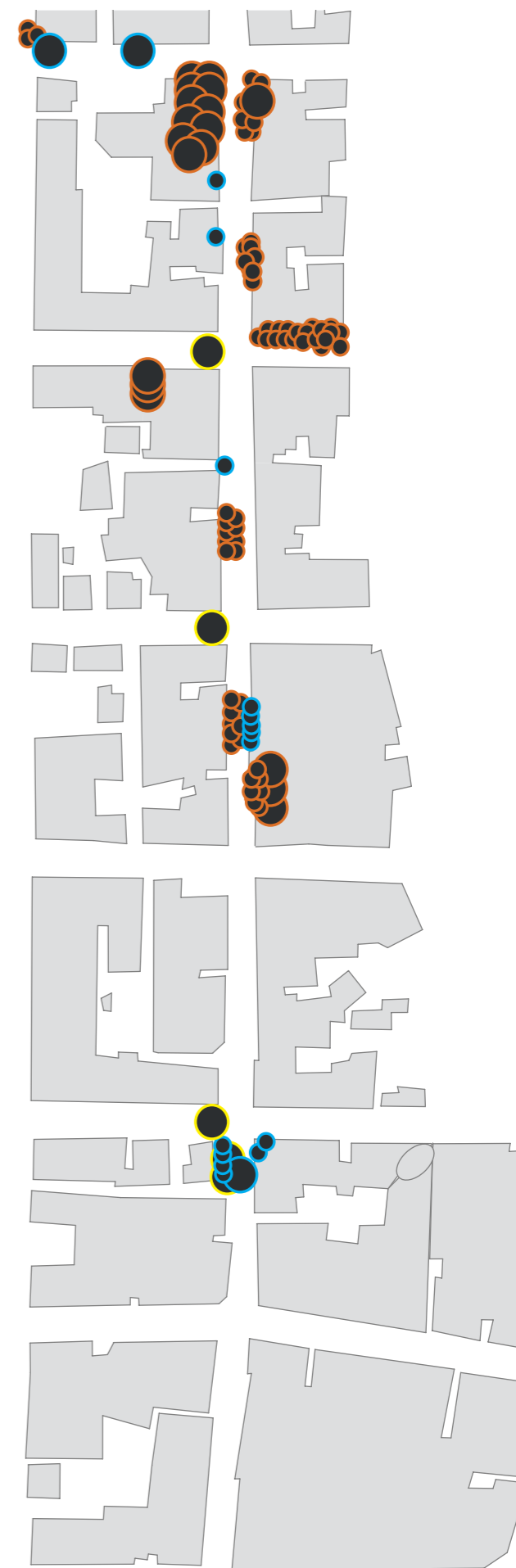
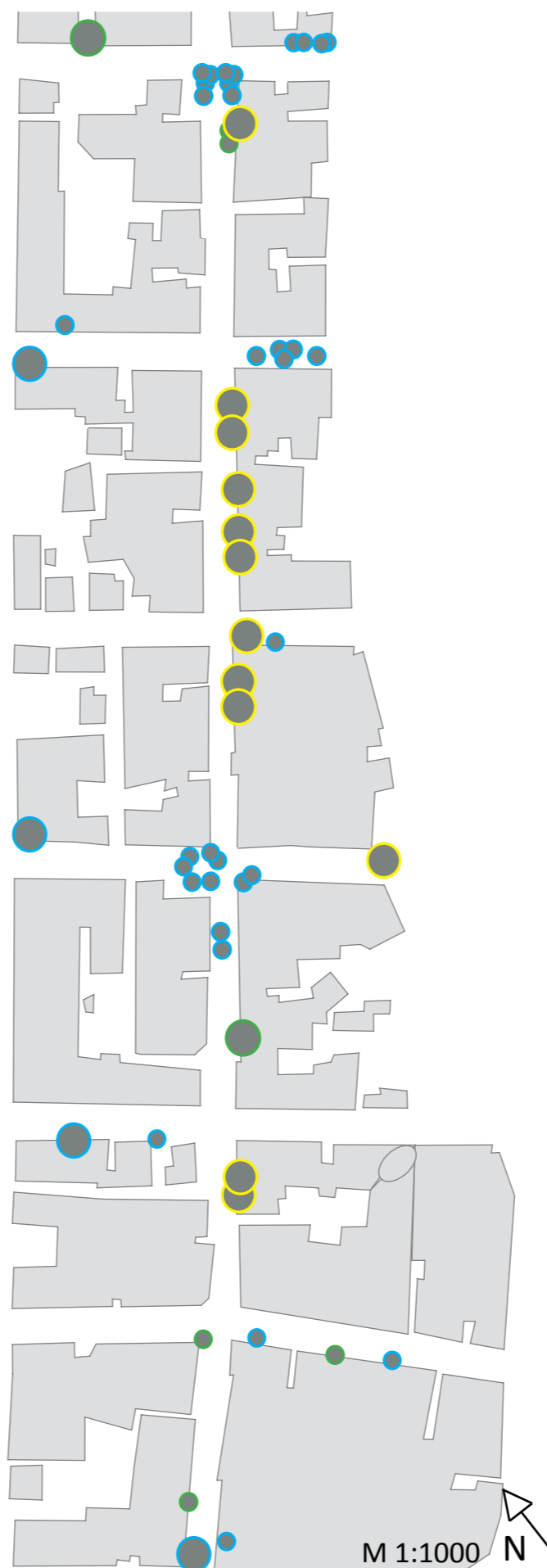
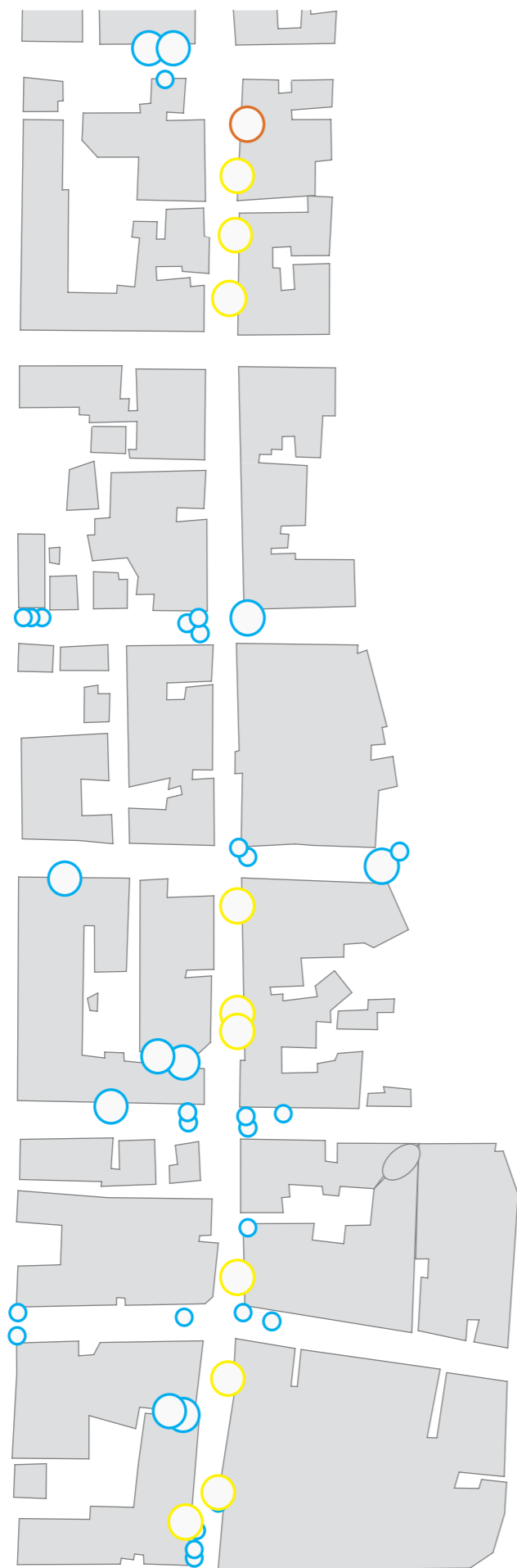

22%

God

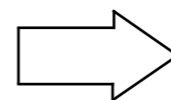

54%

Kriterier for å måle hvor gode de beste sitteplassene er:

Skårer bra på god fysisk komfort
Skårer bra på god sosial komfort
Skårer bra på god plassering

Måleinstrument for de beste sitteplassene:

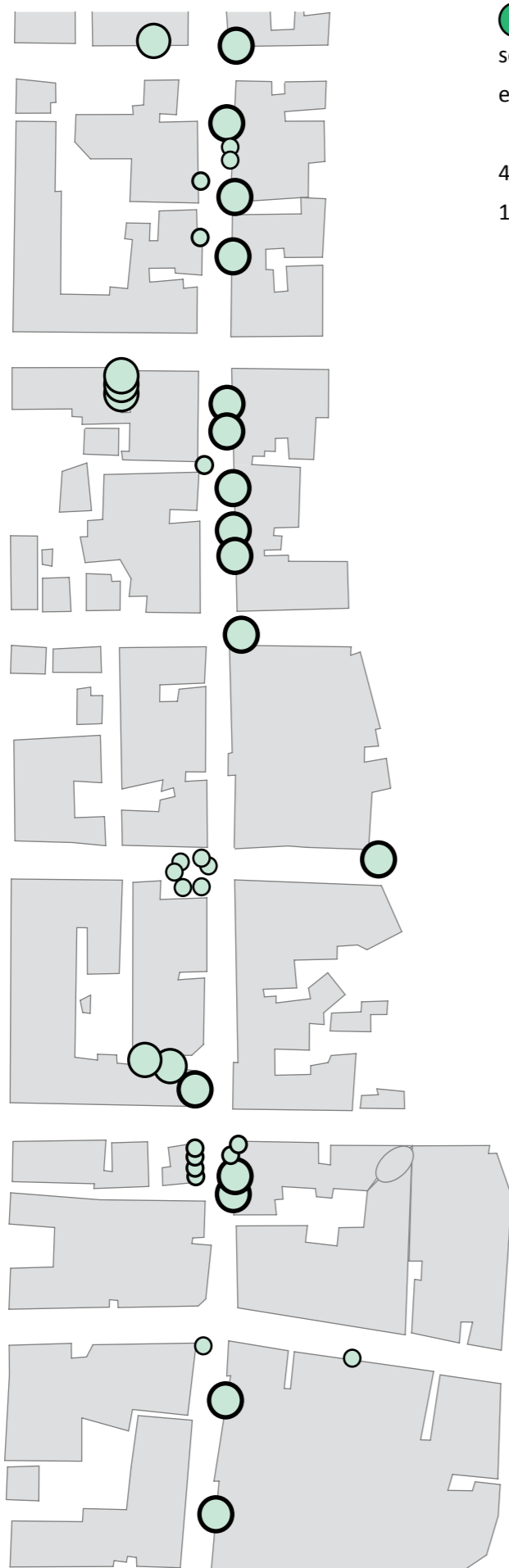
 God	 Bedre	 Best
Skårer bra i en av kategoriene fysisk komfort, sosial komfort og plassering	Skårer bra i to av kategoriene fysisk komfort, sosial komfort og plassering	Skårer bra på fysisk komfort, sosial komfort og plassering.

NE RANGERING AV DE BESTE SITTEPLASSENE DE BESTE SITTEPLASSENE DE BESTE SITTE

Rangering av de gode sitteplassene etter overnevnte kriterier.

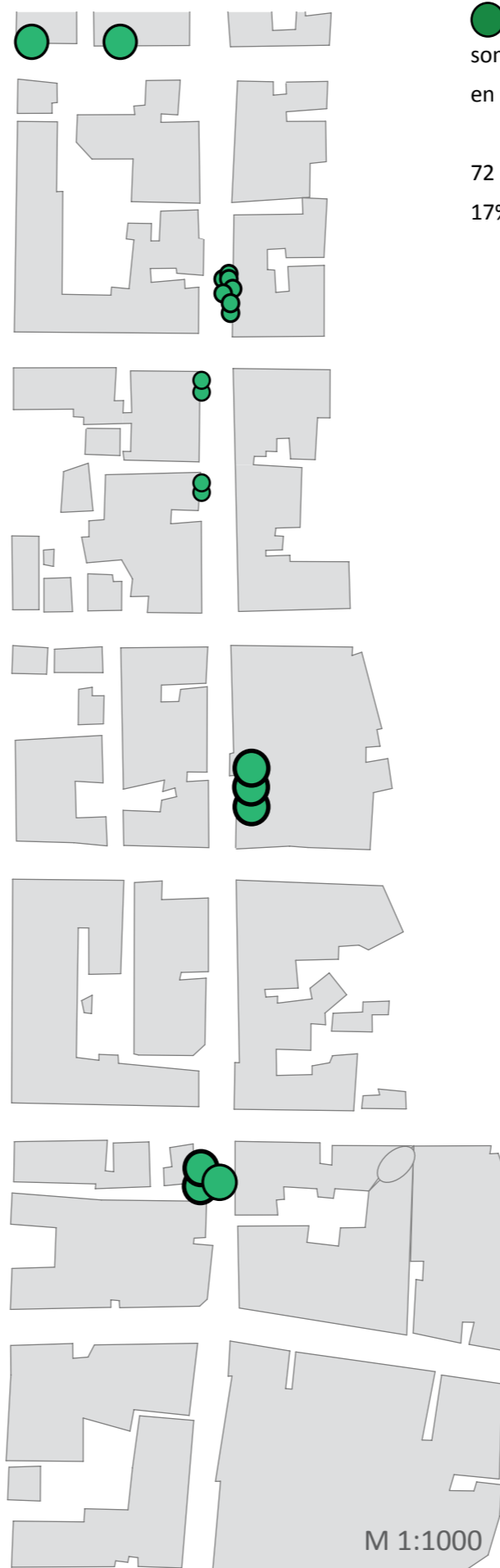
○ = Sitteplasser som skårer bra i en av kategoriene

103 stk.
25%

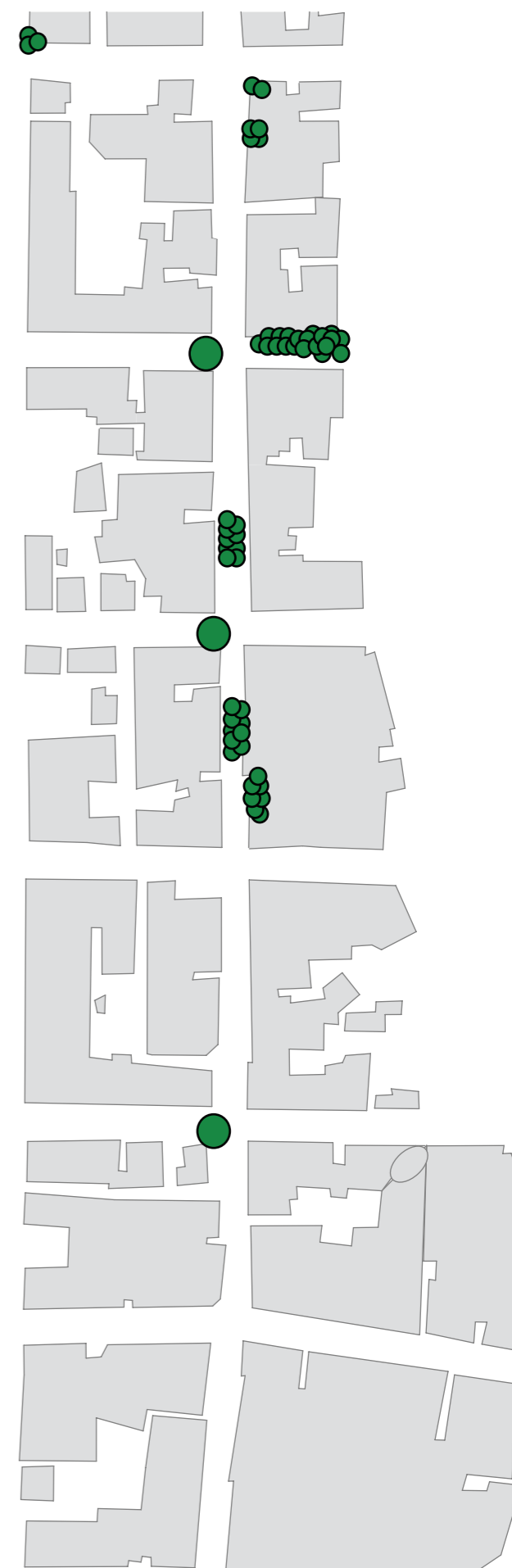
● = Sitteplasser som skårer bra i en av kategoriene

47 stk.
11%

● = Sitteplasser som skårer bra i en av kategoriene

72 stk.
17%

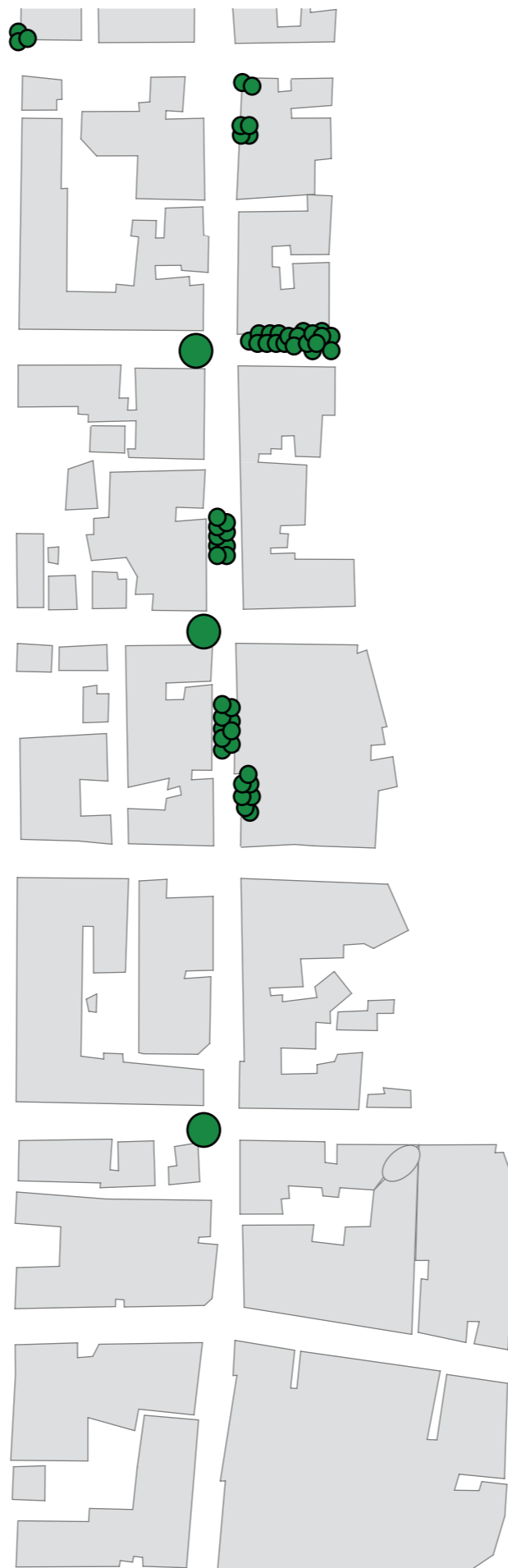
M 1:1000 N

Totalt antall sitteplasser er 416	Dårlig 	Middels 	God
Fysisk komfort	94 23%	167 40%	155 37%
Sosial komfort	171 41%	101 24%	144 35%
Plassering	101 24%	93 22%	222 54%

Figur 1

Antall sitteplasser inndelt i kategorier er: 	Dårlig 	Middels 	God
Fysisk komfort			
Sosial komfort			
Plassering			

Figur 2

RESULTAT

Resultatet fra analysen viser hvor mange sitteplasser Langgata og sidegatene har, hvor sitteplasse er plassert og om sitteplasse har dårlig, middels eller god kvalitet. Sitteplasse er inndelt i fire kategorier som gjør det lettere å beskrive hvordan sitteplasse kan bedre byrommene som gode oppholdssteder.

Det finnes 416 sitteplasser i Langgata og sidegatene. Illustrasjonene i midten viser de sitteplasse som har god fysisk og sosial komfort og god plassering. Til sammen utgjør disse sitteplasse kun 17 % av alle sitteplasse i Langgata og sidegatene. Ingen av de sekundære og private sitteplasse skårer godt på alle tre områder. Kun 3 av de offentlige benekene (18 sitteplasser), og resten tilhører de kommersielle sitteplasse har god kvalitet i alle tre kategorier. Dette betyr at etter stengt tid finnes det nesten ingen sitteplasse med god kvalitet på alle tre områdene.

Figur 1 beskriver antall og prosentvis mengde av gode, middels gode og dårlige sitteplasse gruppert i fysisk komfort, sosial komfort og plassering.

Figur 2 beskriver mer i detalj hvor mange sitteplasse fra hver kategori som har god, middels og dårlig fysisk kvalitet.

Resultatene viser at det er et stort forbedringspotensiale på sitteplasse kvalitet. Sitteplasse skårer best på plassering. 54% av alle sitteplasse har en god plassering. Det er de kommersielle sitteplasse som har de beste plasseringene. 35% har god sosial komfort og 37% har god fysisk komfort.

Hvordan kan flere og bedre sitteplasser skape gode byrom?

Som tidligere konkludert (side 24) kan sitteplassen som et fysisk og inviterende element i byrommet øke menneskers interesse og ønske om å bruke byrommet. Gode byrom er de byrommene man frivillig velger å oppholde seg i. Her finner rekreative og sosiale aktiviteter sted, sammen med nødvendige aktiviteter. En god sitteplass er en invitasjon til å bruke byrommet som blant annet oppholdssted.

Generellt

For at sitteplassen skal være en god invitasjon og, effektivt middel til å skape gode byrom med gode inviterende oppholdssteder, kan det rettes noen krav til dens kvaliteter. Kravene er at sitteplassen bør ha fysisk komfort, sosial komfort og en god plassering.

Flere og bedre sitteplassen skaper gode byrom ved at de er med å forme bylivet. Har man mange gode sitteplasser kan også mange mennesker velge å oppholde seg i byrommet. Sitteplassens mulighet til å invitere mennesker til byrommet gjør at den har mulighet til å skape gode byrom.

I hvilken grad, og på hvilken måte kan man bedre byrommene i Langgata og sidegatene med flere og bedre sitteplasser?

I og med at det finnes forholdsvis få sitteplasser, og at det ikke er mange som har god fysisk og sosial komfort eller en god plassering går det an å hevde at flere og bedre sitteplasser i stor grad kan bedre byrommene i Langgata og sidegatene til å bli bedre oppholdssteder.

Som diskutert over kan jeg derfor konkludere med følgende anbefalinger:

Sosial komfort

For å øke den sosiale komforten til sitteplassene i Langgata og sidegatene anbefales det å fokusere på sosialt komfortable sitteplasser på byrommenes hjørner. Dette kan mulig førte til gode inviterende oppholdssteder som også kan fungere som møtesteder. I tillegg kan man plassere de offentlige sitteplassene i grupper i stedet for på en rekke. Fokuset bør være på at sitteplassene skal fungere for dem som ønsker å sitte sammen å snakke, men også for dem som ønsker å ha en uformell for kontakt med det som foregår i byrommet.

Fysisk komfort

Den største mangelen når det gjelder fysisk komfort er armen. Dette burde det være et større fokus på fra kommunens side.

Sitteplassenes plassering fikk de beste resultatene i analysen, med 53%.

plassering

Det er fremdeles store forbedringspotensiale. For det første burde de offentlige sitteplassene i større grad vært plassert på begge sider av langgata. Man kunne også plasser flere av benkene langs fasadene. I tillegg kunne man, hvor fasadene har et parti uten glass, plassert en benk ut i fra fasaden. Benkene kunne da dannet en vinkel på 90 grader, som i tillegg til en god plassering skaper bedre sosial komfort.

Det burde vært flere private sitteplasser, som var tilegnet opphold.

flere sitteplasser

Slike oppholdssteder kan være positivt for dem som bruker butikken. Gode og flere sitteplasser inviterer flere til å bruke byrommene og øker kundegrunnlaget for butikkene.

Muligheten til å sitte på bakken, i form av et god underlag som terrasse eller gress, bør også bli vurdert når sidegatene blir en del av gågatenettet i Sandnes.

nye sittemuligheter

For å øke forståelsen for sitteplassers betydning for gode byrom bør formingsveilederen for Sandnes sentrum inneholde et kapittel om sitteplasser. Det er folket som har ansvar for å vise omverden viktigheten av gode byrom. Dette gjøres enkelt med å bruke byrommene.

ansvar

forslag til flere og bedre sitteplasser

I tillegg til dette, trengs det også flere offentlig sitteplasser. I og med at de kommersielle sitteplassene, og da spesielt de flyttbare stolene, i stor grad skårer bra på de fleste kriterier, kan det anbefales at også kommunen tilbyr slike sitteplasser. Utenom eventuelle medbrakte stoler finnes det finnes ingen flyttbare stoler som fritt kan flyttes rundt om i området. Lages disse sitteplassene med fysisk god komfort gir slike sitteplasser helt optimale kvaliteter. Stolene øker også behovet området har for å skape flere og bedre sitteplasser med sosial komfort. Flyttbare stoler med god fysisk komfort, gir enkelt gode sosiale muligheter og frihet til å finne den plasseringen som passer aller best til brukerens behov. Konseptet med flyttbare løse stoler blir praktisert i flere parker og byrom i andre land. Ulempen med slike sitteplasser er at de kan bli, og blir stjelt. Fordelen er at de er mye billigere og mer funksjonelle en benker. I Oslo har det blitt foreslått parkstoler etter bysykkelmodellen, der man kan leige en stol for å bruke i Langgata og sidegatene. En slik løsning kan være god for å skape gode inviterende oppholdssteder og bedre byrommene.

Alexander, C., Ishikawa, S., & Silverstein, M. (1977). *A pattern language: towns, buildings, construction*. New York: Oxford University Press.

Bryan Lawson. (2001). *The language of space*. Oxford: Architectural Press.

Bettum, Ola & Butenschøn, Peter. (1997). *Gode byrom: Verktøykasse for møtesteder i byer og tettsteder*. Norsk Form: Oslo.

Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdell, S. (2003). *Public Places Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Great Britain: Architectural Press.

Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., & Stone, A.M. (1992). *Needs in public space*. (s 230-239), i: Carmona, M., Tiesdell, S. (2007). *Urban design reader*. Great Britain: Architectural Press.

Dahlman, I. (2005). *Gåboka*. Miljøseksjonen, Vegdirektoratet. Hentet 11.04.2012 fra <http://img6.custompublish.com/getfile.php/400250.466.fswwcbatvc/Gåboka.pdf?return=www.transportiby.net>

Francis, M., Koo, J., Ramirez, S. (2010). *Just A Comfortable Place to Sit: Davis Sittable Space Study*. (Final research Report 10/05). University of California, Davis.

Gehl Architects. (2004). *Places for People*. Australia: City of Melbourne

Gehl, J. (2010). *Byer for mennesker*. København: Bogværket.

Gehl, J. (2007). *Livet mellom husene: Udeaktiviteter og udemiljøer*. 6. utg. København: Arkitektens Forlag

Whyte, H. W. (2011). *The Social Life of Small Urban Spaces*. 8. utg. United States of America: Project for Public Spaces.

Ingrid Gehl. (1971). *Bo-miljø*. Hørsholm: SBI.

Jacobs, A. B. (1993). *Great Streets*. Cambridge: The MIT Press.

Korsberg, P. (2011). *Gater for livet*. Universitetet i Stavanger, Stavanger.

Metha V., Bosson J.K. (2009). *Third Places and the Social Life of Streets*. *Environment and Behavior* 2010 42: 779. doi: 10.1177/0013916509344677

Mehta, V. (2007). "Lively streets – Determining Environmental Characteristics to Support Social Behavior" *General of planing education and reaserch*, 27 (2), 165-187.

Project for Public Spaces (n.d a) *A Primer on Seating*. Hentet 19.03.12 fra http://placemaking.pps.org/info/amenities_bb/general_seating

Project for Public Spaces (n.d b) *Benches*. Hentet 19.03.12 fra <http://www.pps.org/reference/benches/>

Project for Public Spaces (n.d b c) *Moveable seating*. Hentet 20.05.12 fra <http://www.pps.org/reference/seating/>

Sandnes kommune. (2010). Gatebruksplan for Sandnes sentrum 2011-2015.

Sandnes kommune. (2011) *Kort om Sandnes*. Hentet 03.02.12 fra <https://www.sandnes.kommune.no/Globalmeny/Om-Sandnes/Kort-om-Sandnes/>

Statens vegvesen Vegdirektoratet. (2011) *Universell utforming av veger og gater: Veiledning, Håndbok 278*. Oslo: Publikasjonsekspedisjonen

Wikipedia. (25.04.12a) Offentlig rom. Hentet 05.05.12 fra no.wikipedia.org/wiki/Offentlig_rom

Wikipedia. (16.05.12b) Sandnes. Hentet 29.04.12 fra no.wikipedia.org/wiki/Sandnes

Åndøy, A. (2012, 2. januar). *Byrommet benkene - benker til besvær*. Stavanger Aftenblad, s 8 del 2.

Ådnøy, Å. (2011). *Er byrommene i Sandnes ubrukelige?* Hentet 2. januar, 2012, fra Stavanger Aftenblad: <http://www.aftenbladet.no/nyheter/lokalt/sandnes/Er-byrommene-i-Sandnes-ubrukelige-2899545.html>

Bilder:

1. Lucas Griffith
2. <http://universellutforming.org/kurs-for-kommuner-i-aust-agder/>
3. <http://www.girlsarealsoarchitects.com/?p=419>
4. <http://laud8.wordpress.com/tag/new-york/>
5. <http://www.flickr.com/photos/reston2020/4813425348/>
6. <http://www.planning.org/greatplaces/spaces/2010/>
7. ...
8. <http://pinterest.com/pin/213006257346176498/>
9. <http://dianneque.com/modified-social-benches-by-jeppe-hein/>
10. 11. 12. og 13. http://www.jeppehein.net/pages/fullscreen.php?name=Bench%20Around%20the%20Lake&path=img_publics&id=154&index=0
14. <http://www.architonic.com/pmgal/loop-out-sider/1157346>
15. og 16. <http://www.architonic.com/pmgal/starfish-out-sider/1157360>
17. http://www.perfecttravelblog.com/2012/03/the_parc_guell_in_barcelona.html
18. http://destinationunknown.co.za/wp-content/uploads/2011/06/park-guell_hypostile-hall_seating.jpg
19. Hentet 26.05.12 fra http://moppeguri.blogspot.com/2012_03_01_archive.html

	PRIVATE SITTEPLASSER	Garmen	Interiør.ak	Loccitane	Olivers og Co	Villa Rosa	Bok og Media	Garbro	Idland	Krossen kjøkkengleder
1)	Pleier deres butikk å sette sittemøbler utenfor butikken?	Ja, hver dag	Ja	Ja	Nei, vi har ikke plass til mer en	Ja	Nei	Ja	Ja	Ja
2)	Er sittemøbelet ment for å sitte på eller er det den del av dekorasjonen?	Ja, det er for mine kunder. Menn som leser avisen mens konene er inne og handler” ”jeg ser også gamle damer som tar en pust i bakken” ” Det er også noen alkiser som prøver seg, men jeg jager dem bort og sier at disse stolene er for mine kunder”	De er mest til dekorasjon	Pynt, men det hender at folk setter seg på dem.	Ja dekorasjon	Pynt, vi bruker rosa stoler for å markere oss.	Jeg ser ikke behovet. Folk springer inn og kjøper det de skal ha og går ut igjen.	Å sitte	Dekorasjon og av og til for å sitte på	Dekorasjon, men vi jager ikke bort folk om de setter seg
3)	Hvor ofte tar dere ut sittemøbelet?	Hver dag	Ja, hver dag	Hver dag	Det varierer med dekorasjonen	Hver dag	-	Hver dag	Hver dag	Hver dag
4)	Har dere en fast plassering?	Ja, ved døren.	Nei	Ja	Vi har begrenset plass utenfor vinduet	Nei, det er litt tilfeldig	Nei, dekorasjon	Ja	Ja	Ja
5)	Blir sitteplassen ofte brukt?	Hver dag.	De blir av og til brukt.	Nei	Nei	Noen ganger	-	Ja, det burde vært flere benker	Sjelden	Nei, fordi den er dårlig å sitte på
	Blir sitteplassen brukt av ansatte i butikken?	Jeg bruker dem også når jeg tar en røykepause.	Jeg bruker dem ikke selv.	Vi bruker dem av og til når det er rolig i butikken og været er fint.	Nei	Nei!	-	-	-	-
6)	Tror du at sittemøbelet blir oppfattet som pynt eller bruksgjenstand?	Til bruk.	De blir oppfattet somdekorasjon, og jeg pleier å plassere noen blomster i stede slik de forstår at de er bare til	Pynt	Pynt	Begge deler. Det er til og med noen som vil kjøpe dem	Dekorasjon	Sitteplass	-	-
7)	Har dere vurdert flere møbler?	Nei, det er det ikke behov for.	På varme dager setter jeg gjerne ut	Nei, det vet jeg ikke.	Det vet jeg ikke	Nei, folk stjeler, så det blir mye å passe på.	Nei	-	Vi hadde plan om det når vi startet opp, men vi ønsker ikke å være oppholdsplass	Nei, det blir en kommunal oppgave